

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΘΙΚΗ
ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

(με τις αιώνιες αξίες και σε σύζευξη με τη σκέψη)

Οι φαντασιώσεις και τα ψέματα του ανθρώπου χωρίς αυτογνωσία

(Επιλογή και σχηματισμός μεγάλης περίληψης του β' μέρους)

©2015

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή και μετάδοση του παρόντος βιβλίου, κατά παράφραση ή διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, φωτογραφικό κ.λ.π.) σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς Νόμους και τους Διεθνείς Κανονισμούς, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του δημιουργού/δικαιούχου. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τις δημόσιες υπηρεσίες, βιβλιοθήκες, οργανισμούς κ.λ.π. (Ν. 100/1975, 2121/1993 και λοιποί εν γένει κανόνες Διεθνούς Δικαίου).

All Rights Reserved

© 2015 Κωνσταντίνος Γ. Νικολουδάκης

18541 Πειραιάς

E-mail: filosofiagr@yahoo.gr, info@kosmologia.gr

Τηλ.: +30 210 4811373 Κιν. +30 6932 77 33 73

Web site : <http://www.kosmologia.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ (ΤΙΤΛΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΗ)

- Πρόλογος
- Προσανατολίσου! (Πρόλογος της αρχικής έκδοσης)
- Τα κεντρικά ζητήματα της παγκόσμιας διακήρυξης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

>>> Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΑΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ. Ο ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

- Συνοπτικά για τη στροφή της σκέψης μέσα στο πνεύμα
- Η εκτίμηση για βεβαιότητα και για αμφιβολία κινητοποιεί τη ζωή
- Ο πρωταγωνιστικός ρόλος της (κοσμολογικής) ηθικής
- Η σχετικότητα των εξωτερικών αξιών ή προτύπων
- Η καλοσύνη χωρίς την έννοια του δικαίου είναι τυφλή
- Η ηθική δεν είναι οπωσδήποτε κοσμική και κοινωνική συμπεριφορά
- Η ηθική με το ρυθμιστικό ρόλο της σκέψης θεμελιώνει το δίκαιο
- Η ηθική είναι τρόπος ζωής και όχι στιγμές συμπεριφοράς
- Ηθική και φιλανθρωπία (ακόμα και αντίθετα μπορούν να γίνουν)
- Η ηθική και το δίκαιο ξεκινούν πριν από την εμφάνιση του ανθρώπου, από τις προδιαγραφές του κόσμου
- Η ηθική βασίζεται σε αναμφισβήτητες γενικές αρχές
- Για τη θεμελίωση μιας ηθικής που δεν αγνοεί την πραγματικότητα
- Ψυχολογία και Ηθική. Η πνευματική ασθένεια του εγωκεντρισμού
- Ένας διαχωρισμός στην εσωστρεφική ζωή. Η ιδιορρυθμία στην ανθρώπινη ζωή κορυφώνεται με το πνεύμα.
- Η ζωή χωρίς αυτογνωσία είναι φυσιολογική, δεν είναι ηθική
- Πνεύμα και βιολογικές ανάγκες
- Τα συναισθήματα συνδέονται στενά και διαρκώς με τη σκέψη και με τις πληροφορίες
- Προκατάληψη για την προτεραιότητα που δίνουμε στη δική μας ζωή
- Σκέψη και αγώνας για την επιβίωση

- Ο εξωτερικός κόσμος χωρίς εσωτερική προοπτική είναι αδιέξοδος
- Συνοπτικά η στενή σύνδεση της ηθικής με την ψυχολογία
- Αν η ζωή μας εκμηδενίζεται, αυτό δεν είναι το χειρότερο
- Αποδεσμευμένη η ηθική από τη γνώση και την (ερευνητική) σκέψη στις δύο μεγάλες θρησκείες
- Φυγή από τα προβλήματα με φαντασιώσεις και με έξυπνες θεωρίες...
- Ηθική, ευτυχία και σκέψη
- Σε λίγες σειρές τα γερά θεμέλια της παγκόσμιας (ή κοσμολογικής) ηθικής
- Μην πεις ότι δεν ήξερες...

Πρόλογος. Τα κεντρικά ζητήματα του βιβλίου και σε ποιους απευθύνεται

Από το ξεκίνημα των φιλοσοφικών αναζητήσεων σε νεαρή ηλικία (~1985) ένας νέος άνθρωπος κατέγραψε πρόχειρα και ανώριμα τις πρώτες σκέψεις για την αντίθεση μεταξύ αόρατου πνεύματος και υλικής φύσης. Γρήγορα αυτός αντιλήφθηκε μια καθοριστική αντίθεση ανάμεσα σε μια ζωή ακινητοποιημένη με την πνευματική έρευνα και κινητοποιημένη από τις προκλήσεις του υλικού κόσμου και με τις βιολογικές ανάγκες. Αυτή τη θεωρητική αντίθεση εκτίμησε από τότε σαν θεμελιακή για να διερευνηθεί το νόημα της ζωής. Η έρευνα για το νόημα της ζωής και ο προσανατολισμός για μια πνευματική ζωή, με τα πλεονεκτήματα της δημιουργικής σκέψης και με φρένο στις προκλήσεις του αισθητού κόσμου φανερώνουν μια παγκόσμια ηθική. Η ηθική μπορεί να στηριχτεί και να ενισχυθεί, χωρίς την ανάγκη ενός ανώτερου εκπαιδευτικού επιπέδου, χωρίς τις τελικές απαντήσεις στα φιλοσοφικά ζητήματα και χωρίς την ανάγκη να χρησιμοποιηθεί η έννοια του Θεού! Το παλαιό ξεκίνημα μιας φιλοσοφικής αναζήτησης εστιασμένης στη στενή σχέση του ανθρώπινου πνεύματος με το βιολογικό σώμα και ευρύτερα με τον υλικό κόσμο, σχεδόν ολοκληρώθηκε μετά από τρεις δεκαετίες καθημερινής σκέψης. Καρπός της είναι το βιβλίο με τον τίτλο: Η παγκόσμια ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού. Συμπληρώνεται με τον υπότιτλο: Οι φαντασιώσεις και τα ψέματα του ανθρώπου χωρίς αυτογνωσία.

Το βιβλίο ξεκίνησε να συγγράφεται το Σεπτέμβριο του 2012, όμως οι θεμελιακές σκέψεις και πολλές παρατηρήσεις είχαν καταγραφεί πολλά χρόνια πριν (από τη δεκαετία του '80) και τα σχετικά ζητήματα ήταν καθορισμένα και αναπτυγμένα. Τα ζητήματα της ηθικής εμφανίζονται αξεχώριστα από αυτά της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας μέσα από αυτό το έργο. Καταγράφονται πολλές θεμελιώδεις σκέψεις, γνωστές ή νεότερες, μοιρασμένες σε λίγες ομάδες ζητημάτων, οι οποίες όλες μαζί

θεμελιώνουν και συνοψίζουν μια παγκόσμια Ηθική με εσωτερικές / πνευματικές αξίες. Κάτω από το συνοπτικό τίτλο της Ηθικής δεν περιλαμβάνονται αποκλειστικά σκέψεις για μια κοινωνική και φιλόνητη συμπεριφορά. Ούτε εκφράζονται απόψεις για συγκεκριμένες ευκαιρίες, που χρειάζεται να εκμεταλλευτούμε για μια πιο όμορφη ή κοινωνικά επιτυχημένη ζωή. Επίσης, δεν γίνεται μια ανασκόπηση των φιλοσοφικών σκέψεων όπως παραδοσιακά έχουν γίνει γνωστές για τα ηθικά ζητήματα και η βιβλιογραφία είναι μεγάλη για να επιλέξουμε. Τα ζητήματα για την ανθρώπινη σκέψη και για τη γνώση συνδέονται στενά με την ανθρώπινη συμπεριφορά, με ψυχολογικές και με κοινωνιολογικές συνέπειες. Η Ηθική ταυτίζεται με μια αμερόληπτη Λογική και με τη διαχείριση της σκέψης, ενώ αναδεικνύονται οι πνευματικές αδυναμίες που παρακινούν τον άνθρωπο σε δράση με φαντασιώσεις, με παράνοια, με βιασύνη και με ανευθυνότητα. Χωρίς αμερόληπτη και ερευνητική σκέψη, χωρίς ειλικρίνεια και επίγνωση για την άγνοια των εξωτερικών πραγμάτων, χωρίς σωστές πληροφορίες και εκτιμήσεις, η ζωή δεν μπορεί να είναι ήρεμη και παρασύρεται σε άδικη και άσκοπη δράση. Οι σκέψεις της ηθικής επεκτείνονται μέχρι τα πολιτικά ζητήματα, αφού οι σχέσεις συνεργασίας συνδέονται με τις σχέσεις εμπιστοσύνης, συνεπώς και με την πνευματική αξιοπιστία και με την ηθική υπευθυνότητα των προσώπων. Έτσι εκσυγχρονισμένη και διευρυμένη, αυτή η ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό (και σε σύζευξη με τη σκέψη) στοιχειωδώς υποστηρίζεται με τις πιο απλές παρατηρήσεις για τους φυσικούς περιορισμούς στη ζωή και ενοποιείται με τους φυσικούς νόμους (δηλαδή ηθική που δεν αγνοεί την κοσμολογία). Έτσι όπως κάθε άνθρωπος μπορεί να κάνει, χωρίς να είναι καθηγητής ή ερευνητής μέσα σε ένα εργαστήριο. Το σύνολο των απόψεων για τη διαρκή σχέση μεταξύ ανθρώπινης ζωής, δράσης και σκέψης, ενοποιημένες ως μια εκσυγχρονισμένη Ηθική ανεξάρτητη από θρησκευτικές απόψεις, έχει την προοπτική ενός παγκόσμιου μανιφέστου. Πιο γρήγορα απ' όσο φαίνεται, όλες οι θρησκείες θα αντικατασταθούν από την κοσμολογική Ηθική. Αλλά και η γνώση θα πάψει να θεωρείται μονομερώς ως πλεονέκτημα για τη ζωή και την έρευνα...

Η “παγκόσμια ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού” είναι ένα

αυτοτελές βιβλίο. Μαζί με ένα δεύτερο τόμο, ο οποίος θα είναι συμπληρωματικός με σκέψεις για τον κόσμο ευρύτερα από την ανθρώπινη κοινωνία (με κοσμολογικά ζητήματα), αποτελούν ίσως την πιο ολοκληρωμένη απάντηση για τον προορισμό γενικά της ζωής και για τη ρύθμιση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, με τη βεβαιότητα που πηγάζει από τους φυσικούς νόμους. Χωρίς τη φαντασία και τη μυθολογία των θρησκειών και χωρίς την ανάγκη για ιστορικές αναφορές, αλλά με την κατανόηση για τον προορισμό τους και με την αποδοχή ενός υποβαθμισμένου ρόλου τους, περιορισμένου στις παραδοσιακές μορφές λατρείας και για τις τοπικές γιορτές. Οι φαντασιώσεις και τα ψέματα που εξαπλώνονται απερίσκεπτα, από τυφλή αντιγραφή, με υπέρμετρη προσδοκία και με τις προσπάθειες, που συνήθως γίνονται για επαγγελματικούς λόγους και για την εξυπηρέτηση μερικών συμφερόντων, προκαλούσαν συνολικά την αμφισβήτηση. Η παγκόσμια ηθική με πνευματικό προσανατολισμό, “φρενάρει” απότομα τις υπερβολικές προσδοκίες από την Επιστήμη και αποκαλύπτει πώς οι πνευματικές αδυναμίες γίνονται πλεονεκτήματα για την εξαπάτηση και αναπαράγουν την αδικία στις ανθρώπινες σχέσεις.

Κωνσταντίνος Γ. Νικολουδάκης

Πειραιάς, Μάιος 2015

Προσανατολίσου!

Ορισμένες απόψεις που επικρατούν παγκοσμίως και σε μια μεγάλη πλειονότητα ανθρώπων αποδεικνύονται εύκολα φαντασιώσεις ή λανθασμένες. Η επικράτηση αυτών των εξαπλωμένων απόψεων δεν ερμηνεύεται όπως αν ήταν σχηματισμένες μετά από διερεύνηση, με γνώση και από λογική σκέψη. Έχουν σχηματιστεί με βιασύνη, από επιθυμία, εντυπωσιασμό, απερίσκεπτη αντιγραφή και από τυφλή εμπιστοσύνη. Για την επικράτηση ή την εξάπλωση ορισμένων από αυτών των απόψεων έχουν γίνει ιστορικοί αγώνες και εξακολουθούν οι προσπάθειες εκείνων που εκπροσωπούν ένα πληθυσμό ανθρώπων ή μεγάλες ομάδες με κοινά συμφέροντα και εμπειρίες. Όσοι αγωνίζονται για τα ομαδικά συμφέροντα ή χρειάζονται την υποστήριξη από ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων, ακόμα και αν έχουν αντίθετη άποψη εξαναγκάζονται να την κρύψουν (υποκριτικά ή με σεβασμό) για να μη χάσουν την πλεονεκτική θέση τους. Έτσι διαιώνίζεται η ονειροφαντασία με την οποία πολλοί έζησαν, έγραψαν μια ιστορία και μοίρασαν ελπίδες. Η ανάπτυξη των επιστημών, η ευκολία της πληροφόρησης, η παγκόσμια εμπειρία και το εκπαιδευτικό σύστημα δεν εξαφάνισαν από τη ζωή την ανοησία και τις απερίσκεπτες απόψεις. Αντιθέτως, εξίσου ενίσχυσαν αντιδραστικές και ανώριμες απόψεις. Αντί για περισσότερη αμφιβολία καλλιέργησαν την ψευδαίσθηση της καλύτερης γνώσης, δελεάζουν το πνεύμα με ανταλλάγματα και ενθαρρύνουν τις βιαστικές εκτιμήσεις και προσπάθειες. Αποδεικνύεται ότι η γνώση πλησιάζει στη φαντασία. Σε αυτή τη διαπίστωση καταλήγουμε όχι μόνο με περιγραφή για το πώς σχηματίζεται η γνώση, αλλά και από την καθημερινή εμπειρία για τη (μεγαλομανή) συμπεριφορά του ανθρώπου, η οποία ερμηνεύεται από τα λάθη, τα ψέματα, την παράνοια και την ασυνεννοησία του.

Η ανθρώπινη συμπεριφορά, οι ανθρώπινες σχέσεις και οι ηθικές αξίες βρίσκονται μέσα στον ερευνητικό χώρο της Φιλοσοφίας και της Ψυχολογίας. Τη διαρκή και άμεση σχέση των απόψεων και της σκέψης με την υπόλοιπη συμπεριφορά, οι άνθρωποι έχουν αναγνωρίσει από τα

αρχαία χρόνια. Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι διαμορφωμένη από τις πληροφορίες και τις σκέψεις, αντίστοιχα όπως είναι η μετάδοση ενός τηλεοπτικού σήματος. Γι' αυτό, πολλοί εκλαμβάνουν τις απόψεις, τις σκέψεις και τις προθέσεις το ίδιο σημαντικά, όπως την εξωτερική πράξη και από αυτά και μόνο, μπορούν να καταδικάσουν κάποιον σε θάνατο ή να τον θεοποιήσουν! Ακόμα και σήμερα, χιλιάδες χρόνια μετά, σε πολλές χώρες της Γης, οι απόψεις που υποστηρίζει κάποιος μπορεί να του κοστίσουν τη ζωή, με νόμιμο τρόπο. Ένα από τα κεντρικά ζητήματα που τονίζεται και περιγράφεται στο βιβλίο και "φυλακίζεται" για πάντα στην περιοχή μιας εκσυγχρονισμένης ηθικής είναι: Ο ρόλος της γνώσης και της σκέψης για την παραπλάνηση, την εξαπάτηση, για τη δημιουργία πολλών ανόητων προτύπων, βραχύβιων αξιών και άσκοπων δράσεων. Οι νέες τεχνολογίες ήδη έχουν ξεπεράσει τη φαντασία κάθε ανθρώπου. Όμως και η έρευνα με παρατήρηση μέσα στη σκέψη κρύβει εξίσου μεγάλες εκπλήξεις! Η φιλοσοφική και εσωτερική αναζήτηση δεν μας απομακρύνουν από την πραγματικότητα. Εκτός από την αναζήτηση νοήματος στη ζωή και στον κόσμο, έτσι διανοητικά προετοιμαζόμαστε για τη ζωή στην πιο κοντινή μας πραγματικότητα, ακόμα και για την επιβίωσή μας μέσα στην κόλαση, θα λέγαμε με κάποια υπερβολή. Η ανθρώπινη νόηση προς τη γνώση είναι τόσο μικρή, όσο και ο άνθρωπος προς στο Σύμπαν. Συλλογίσου περισσότερο, δράσε πιο συγκρατημένα. Μάθε και σκέψου πριν σου τύχει η εμπειρία των άλλων! Αυτή είναι μια προτροπή που δεν ακούγεται και μια από τις συμπεριφορές που λείπουν από τη καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Όμως, πέρα από την άγνοια και την αδιαφορία του συνηθισμένου ανθρώπου, υπάρχει και ένας αντίθετος λόγος, που δεν προβάλλονται τα φιλοσοφικά ζητήματα, που δεν αναδεικνύονται οι απλές διαπιστώσεις για το νόημα της Ζωής και κακολογούνται οι εσωτερικές αναζητήσεις. Είναι ο φόβος μήπως ελαττωθεί ή χαθεί η εκτίμηση από άλλες αξίες που μας έχουν διδάξει ή από τα ανόητα πρότυπα που ρίχνονται σαν δίχτυα στον ανυποψίαστο κόσμο για να τον αρμέξουν οικονομικά. Τα φώτα έξω στο σκοτάδι προσελκύουν πολλά πετούμενα. Όπως οι χρυσοθήρες σε παρθένα γη, έχουν βρει την κοινωνία και την προσωπική ζωή αθωράκιστη από ηθικές αξίες και την εκμεταλλεύονται αδίστακτα.

- Τα κεντρικά ζητήματα της παγκόσμιας διακήρυξης

Διαίρεση του βιβλίου για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης και της κατανόησης ενός μεγάλου αριθμού σελίδων.

>>> Η πραγματικότητα μέσα στη σκέψη μας πλησιάζει στη φαντασία. Η πιο στενή σχέση μεταξύ ψυχής, συμπεριφοράς και νόησης. (Μέρος πρώτο).

>>> Η ρυθμιστική δύναμη της σκέψης και ο διαχρονικός ρόλος της ηθικής (με τις αιώνιες αξίες) για τις ανθρώπινες σχέσεις και για την προσωπικότητα. Οι πρώτες σκέψεις και παρατηρήσεις για την (πνευματική) ηθική πριν από την έρευνα του φυσικού κόσμου και χωρίς την έννοια του Θεού. (Μέρος δεύτερο).

>>> Σκέψεις και παρατηρήσεις για την (πνευματική) ηθική μετά από την έρευνα του φυσικού κόσμου. Η πνευματική ηθική έτσι αποδεικνύεται παγκόσμια και μπορεί να προσδιοριστεί με το επίθετο «κοσμολογική» ηθική. Για τον προορισμό και το νόημα της ζωής. Αποδεικνύεται ότι οι φυσικοί νόμοι (ρυθμιστικές σχέσεις) που ρυθμίζουν εξωτερικά τα φαινόμενα και διατηρούν τον κόσμο επιβάλλονται με άμεσο/εσωτερικό τρόπο από την ύπαρξη του συνόλου του κόσμου και όχι από την περιστασιακή σύνδεση των μερών. (Μέρος τρίτο).

>>> Η σχέση της παγκόσμιας Ηθικής του εσωτερικού προσανατολισμού με τη δικαιοσύνη, με τις πολιτικές επιστήμες και με την οργάνωση της κοινωνίας. Οι πνευματικές αδυναμίες συνολικά, η έλλειψη των ηθικών αξιών και η υλιστική άποψη για τον κόσμο γίνονται πιο φανερά όταν οι άνθρωποι συνεργάζονται, γίνονται μέλη μιας ομάδας, υποκινητές και υποστηρικτές και τελικά από τις συνέπειες στην οργάνωση της κοινωνίας. (Μέρος τέταρτο).

Προσανατολίσου: Έτσι χρειάζεται να πράξουμε, όταν κινούμαστε με έναν ή περισσότερους προορισμούς και σε κάποια στιγμή αντιληφθούμε, ότι χάσαμε τη διαδρομή. Τότε συνήθως κάνουμε μια παύση για να σκεφτούμε και για να κοιτάξουμε γύρω μας. Αρχικά, σταματάμε για να μην απομακρυνθούμε περισσότερο από τον προορισμό μας, αλλά και από την αφετηρία μας, αφού τότε θα χρειαστεί περισσότερος χρό-

νος και κόπος μέχρι να επανέλθουμε στη σωστή πορεία, ενώ υπάρχουν και άγνωστοι κίνδυνοι. Συγχρόνως, κοιτάζουμε για να εντοπίσουμε κάποιο σημάδι και για να εκτιμήσουμε πού μπορεί να βρισκόμαστε, πού αναμέναμε να είχαμε φτάσει και τι συναντήσαμε στη διαδρομή. Μπορεί να έχουμε χαθεί σε μια μακρινή περιοχή του κόσμου, μέσα στην άγρια φύση ή ως επισκέπτες μέσα σε μια ξένη πόλη ή μέσα στην πόλη που ζούμε. Όπως ακριβώς λέει η λέξη "προσανατολισμός" για να βρούμε τον προορισμό μας αξιοποιούμε τη γνωστή κίνηση του ήλιου ψηλά στον ουρανό, η οποία σε εμάς εμφανίζεται να ξεκινάει στην ανατολή και εξαφανίζεται δυτικά. Η γνώση της κίνησης του ήλιου βοηθάει για να βρούμε την πορεία μας ή τον προορισμό μας σε μεγάλες αποστάσεις επάνω στη γη, έτσι όπως γινόταν αποκλειστικά στα παλαιότερα χρόνια. Αν ταξιδεύαμε στο διάστημα, θα αξιοποιούσαμε άλλα αναγνωριστικά σημάδια του διαστημικού χώρου. Όταν έχουμε χαθεί στους πολλούς δρόμους μέσα στην πόλη-λαβύρινθο, ή μέσα σε ένα μεγάλο σπήλαιο, τότε αναζητούμε και εκτιμούμε τοπικά σημάδια. Η σκέψη για προσανατολισμό γίνεται εύκολα, όταν ο προορισμός είναι έξω στον αισθητό κόσμο που κινούμαστε. Πώς, όμως, θα σκεφτούμε για προσανατολισμό μέσα στην αόρατη σκέψη μας και χωρίς γεωμετρική κίνηση; Υπάρχει ένας τελικός προορισμός και ποια σημάδια γνωρίζουμε για να τα αναζητήσουμε; Ποιος είναι ο ήλιος μέσα στο πνεύμα για τις μεγάλες αποστάσεις;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

>>> Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΑΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ. Ο ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Συνοπτικά για τη στροφή της σκέψης μέσα στο πνεύμα

1) Τα αισθητήρια όργανα λαμβάνουν πληροφορίες από τα πράγματα που μας περιβάλλουν. Όμως στα ζώα διατηρούνται ελάχιστες από αυτές τις πληροφορίες, οι πιο συχνές και όσες συνδέονται πιο στενά με την επιβίωση. Παρατηρήστε ένα ζώο. Κινείται και αντιδρά εξαρτημένο από τις εικόνες, από τους ήχους, τις οσμές, από τις πληροφορίες της αφής σε ολόκληρο το σώμα. Καθώς οι πληροφορίες «ρέουν» εκείνο παρεμβαίνει τη στιγμή, που θ' αναγνωρίσει ασυνήθιστες κινήσεις, απειλές για τη ζωή του, ελκυστικές ή εχθρικές κινήσεις, ήχους και οσμές, μεταβολές θερμοκρασίας, φωτός και αστάθεια στην επιφάνεια που ισορροπεί κλπ., αναλόγως και τις πληροφορίες που κληρονόμησε βιολογικά.

2) Στον άνθρωπο, οι πληροφορίες δεν περιορίζονται στις αισθήσεις. Καταχωρούνται με γλωσσικά σύμβολα, συγκρατούνται -αδιάφορο πώς- και έπειτα αυτός μπορεί να θυμάται. Μπορεί να αναπαριστά εσωτερικά όσα αντιλήφθηκε απ' ευθείας από τις αισθήσεις, να παρατηρεί τις μορφές μέσα στη μνήμη του και να αλλάζει τη σειρά των γεγονότων ή τις σχέσεις των πραγμάτων και έτσι να φαντάζεται. Ο εξωτερικός κόσμος μετασχηματίζεται σε εσωτερικό/πνευματικό και τότε μπορούμε να σκεφτόμαστε για τα πράγματα και να αντιδρούμε ψυχολογικά, χωρίς τους περιορισμούς στον τόπο και στο χρόνο που επιβάλλουν οι αισθήσεις.

3) Οι πληροφορίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη συμπεριφορά και τις κινήσεις μας και δεν είναι ξεκομμένες από την υπόλοιπη ζωή μας. Για να μην αποκοπούμε από την πραγματικότητα είναι απαραίτητο, μέσα στη σκέψη μας να βρίσκεται ο κόσμος έτσι όπως τον παρατηρήσαμε και να μην έχει αλλάξει, ή να μπορούμε να φανταζόμαστε, να προβλέπουμε και να υπολογίζουμε όσες αλλαγές έγιναν. Με λίγα λόγια, έχουμε συμφέρον να πληροφορούμαστε και να γνωρίζουμε σωστά. Ενώ αντιθέτως θα συγκρουόμαστε με τα πράγματα, συχνά θα διαψευδούμαστε και θα χανόμαστε όταν σκεφτόμαστε με απατηλές πληροφορίες, χωρίς γνώση, με ψέματα και φαντασιώσεις. Όταν θα σκεφτό-

μαστε για πράγματα που δεν υπάρχουν, όταν θα βρισκόμαστε σε άλλο τόπο και στιγμή, όταν θα λέμε γεγονότα και περιστατικά που δεν έγιναν ή όταν δεν τα λέμε σωστά, όταν θα πληροφορούμε με ψέματα και ανοησίες τους άλλους ανθρώπους ή δεν θα καταλαβαίνουμε σωστά όσα ακούμε κλπ.

4) Η ψυχολογική και πνευματική παρουσία μας εδώ και τώρα είναι διαμορφωμένη και επηρεασμένη από το παρελθόν και σκεφτόμαστε με τα σημάδια εκείνου. Πολλά από τα συναισθήματα που προκαλούνται σε εμάς τους ανθρώπους, δεν συνδέονται μόνο με τις σκέψεις της τελευταίας στιγμής. Συνδέονται και με το σύνολο των πληροφοριών

5) Η παρατήρηση της ζωής σαν φαινόμενο αξεχώριστο από τις πληροφορίες φανερώνει μια μεγάλη αντίθεση μέσα στη φύση, που έχει κουράσει τη σκέψη πολλών φιλοσόφων. Ο κόσμος εμφανίζεται διχασμένος σε εξωτερικό και σε εσωτερικό, που απεικονίζει παραμορφωμένα τον εξωτερικό. Με τον εαυτό μας συνδεόμαστε άμεσα, διαρκώς και χωρίς καμία μεσολάβηση (δηλαδή πνευματικά και ψυχολογικά).

6) Δεν σκεφτήκαμε ακόμα για τον προορισμό και την προέλευση του κόσμου, δεν σκεφτήκαμε για κανένα θεό ή θρησκεία και ούτε για το νόημα της ζωής και τις ανθρώπινες σχέσεις. Χωρίς να το καταλάβουμε, από μια σύντομη ανάλυση για τη σχέση της σκέψης και της πληροφορίας με αυτό που λέμε "ζωή" συναντάμε και σχηματίζουμε τις έννοιες του καλού και του κακού περιορισμένες μέσα στη διάνοια. Για να τις εκφράσουμε χρησιμοποιούμε άλλες λέξεις: το σωστό και το λάθος. Και δεν μπορούμε να μην παρατηρήσουμε, ότι αν θέλουμε να αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα, τον κόσμο που μας περιβάλλει και έτσι όπως συνδεόμαστε με τα πράγματα, τότε είμαστε αναγκασμένοι να λαμβάνουμε σωστές πληροφορίες, να γνωρίζουμε, να εκτιμούμε σωστά και να σκεφτόμαστε αποτελεσματικά. Αν επιλέξουμε το αντίθετο, τότε επιλέγουμε την ανισορροπία, την απώλεια πνευματικής επαφής με την πραγματικότητα και την αυτοκαταστροφή.

Η εκτίμηση για βεβαιότητα και για αμφιβολία κινητοποιεί τη ζωή

Όλες οι πληροφορίες που περνούν από τη σκέψη μας σημαδεύονται σαν αξιόπιστες ή αμφίβολες. Με αυτή την πνευματική ιδιότητα αμέσως ενοποιούνται φαινόμενα ψυχολογικά, ηθικά, κοινωνιολογικά και πολιτικά και αποκαλύπτεται η μονομέρεια και η ανεπάρκεια στην προσέγγιση αυτών των φαινομένων από τους ειδικευμένους. Από μια στιγμή σωστής ή λανθασμένης εκτίμησης μπορεί να προκληθεί ένα από αυτά τα φαινόμενα ή όλα μαζί και ένα πλήθος προβλημάτων, αναλόγως πόσο σωστά εκτιμήσαμε και εμπιστευτήκαμε. Φανταστείτε μια ζωή κινητοποιημένη με λανθασμένες πληροφορίες, με ψέματα και αποκλειστικά με τη φαντασία. Με την εμπιστοσύνη μπορούμε να κερδίσουμε, εξίσου μπορούμε και να χάσουμε. Μερικές φορές αυτή επιβεβαιώνεται, μερικές άλλες φορές διαψεύδεται. Συνήθως εμπιστευόμαστε χωρίς όλες τις απαραίτητες πληροφορίες. Συμμετέχουμε σε προσπάθειες και περιμένουμε να εκτιμηθούν και να μας υποστηρίξουν. Μας πείθουν ότι θα προσφέρουν όσα υπόσχονται και εμείς μένουμε ήσυχοι. Δεν σκεφτόμαστε τι θα κάνουμε αν συμβεί το απίθανο. Για να μη γίνουμε ενοχλητικοί δεν ζητάμε καλύτερη πληροφόρηση και για να μην φανούμε ανόητοι δεν εκφράζουμε τις αμφιβολίες μας. Μια τραγική στιγμή που μας συγκλονίζει και στην οποία εστιάζονται οι σκέψεις μας, όπως ένα τροχαίο δυστύχημα, είναι μια τύχη που προκλήθηκε από μια συνηθισμένη υπερβολική εκτίμηση των δυνατοτήτων μας. Μια από τις πολλές λανθασμένες και βιαστικές εκτιμήσεις μας, που κάνουμε καθημερινά για τα πράγματα και για τον εαυτό μας ή αντιθέτως η έλλειψη σκέψης για μερικά ενδεχόμενα και ο εφησυχασμός, φανερώνεται δραματικά σε μια κακή στιγμή. Ακόμα και από την απλή επικοινωνία με τον προφορικό λόγο, κανένας δεν μπορεί να θυμάται ακριβώς όσα άκουσε και δεν έχουμε τα χρονικά περιθώρια για να παρατηρήσουμε όσα μεταδίδονται σαν σωστές και αρκετές πληροφορίες. Να λοιπόν και ένας λόγος για τον οποίο τα στόματα δύσκολα κλείνουν και η καλή συνεννόηση δεν είναι εύκολη. Αντιθέτως η φαντασία, οι παρεξηγήσεις, η

φλυαρία, οι απορίες και οι έξυπνες προσπάθειες για τη συνεννόηση γεμίζουν τις ώρες και συντηρούν το ενδιαφέρον στις ανθρώπινες σχέσεις.

Η εμπιστοσύνη συνδέεται με όλα τα φαινόμενα συμπεριφοράς κάθε βιολογικού σώματος και με την πιο φανταστική προοπτική στην ανθρώπινη ζωή.

- Συνδέεται με τις πληροφορίες των αισθητηρίων οργάνων και με τις στιγμιαίες επιλογές για τη διατήρηση της ζωής.

- Συνδέεται με τις σκέψεις, με τις εκτιμήσεις και με τις συναισθηματικές φορτίσεις του ατόμου ξεχωριστά.

- Συνδέεται με τη συμπεριφορά μεταξύ των μελών μιας οικογένειας.

- Συνδέεται με τις συνεργασίες, με τις φιλίες και τη συνεννόηση.

- Συνδέεται με τη μεταβίβαση της εμπειρίας και με τη διδασκαλία.

- Συνδέεται με το εμπόριο, με τις υπηρεσίες, με την εργασία των ειδικών και με κάθε οικονομική εκμετάλλευση.

- Συνδέεται με την εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης, με την παραγωγή προϊόντων και με τις κατασκευές.

- Συνδέεται με τις μεγάλες προσδοκίες, με τους μεγάλους στόχους και με τις προβλέψεις.

- Συνδέεται με την εξουσία, με την πολιτική και με τις εκλογικές διαδικασίες.

- Συνδέεται με την εξάπλωση των ιδεολογιών και των θρησκειών.

- Συνδέεται με την ενημέρωση, με την κοινή γνώμη και με τις φήμες

- Συνδέεται με όλες τις επιλογές μας για να ζήσουμε υγιείς και ασφαλείς.

- Συνδέεται με το φανατισμό και με τις πρωτοβουλίες

Να σκεφτούμε λίγο περισσότερο τις συμπεριφορές που ενεργοποιούνται από την υπερβολική βεβαιότητα και την αποφασιστικότητα. Πολλές φορές είναι απαραίτητο το θάρρος, η πρωτοβουλία, η φιλοδοξία και η δημιουργία "κλίματος εμπιστοσύνης". Όμως εξίσου πολλές φορές έχουν επιπτώσεις στη ζωή των ανθρώπων ξεχωριστά και στην

κοινωνία. Οι άνθρωποι πέφτουν θύματα πλάνης και απογοητεύονται όταν οι προσδοκίες διαψεύδονται και όταν η εμπιστοσύνη προδίδεται. Η ανασφάλεια και η φοβία συνήθως δεν ταιριάζουν με την άποψη για δύναμη και επιτυχία. Όμως και αυτά χρειάζονται στη ζωή, όπως φαίνεται και ευρύτερα στη φύση, ειδικά όταν ξεπερνάμε τις δυνατότητές μας και όταν αντιλαμβανόμαστε τις αδυναμίες μας. Λ.χ. ωραία η εικόνα ενός γενναίου άντρα και ενθαρρυντική, αλλά και μεγάλη η απογοήτευση ή η λύπη όταν αυτός αποτύχει και ακόμα χειρότερα όταν από τη δράση του επέλθει μια μεγαλύτερη καταστροφή. Απογοητευτική η αδράνεια απέναντι σε έναν οπλισμένο ληστή, αλλά έτσι πιθανό να αποφευχθούν τα χειρότερα. Συχνά χρειάζεται η αυτοσυγκράτηση και η απόφαση μετά από σκέψη και ίσως η κατάρτιση ενός έξυπνου σχεδίου και αυτό το πλεονέκτημα δεν το έχουν τα ζώα. Η πνευματική προσπάθεια πριν από τη δράση μοιάζει με έλλειψη δράσης, με αδυναμία και με χάσιμο χρόνου. Αυτή είναι η δύναμη του πνεύματος και όχι η δύναμη μιας βροντερής φωνής ή μιας βίαιης και βιαστικής συμπεριφοράς.

Ο πρωταγωνιστικός ρόλος της (κοσμολογικής) ηθικής

Από την πρώτη παρατήρηση για την άμεση και αζεχώριστη σχέση μεταξύ της ανθρώπινης ζωής και του πνεύματος, ο εξωτερικός κόσμος βγήκε έξω από το επίκεντρο της ερευνητικής μας σκέψης. Αυτή η θεωρητική υποβάθμιση του εξωτερικού κόσμου γίνεται ακόμα πιο παράδοξη και εκπληκτική, όταν παρατηρήσουμε ότι αυτός παρουσιάζεται με τη φυσική γλώσσα των αισθήσεων. Ο εξωτερικός κόσμος είναι και εμφανίζεται σε σχέση με το βιολογικό σώμα, σύμφωνα με τα αισθητήρια όργανά του, περιορισμένο σε ένα περιβάλλον και καθοριστικά με τη σκέψη, με τις επιλογές και με τη δράση αυτού του βιολογικού σώματος. Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε αυτές τις αναμφίβολες παρατηρήσεις και να πέσουμε στην παγίδα, να μιλάμε με περισσότερο ενδιαφέρον για τα πράγματα που βρίσκονται πιο μακριά, απ' όσο για τον εαυτό μας και σαν να μην εξαρτιόταν από εμάς ποια πραγματικότητα εμφανίζεται. Φυσικά, προκαλούνται ορισμένες απορίες και ίσως αντιδράσεις, όταν σκεφτούμε ότι στον εξωτερικό κόσμο δεν υπάρχουν μόνο τα άψυχα πράγματα, τα άγρια ζώα και ο ουρανός. Συμπεριλαμβάνεται η ανθρώπινη κοινωνία και ιδιαίτερα τα πρόσωπα με τα οποία συμβιώνουμε, εκπαιδευόμαστε, συνεργαζόμαστε, συγκρούμαστε και μοιραζόμαστε πολλές εμπειρίες. Αυτές οι σωστές παρατηρήσεις δεν ακυρώνουν τη θεμελιακή παρατήρηση για τη δική μας συμμετοχή στον κόσμο, όχι μόνο εξ' αποστάσεως και υλικά αλλά και ψυχο-πνευματικά: δηλαδή συμμετέχουμε στον κόσμο με τα συναισθήματα, τις επιθυμίες, τις πληροφορίες, τις εκτιμήσεις και με τις σκέψεις, όσο μπορούμε με αυτές τις λίγες λέξεις να συνοψίσουμε την αόρατη εσωτερική πραγματικότητα. Με άσκοπες δράσεις, με κακές σκέψεις και με σφαλερές εκτιμήσεις, μάλλον προκαλούμε την κακή τύχη μας και επομένως μια ζωή με αναβαθμισμένο το πνεύμα επιβάλλεται.

Για να μην παρεξηγηθεί η έννοια και ο σκοπός μίας τέτοιας Ηθικής (με εσωτερικό προσανατολισμό), βασικά πρέπει να καταλάβουμε πώς η ανθρώπινη συμπεριφορά και οι σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους δεν

δημιουργούνται χωρίς άγνοια, πλάνη, παραλογισμό, αδικία, μεροληψία και εγωκεντρισμό. Η Ηθική αποσκοπεί να προσανατολίσει εσωτερικά το άτομο και μόνο έτσι μπορεί να φέρει έξω στην κοινωνική συμβίωση, τα αποτελέσματα που επιδιώκονται έμμεσα με πολιτική, οικονομική και κοινωνική δράση. Ο εσωτερικός προσανατολισμός και ο αυτοπεριορισμός της επιπόλαιης αισθησιοκρατικής δραστηριότητας μας ανυψώνουν πραγματικά, ανεξάρτητα από τον τόπο και το χρόνο της τυχαίας εμπειρίας μας. Χωρίς αυτόν τον προσανατολισμό, ο άνθρωπος παραμένει ένα ζώο με πιο αναπτυγμένη μνήμη, ένας τυχαίος περαστικός, με αυταπάτες για τη ζωή του και τα πράγματα και ένας τροφοδότης της αδικίας και της δυστυχίας. Η Ηθική είναι διαχρονικά συνυφασμένη με την αμεροληψία, την ειλικρίνεια, την αυτοσυγκράτηση, την αξιοπιστία, την πνευματική καλλιέργεια, με το δίκαιο και με την ανεκτικότητα (η οποία επιβάλλεται από την αμεροληψία και την αμφισβήτηση του ρόλου μας στον κόσμο). Ο εσωτερικός προσανατολισμός της ζωής με την επίγνωση της άγνοιας, αυτομάτως περιορίζει και αποτρέπει την αισθησιοκρατική, την υλιστική και την εγωκεντρική δράση. Αυτό δεν είναι κάτι τυχαίο. Το «φυσικό» περιορίζεται από ένα πνεύμα «ηθικό». Αυτομάτως αναδεικνύονται στον άνθρωπο οι εσωτερικές και οι αιώνιες αξίες, όπως είναι η αυτογνωσία, η αμεροληψία, η αυτοσυγκράτηση, η δημιουργική σκέψη, την ανωτερότητα μιας πνευματικής ζωής, και αυτός ο προσανατολισμός υποδεικνύει τον κίνδυνο και κάποια αδιέξοδα, που κρύβει η ζωή χωρίς αυτές τις εσωτερικές αξίες. Δηλαδή, η ζωή παρασυρμένη από τις ανεξάντλητες δυνατότητες των υλικών πραγμάτων, τα οποία αυτή γνωρίζει εξ' αρχής και τυχαία με τις αισθήσεις, παρά την ευρύτερη άγνοιά της. Χωρίς άλλη επιστημονική γνώση και χωρίς δυσνόητο στοχασμό, ο άνθρωπος μπορεί να συλλάβει μία ηθική, έναν τρόπο ζωής και συμπεριφοράς που τον προστατεύει και τον προετοιμάζει πνευματικά για τον κόσμο -με τις αφάνταστες προκλήσεις και παγίδες του. Μερικές από τις κατευθυντήριες απόψεις για την πορεία της ζωής και για τις αξίες της είναι προ-καθοριστικές για την απόδοση, την επιτυχία, την αξιοπιστία και την εξέλιξη του ανθρώπου σε όλους τους χώρους και σε όλες τις δραστηριότητές του. Οι κατευθυντήριες απόψεις και οι εσωτερικές αξίες για την ασφαλή πορεία

της ζωής υποβαθμίζονται και αντιμετωπίζονται σαν μεταφυσικά ζητήματα, διότι δεν ευνοούν τα σχέδια, τις επιθυμίες και τους στόχους των φιλόδοξων και των "υλιστών" ανθρώπων...

Η σχετικότητα των εξωτερικών αξιών ή προτύπων

Με τη λέξη «αξία» δεν εννοούμε οπωσδήποτε κάτι πολύ χρήσιμο ή σημαντικό, αλλά γενικότερα οτιδήποτε μπορεί να εκτιμηθεί ως χρήσιμο και υπολογίσιμο μέσα στη σκέψη μας ή για τη δράση μας. Οι δυνατότητες ποτέ δεν λείπουν από κανένα πράγμα και αναπόφευκτα όλα τα πράγματα κάπου και κάπως χρησιμεύουν. Όλα χρησιμεύουν ή συντελούν κάπου, με άμεσο, φανερό και συνειδητοποιημένο τρόπο, αλλά και πιο έμμεσα από τις συνέπειες της παρουσίας και της συμπεριφοράς τους (έμμεση χρησιμότητα). Συγχρόνως, τα ίδια τα πράγματα δεν είναι αμετάβλητα στο χρόνο, οι σχέσεις τους μεταβάλλονται, επίσης. Το ίδιο, η χρησιμότητα, τα πιθανά αποτελέσματα δεν είναι διαρκώς τα ίδια. Μερικές από τις δυνατότητες των πραγμάτων είναι πιο σταθερές και τις διατηρούν σε όλη την πορεία της ύπαρξής τους. Οι αξιολογήσεις μπορούν και γίνονται από πολλές σκοπιές και όπως μας ευχαριστεί, όσο μπορούμε να ορίζουμε έτσι σχετικά μια αξία-σκοπό-πρότυπο σε σχέση με την πραγματοποίηση ορισμένων δυνατοτήτων. Η χρησιμότητα, με τη γενικότερη έννοια της λέξης, υπάρχει ανεξάρτητα από το ποιο είναι το αποτέλεσμα, από το αν αυτό ήταν τελικά απαραίτητο, καλό ή κακό και από τη χρονική στιγμή που επιτυγχάνεται κάτι. Ο άνθρωπος ζει με περιορισμένη γνώση και αντίληψη μέσα στο περιβάλλον του και εξαναγκασμένος να συμπεριφέρεται παρασυρμένος, παρά τη μεγάλη άγνοια και τις πλάνες του (στο εξής, αισθησιοκρατικός τρόπος ζωής). Δεν περιορίζεται μόνο στην επιβίωσή του. Ξεχωρίζει τον εαυτό του απέναντι στον κόσμο και στρέφεται «έξω» στα αισθητά για να απολαύσει με όλους τους δυνατούς τρόπους, όπως και για να επιλύσει τα προβλήματά του. Το κοινό γνώρισμα αυτής της εξωστρεφούς συμπεριφοράς με φαντασιώσεις και με λανθασμένες απόψεις για το ρόλο του και τον προορισμό του είναι το φαινόμενο του κακού εγωισμού, τον οποίο μπορούμε να ξεχωρίσουμε με τη λέξη "εγωκεντρισμός". Ο εγωκεντρισμός σημαίνει την τελείως αντίθετη ροπή του ανθρώπου να προσκολλάται, να περιορίζεται στα εξωτερικά του πράγματα, να ζει έτσι «τυχαία», παρασυρμένος, με εξωτερικές αξίες και στόχους και να επι-

μένει στην έμμεση εξύψωσή του μέσα στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, εξαιτίας των φαντασιώσεων και των λαθών στη σκέψη.

Η διαμόρφωση του τρόπου ζωής (εσωτερικά και εξωτερικά) με παρασυρμένη και περιορισμένη διανοητική δραστηριότητα και με τις αδυναμίες της σκέψης είναι αναμφισβήτητη παρατήρηση. Η εξωτερική δραστηριότητα είναι ταυτοχρόνως διανοητική, δηλαδή γίνεται με πληροφορίες, σκέψεις και εκτιμήσεις. Ο αισθησιοκρατικός προσανατολισμός «μετατοπίζει» το σκοπό της ζωής στον εξωτερικό κόσμο και στις σχέσεις αυτής της ζωής με τα πράγματα και με κάθε λεπτομέρεια αυτών, παρά τη μεγάλη άγνοια. Έτσι, ένα πλήθος ικανοτήτων και πλεονεκτημάτων στους ανθρώπους έλκουν την προσοχή και προκαλούν τη ζήλια ή την επιδοκιμασία μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε ομοίους μας. Όχι επειδή είναι πράγματι σημαντικά, καθοριστικά και απαραίτητα για το μέλλον και για το νόημα της ζωής. Με λίγα λόγια η ανθρώπινη λογική είναι "λαστιχένια" και προσαρμόζεται για όλα τα γούστα, αφαιρώντας από τη σκέψη όσα εκτιμούμε ότι δεν χρειάζονται για το δικό μας κόσμο, όπως το φανταζόμαστε. Το κακό δεν είναι η επιθυμία και ο στόχος του ανθρώπου να ξεπεράσει τα μειονεκτικά του αισθήματα, να γίνει σημαντικός στον κόσμο και να ξεχωρίσει με κάποια από τις δυνατότητές του. Το κακό είναι να σχηματίζει απατηλή άποψη για τα πράγματα, για τη θέση του στον κόσμο, για τον προορισμό της ζωής και τελικά να έχει τις ψευδαισθήσεις που τον κάνουν να αισθάνεται και να συμπεριφέρεται σαν να βρισκόταν στη θέση ενός Θεού, με πλάνη για τον εαυτό του και με υπερβολική βεβαιότητα σε κάθε σκέψη του. Με άμεση συνέπεια, ο άνθρωπος να δυστυχεί με τις αποτυχίες του, να προσπαθεί να γίνει κάτι που δεν μπορεί ή δεν είναι τόσο σημαντικό όσο το φαντάζεται, ούτε απαραίτητο για τα ανταλλάγματα που δίνει. Και το κακό τελικά γίνεται πιο μεγάλο, αφού οι επιδιώξεις και οι φαντασιώσεις του ανθρώπου απαιτούν να ζημιώσει και να μεταχειριστεί τους άλλους, αυτές βρίσκουν υποστηρικτές και συνεργάτες, προκαλούν αντιδράσεις και αντίπαλες επιδιώξεις και τελικά το κακό επιστρέφει πίσω στον ίδιο και στα αγαπημένα του πρόσωπα.

Στην άποψη για την παράνοια και για τον έξυπνο εγωκεντρισμό του ανθρώπου προσεγγίζουμε από τέσσερις διαφορετικές κατευθύνσεις της

έρευνας:

Αν συγκεντρώσουμε τις προσωπικές παρατηρήσεις εγωισμού και ανοησίας από την καθημερινή ζωή. (Κοινωνιολογικές και ψυχολογικές παρατηρήσεις). Από την καταγραφή της παγκόσμιας ιστορίας επίσης ενισχύεται αυτή η άποψη.

Από τις σκέψεις για τη χρησιμότητα της γνώσης στη ζωή, για τη μεροληπτική λογική και τις πνευματικές αδυναμίες, πάλι παρατηρούμε την προοπτική της γνώσης για την εξαπάτηση, για τη φλυαρία και για την άσκοπη δράση.

Από τις σκέψεις απ' ευθείας για το νόημα της ζωής, πάλι θα βρούμε χάσματα γνώσης, περιστασιακές αξίες, εφήμερους στόχους, υπερβολικές εκτιμήσεις και την ανάγκη για έναν τελικό σκοπό, πέρα από την πραγματοποίηση όλων των άλλων επιθυμιών.

Από τις κοσμολογικές σκέψεις, πάλι εξάγεται σαν συνέπεια η ανοησία και η πλάνη στην περιορισμένη ζωή σε αντίθεση με την ανωτερότητα ενός παγκόσμιου πνεύματος (Θεό) με αμερόληπτο ρόλο.

Η καλοσύνη χωρίς την έννοια του δικαίου είναι τυφλή

Κανένα λογικό πλάσμα οπουδήποτε μέσα στο Σύμπαν δεν μπορεί να είναι "καλό" όταν η ψυχολογία του και η συμπεριφορά του ρυθμίζονται από μεροληπτικές και επιπόλαιες σκέψεις. Όπως ο "απερίσκεπτος και απαίδευτος" άνθρωπος συμπεριφέρεται με μία επιπόλαια φιλοσοφία και με πολλές αυταπάτες, αντιστοίχως ο "καλός" άνθρωπος ασυναίσθητα γίνεται ο πιο κακός ή συμμετέχει σε αυτό, χωρίς να έχει αυτή την πρόθεση και χωρίς επίγνωση! Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο ή πνευματικά ανώριμοι με πολλές ιδιοτροπίες, που δυσκολεύουν τη ζωή τους και μαζί τη ζωή όσων βρίσκονται δίπλα τους. Άνθρωποι δυστυχημένοι, με μόνιμα άσχημα συναισθήματα -αποφεύγουμε τη φράση ψυχολογικά προβλήματα-, οι οποίοι χρειάζονται βοήθεια και αντί αυτοί να ρίξουν χαμηλά τους τόνους και να παραδεχτούν τα μειονεκτήματά τους για να διορθωθούν και να βοηθηθούν, αυτοί αντιδρούν με πάθος, πείσμα, ευθιξία, εμμονή στις απόψεις τους και φτάνουν να χαρακτηρίζουν τους άλλους με τα δικά τους μειονεκτήματα! Πολλοί άνθρωποι ζουν σε άθλιες συνθήκες και έτσι προκαλούν αισθήματα λύπης και κατανόησης. Όμως οι απόψεις, οι φαντασιώσεις και οι αξίες που κρύβουν μέσα στο κεφάλι τους, εύκολα θα μπορούσαν να τους μεταμορφώσουν σε ψυχολογικά τέρατα, αν τους δινόταν η ευκαιρία. Αν εκτιμήσουμε "αυστηρά" την ανθρώπινη συμπεριφορά, χωρίς κατανόηση για τις φυσικές αδυναμίες και τους περιορισμούς γενικά του ανθρώπου, χωρίς κατανόηση για το παρελθόν μιας συγκεκριμένης ζωής και για τις δυσκολίες, που αυτή έχει περάσει, και με την ηθική απαίτηση για πνευματική ανύψωση, τότε δεν θα βιαστούμε να πούμε καλό έναν άνθρωπο επειδή φαίνεται ήσυχος και δεν είναι επιθετικός. Με την έννοια του δικαίου, αυτομάτως η καλοσύνη συνδέεται με τη σκέψη. Διότι, είναι εξαρχής απαραίτητο να περιγράψουμε τα πράγματα και τις σχέσεις τους έτσι όπως αυτά είναι. Δηλαδή σωστά και όχι όπως θα θέλαμε ή όπως μας ευχαριστεί ή έτσι όπως επιθυμούμε αυτά να γίνουν για να εξυπηρετηθούμε εμείς και με φαντασία την οποία εκτιμούμε για πραγματικότητα. Αν δεν αναγνωρίζουμε τα πράγματα, αν

εκτιμούμε ότι αυτά έχουν κάποια σχέση ενώ δεν έχουν καθόλου ή έχουν αντίθετη σχέση, αν εκτιμούμε ότι έχουν μερικές δυνατότητες ή τις στερούνται και εκτιμούμε σφαλερά, τότε με τις λανθασμένες απόψεις και εκτιμήσεις θα δράσουμε και άδικα.

Η ηθική δεν είναι οπωσδήποτε κοσμική και κοινωνική συμπεριφορά

Η ανασφάλεια και ο φόβος χρειάζονται πολλές φορές στη ζωή και μας προστατεύουν, διότι προκαλούνται από εκτιμήσεις κινδύνου και από έλλειψη βεβαιότητας. Γι' αυτό συνήθως είναι σημάδια εξυπνάδας και όχι ανοησίας, ακόμα και στα ζώα. Ωστόσο, πολλές φορές με τη φυγή και από έλλειψη αντίδρασης ενθαρρύνουμε τον ανταγωνιστή, αποδεχόμαστε την εκμετάλλευσή μας, κλείνουμε τα μάτια και ενεργούμε εξαναγκαστικά με τη θέληση κάποιων άλλων, από φόβο για τα προβλήματα που μπορούν να μας δημιουργήσουν, τόσο με τις απόψεις όσο και με τις δικές τους ακραίες ενέργειες. Με τις ηθικές-εσωτερικές αξίες δεν βοηθάμε μόνο τον εαυτό μας, αλλά κάνουμε πιο δύσκολη τη ζωή όσων θέλουν να μας χρησιμοποιήσουν, να μας εκμεταλλευτούν, να μας βλάψουν, όσων απολαμβάνουν τις επιτυχίες τους με υπεροψία και απληστία. Τα άτομα ενώνονται σε ομάδες και χωρίζονται ξανά σε ομάδες, με απλές φιλικές σχέσεις ή ως συνεργάτες και με κάθε άλλο σκοπό. Τότε τα σημάδια από την έλλειψη της Ηθικής υπάρχουν στην ομαδική δραστηριότητα. Αυτά τα οποία συμβαίνουν στην καθημερινή ζωή ανάμεσα στα ξεχωριστά άτομα και μέσα στην οικογένεια (όπως οι απειλές, τα ψέματα, η κακή συνεννόηση, η κακοπιστία, η ασυγκράτητη οργή και εγωισμός), αυτά τα ίδια συμβαίνουν αναγκαία όταν τα άτομα συνενωθούν, συνεργαστούν και δραστηριοποιηθούν από μία κοινωνική θέση. Η αλήτικη συμπεριφορά, η εξαπάτηση, η εκμετάλλευση, η μεροληψία, η καταπίεση, η μεγαλομανία, η αδυναμία διαλόγου στα οποία ρέπουν τα αισθησιόπληκτα άτομα στην καθημερινή ζωή τους, επηρεάζουν περισσότερους ανθρώπους, με πιο ακραίους τρόπους και λιγότερους φραγμούς, όταν αυτά τα άτομα δραστηριοποιηθούν μαζί με άλλα και φυσικά, όταν βρουν λιγότερες δυσκολίες. Επίφοβο και δύσκολο να κυβερνηθεί ένα σαπιοκάραβο στη θαλασσοταραχή. Τι κράτος θα προκύψει, με ποια αποτελεσματικότητα, με ποια πολιτική και με ποιους στόχους, όταν οι υπήκοοι υποσκάπτουν τα θεμέλια του; Δεν έχουν να αντιμετωπίσουν μόνο τα διαφορετικά τους συμφέροντα, τις δυσκολίες

του συμβιβασμού και της συνεννόησης. Έχουν και τον αόρατο εχθρό, ο οποίος βρίσκεται μέσα τους και προκαλεί με κάθε ευκαιρία τις βάρβαρες, απάνθρωπες, απαξιώτικες, άδικες, αποθαρρυντικές και ζημιογόνες πράξεις τους. Όμως και η χαρούμενη και όμορφη ζωή σε μια τοπική κοινωνία όπως θα την εκτιμούσαμε υποδειγματική και κοινωνική, είναι ζωή με επιλογές, με θρησκευτικές απόψεις, με παραδοσιακές συνήθειες, με πολιτιστική κληρονομιά, με ήρωες και αξίες, με κανόνες συμπεριφοράς, που εύκολα προκαλούν φόβο ή έχθρα για την κοινωνικότητα σε άλλες περιοχές του κόσμου και για κάθε "ιδιόρρυθμο" που θα φανεί σαν αμφισβητίας με τις διαφορετικές επιλογές του.

Όταν ένας άνθρωπος βρίσκεται μόνος απέναντι στους άλλους, συμπεριφέρεται συγκρατημένος, με χαμηλότερους τόνους, φοβισμένος, δείχνει αδιαφορία, είναι λιγότερο εκδηλωτικός και οι άσχημες σκέψεις και επιθυμίες του δεν μας ανησυχούν. Μόλις αποκτήσει φίλους και συνεργάτες, μόλις κερδίσει την υποστήριξη και γίνει μέλος μιας ομάδας, μόλις αισθανθεί πιο ασφαλής και έτοιμος να κρυφτεί, τότε μπορεί να εκδηλώσει τη χειρότερη πλευρά του. Εκδηλώνεται με όλες τις έξυπνες σκέψεις του και πιο άφοβα, γίνεται προκλητικός, επιδιώκει τους σκοπούς του με όλα τα μέσα και δεν διστάζει να ικανοποιήσει εκβιαστικά τις κτηνώδεις επιθυμίες. Όχι επειδή είναι τρελός, άρρωστος και διεστραμμένος, αλλά συνήθως επειδή είναι πολύ άνετος, πονηρός, χωρίς τα όρια της ηθικής, όμως έχει υποστηρικτές και κανένας δεν τον υποψιάζεται. Εξάλλου, όπως έχουμε παρατηρήσει, από την εικόνα ενός ανθρώπου σε ξεχωριστές στιγμές, σχηματίζεται μια αρκετά διαφορετική άποψη για τον εσωτερικό εαυτό του. Στη διάρκεια μιας ημέρας ο ίδιος άνθρωπος μπορεί να συμπεριφερθεί ακραία και αντιφατικά. Μπορούμε να τον δούμε ήσυχο ή επιθετικό, λυπημένο ή χαρούμενο, να βοηθάει έναν επαίτη ή να βλασφημά κάποιον άλλο, με πρόχειρα και σκισμένα ρούχα ή περιποιημένο. Τα πιο σημαντικά σημάδια για να τον εκτιμήσουμε βρίσκονται μέσα στη σκέψη του και αυτή δεν τη βλέπουμε με τα μάτια. Όταν ο άνθρωπος βρίσκεται ανήμπορος από μια ασθένεια, ανυπεράσπιστος και δυστυχισμένος, τότε προκαλείται η εντύπωση ενός «καλού» και ήσυχου ανθρώπου. Μέσα στη σκέψη του (με τις απόψεις, με τις εκτιμήσεις και τις προσδοκίες του), μπορεί να

κρύβεται το πρόσωπο που θα βλέπαμε αν η τύχη του ήταν καλύτερη. Όταν βρεθεί σε μια άλλη περιοχή του κόσμου, όταν ανακαλύψει μια άλλη κοινωνία και εργαστεί σε μια υπεύθυνη θέση, όταν ανακαλύψει ορισμένα πλεονεκτήματα τα οποία δεν είχε φανταστεί, όταν αποκτήσει φίλους και γνωριμίες, όταν θα τύχουν κάποιες ευκαιρίες κλπ. Τότε δεν θα είναι καθόλου παράξενο αν αυτός ο δυστυχισμένος δεν θα θέλει να θυμηθεί το παρελθόν του και αν θα πράττει (λ.χ. ως εργοδότης) έτσι όπως κάποτε καταδίκασε και αντιδρούσε. Πολλοί από τους ανθρώπους που γνωρίζουμε και αναγνωρίζουμε σαν ήσυχους και σεβαστούς δεν έκαναν κάποια απάτη ή δεν σκέφτηκαν να καταπατήσουν τους νόμους του κράτους. Διότι δεν είχαν τις απαραίτητες γνώσεις και συνεργασίες, έλειπε η εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, ή δεν βρέθηκε η ευκαιρία όπως θα ήθελαν και ο φόβος τους αποθάρρυνε. Είναι πιο εύκολο να γίνεις «κακός» όταν είσαι δυνατός, όταν έχεις υποστήριξη και συνεργασίες. Όπως είναι πιο εύκολο να είσαι «καλός» όταν είσαι ανήμπορος και απομονωμένος. Γι' αυτό αξίζει το θαυμασμό μας αυτός που συνδυάζει δύναμη και καλοσύνη!

Η κοινωνικότητα είναι μία από τις παρεξηγημένες λέξεις, διότι καλλιεργεί μεγάλες προσδοκίες στη φαντασία μας και αγνοεί τη μόνιμη σύνδεση της φυσιολογικής συμπεριφοράς με την άγνοια, την πλάνη, τη μεροληψία, την ανευθυνότητα, την απληστία και την εγωκεντρική συμπεριφορά. Στο νόημα της λέξης "ανηθικότητα" συμπεριλαμβάνεται μια μεγαλύτερη ποικιλία συμπεριφορών που ξεπερνούν τις πιο φανερές περιπτώσεις αλητείας, εξαπάτησης, απουσίας φρένου και καταχρήσεων.

Η ηθική με το ρυθμιστικό ρόλο της σκέψης θεμελιώνει το δίκαιο

Η αλήθεια είναι το δίκαιο στη θεωρία, το δίκαιο περιορισμένο στη γνώση και μέσα στη διάνοια. Όμως δεν σταματάει στη θεωρία. Η αλήθεια καθοδηγεί τη διάνοια στις σκέψεις και στις επιλογές της, την αποτρέπει από το ψέμα, ρυθμίζει τη συμπεριφορά μας και εξασφαλίζει τη συνεννόηση. Η αλήθεια είναι το θεμέλιο για την αμεροληψία, για το δίκαιο, την ηθική συμπεριφορά και για να κάνει την ευτυχία δικαιολογημένη. Το δίκαιο είναι η αλήθεια εξωτερικευμένη με τη συμπεριφορά και τις σχέσεις μας. Αλλά για τον ίδιο λόγο, η αλήθεια και το δίκαιο συγκρούονται με το ψέμα, το λάθος και την αδικία... και τη μεροληψία. Η στενή, μόνιμη και ρυθμιστική σχέση της σκέψης με την ψυχολογία, με την εξωτερική συμπεριφορά, με τον τρόπο ζωής και με τις ανθρώπινες σχέσεις καλύπτεται από τους ρύπους των πληροφοριών, που μας κατακλύζουν και μας προκαλούν φαντασιώσεις, ανασφάλειες, απορίες και δράση με τρελή σκέψη. Οι διαπιστώσεις για τις ανθρώπινες αδυναμίες και περιορισμούς, για τη διανοητική και φανταστική σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και ορισμένοι φυσικοί νόμοι είναι παγκόσμιες διαπιστώσεις και θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται στην εκκίνηση της διατύπωσης του *Συντάγματος* ενός κράτους. Για να περάσουμε σε σκέψεις για το δίκαιο, πρέπει πρώτα να κάνουμε σωστές σκέψεις και να ξεχωρίσουμε τις έννοιες της αλήθειας και του ψεύδους ή του λάθους. Το δίκαιο είναι συνδεδεμένο αξεχώριστα με την ηθική (με εσωτερικές αξίες), η ηθική αξεχώριστα από τη σκέψη, η σκέψη αξεχώριστη από τη γνώση και η γνώση γενικότερα με την έννοια της πληροφορίας είναι αξεχώριστη από τη ζωή. Έτσι, μια από τις πρώτες εξωτερικές σχέσεις που χρειάζεται να ρυθμιστεί είναι η συνεννόηση και η επικοινωνία. Για την ειρηνική συμβίωση και για τη συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων, τόσο ως ξεχωριστά πρόσωπα όσο και σαν οργανωμένες ομάδες, είναι απαραίτητη η σχέση εμπιστοσύνης. Χωρίς τέτοια σχέση, η κοινωνία είναι μια πίστα για τα παιχνίδια της εξαπάτησης και της εκμετάλλευσης χωρίς φραγμούς. Όταν, λοιπόν, λέμε ότι "η αυταπάτη και η άγνοια είναι από μόνα τους το μεγάλο μείον στη ζωή,

αν όχι η καταστροφή της" αυτό δεν σημαίνει μόνο τη ζωή ενός τρελού, αλλά επιπλέον και αδυναμία από την κίνηση μέσα στη φύση και στην κοινωνία. Και η τρέλα δεν έχει μόνο τα πιο φανερά σημάδια, όπως αυτά έρχονται βιαστικά στη σκέψη μας. Το υλιστικό πνεύμα με την τεράστια άγνοια του κόσμου είναι ελκυστικό για τα παιδιά, διότι έτσι οι επιπόλαιοι άνθρωποι έχουν υπερβολικές προσδοκίες και με αυτές παρακινούνται στη δράση και στην αντίδραση. Οι φαντασιώσεις με τις μεγάλες προσδοκίες είναι η επιλογή του φυσιολογικού ανθρώπου και δύσκολα μπορεί κάποιος ν' αντισταθεί στα όνειρα. Οι φαντασιώσεις και οι προσδοκίες από τα κενά της γνώσης δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με όπλα και με υλικά εργαλεία.

Με τη βοήθεια της τύχης, πολλές καταγραμμένες σκέψεις και εμπειρίες των αρχαιότερων χρόνων έφτασαν μέχρι την εποχή μας και υπέροχα γραπτά έργα έχουν γίνει γνωστά παγκοσμίως. Αυτά τροφοδότησαν τις απόψεις σχεδόν όλων των γνωστών διανοούμενων, φιλοσόφων και θεολόγων της ιστορίας, αξιοποιήθηκαν στις νεότερες προσπάθειες για την έρευνα προς όλες τις κατευθύνσεις και ενίσχυσαν τις ιδεολογικές αντιπαραθέσεις. Μετά από πολλούς αιώνες αποκαλύφθηκε η πνευματική οκνηρία των λαών της Ευρώπης και πώς μια θρησκεία είχε γίνει αλυσίδα για τη σκέψη τους και για την προοπτική της ζωής. Τα γραπτά έργα των αρχαίων Ελλήνων θα μείνουν για πάντα σαν υποδείγματα για τις δυνατότητες της ανθρώπινης σκέψης. Θα θυμίζουν σε όλους πώς μια μυθολογία ή μερικές θεολογικές απόψεις μπορούν να τρελάνουν όλη την κοινωνία και πώς η απερισκεψία γίνεται σαν ναρκωτικό για τα θύματα, ευκαιρία για εκμετάλλευση από τους μεγαλομανείς και τους απατεώνες και πώς οι άνθρωποι διχάζονται με τη φαντασία και κινητοποιούνται μαζικά, είτε για να πανηγυρίσουν είτε για να αλληλοσπαραχτούν. Η Πολιτεία του Πλάτωνα είναι ένα από αυτά τα παγκόσμια υποδείγματα δημιουργικής σκέψης, λογικής έρευνας και ποιητικής τέχνης μαζί. Μέσα σε αυτό το φιλοσοφικό έργο μπορούμε να διαβάσουμε μερικές από τις πρώτες σκέψεις για το δίκαιο και την αδικία, όπως θα περνούσαν από το πνεύμα μας, αν επιμέναμε να ορίσουμε αυτά τα νοήματα. Μαζί με τη συγκίνηση ενός διαλόγου που μας προκαλεί να φανταστούμε τη ζωή όπως ήταν τότε πιο κοντά στη φύση και

με λιγότερη τεχνολογία, επιπλέον θα βρούμε πολλές σημαντικές παρατηρήσεις από τη μέχρι τότε εμπειρία της κοινωνικής ζωής. Στο πρώτο μέρος της Πολιτείας, μετά από ένα εξαιρετικά έξυπνο διάλογο μεταξύ του Σωκράτη και του Θρασύμαχου, ο πρώτος ξεκινάει αντιστρέφοντας τον ορισμό της δικαιοσύνης και της αδικίας, όπως ο δεύτερος ήθελε. Την αδικία τη συνδέουν με το καλό και τη σοφία, ενώ τη δικαιοσύνη με το κακό και τη βλακεία.¹ Με τους κανόνες της αντίφασης και της αντιστοιχίας των εννοιών καταλήγει εύκολα στην αναπόφευκτη συσχέτιση, ότι μόνο ο δίκαιος είναι καλός και σοφός, ενώ ο άδικος είναι κακός και αμαθής. Οπουδήποτε παρουσιαστεί η αδικία, είτε σε πόλη, είτε σε έθνος, είτε σε στρατό, είτε σε ένα μόνο πρόσωπο ή οπουδήποτε αλλού, η συνεργασία γίνεται αδύνατη. Το ίδιο το άτομο γίνεται εχθρός του εαυτού του, με εσωτερικές διαφορές και ταραχές. Επιπλέον, ο άδικος θα είναι και των θεών εχθρός, ενώ ο δίκαιος θα είναι φίλος τους, συμπεραίνει όμορφα ακόμα ο Σωκράτης. Και η ψυχή για να επιτελέσει τον προορισμό της, ο οποίος είναι να διοικεί, να σκέφτεται και να επιθυμεί, χρειάζεται να είναι δίκαιη. Τότε μόνο η ζωή θα είναι καλή και όποιος ζει καλά είναι ευτυχισμένος. Στα Ηθικά Νικομάχεια, ο Αριστοτέλης επίσης διαπιστώνει: Για τον ενάρετο είναι αγαθό και επιθυμεί να ζει με τον εαυτό του, σκέφτεται και απολαμβάνει και λυπάται με αυτόν, ενώ ο ανήθικος έχει διχαστεί και στρέφεται σαν ακρατής και πλεονέκτης στα πράγματα..²

Η ηθική είναι τρόπος ζωής και όχι στιγμές συμπεριφοράς

Διαστρεβλώνουμε το νόημα της Ηθικής και μειώνουμε το σημαντικό ρόλο της στον κόσμο, όταν την περιορίζουμε στις καλές προθέσεις και στις περιστασιακές πράξεις αλληλεγγύης. Επιπλέον την ακυρώνουμε και τη μεταλλάσσουμε σε μέσο παραπλάνησης και εξυπηρέτησης άλλων συμφερόντων, όταν δεν αξιώνουμε τη μόνιμη ή την κατά μέσο όρο σύνδεση της Ηθικής με όλο το χρονικό διάστημα που ζούμε, δηλαδή με τον τρόπο ζωής. Αν έτσι ακούγεται πιο αυστηρή η αξίωση να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας καθημερινά με τις εσωτερικές αξίες και με τη δύναμη της σκέψης, ωστόσο η ίδια αυτή αξίωση είναι πιο επιεικής για τις μεμονωμένες στιγμές καταδικαστέας συμπεριφοράς. Η αποσπασματική και η περιστασιακή παρατήρηση της συμπεριφοράς συνεργεί για τις μονόπλευρες εκτιμήσεις και έτσι σχηματίζονται αντιφατικές απόψεις για ένα πρόσωπο, για τις οποίες μετά αναζητούμε μια λογική εξήγηση.

Γίνεται εκμετάλλευση της ανεμπόδιστης έκφρασης των απόψεων και δημιουργείται η εντύπωση ότι όλες οι απόψεις είναι το ίδιο πιθανά σωστές. Έτσι περίπου γίνεται εκμετάλλευση της ανεκτικότητας να ζουν όλοι όπως τους ευχαριστεί και να δρουν όσο θέλουν σαν καλοί πολίτες και δημιουργείται η εντύπωση, ότι όλοι είναι το ίδιο άξιοι εμπιστοσύνης, υπεύθυνοι, ειλικρινείς. Μόνο και μόνο επειδή όλοι έχουν αδυναμίες και κάνουν λάθη. Αυτή είναι η ισοπέδωση στην αξία της ζωής με την κατάργηση του πρωταγωνιστικού ρόλου της ηθικής και των πνευματικών αξιών. Οι μαθητές επίσης δεν εμποδίζονται να πάνε αδιάβαστοι στο σχολείο, όμως απέναντι στο δάσκαλο δεν είναι όλοι το ίδιο διαβασμένοι και δεν έχουν προσπαθήσει το ίδιο. Για όλους μπορούμε να βρούμε ελαττώματα, λάθη και κακές στιγμές, αφού η ζωή είναι περισσότερο ψευδαίσθηση, άγνοια και ανασφάλεια. Όμως δεν ζουν όλοι το ίδιο αλήτικα και με τη σκέψη κολλημένη στα ένστικτα και στον ανταγωνισμό με μερικά άλλα πρόσωπα. Δεν έχουν όλοι την ίδια απερίσκεπτη ζωή, δεν θυσιάζουν το χρόνο και την πνευματική καλλιέργεια για

τα υλικά ανταλλάγματα, δεν προσπαθούν το ίδιο για να περιοριστούν στον εαυτό τους και για να μη γίνονται ενοχλητικοί και καταπιεστικοί στους άλλους. Πώς θα αναγνωρίσουμε αυτές τις διαφορές της ζωής από μακριά και στις σύντομες στιγμές που βλέπομαστε; Δειγματοληπτικά και από ορισμένες πληροφορίες που φανερώνουν τη μόνιμη νοοτροπία, τον τρόπο ζωής, τις προτεραιότητες του ατόμου στη ζωή του, τις απόψεις του, την ειλικρίνεια, τη συνέπειά του, τη σχέση του με την πνευματική ζωή και με τον υλιστικό τρόπο ζωής. Με το πέρασμα του χρόνου και με τη στενότερη επικοινωνία, οι εκτιμήσεις μπορούν να εξακριβωθούν.

Μεγάλος αριθμός πράξεων και αντιδράσεών μας εξαρτώνται άμεσα και προσδιορίζονται σταθερά υπό τις οδηγίες της σκέψης μας. Ενώ αντιθέτως, χωρίς την τελευταία, θα ήταν αδύνατο να προσδιοριστούν αυτές οι πράξεις ή τουλάχιστον να γίνουν τη σωστή στιγμή, με συνέχεια και προσχεδιασμένα. Από εκεί και πέρα, οι συνέπειες των πράξεών μας (έξω από εμάς) δεν αντανακλούν πάντοτε και ξεκάθαρα τις επιθυμίες, τις σκέψεις και τις απόψεις με τα οποία ενεργήσαμε ή ευρύτερα τα χαρακτηριστικά της ψυχοσύνθεσής μας. Πολλές από τις εξωτερικές συνέπειες ενδέχεται να μην είχαν προβλεφθεί από εμάς, να μην είχαν υπολογιστεί σωστά, να μην ήταν οι επιδιωκόμενες ή να έγιναν αποδεκτές και επιθυμητές εκ των υστέρων. Αν μας ανακηρύζουν ήρωες εκτιμώντας το αποτέλεσμα και τη δράση μας, έτσι δεν επιβεβαιώνεται ότι επιδιώξαμε αυτό το αποτέλεσμα ή ότι εμείς είχαμε εκτιμήσει και υπολογίσει σωστά για τη δράση μας. Δίνουμε ένα χρηματικό ποσό για βοήθεια, αλλά τα χρήματα μπορούν να καταλήξουν σε άλλα χέρια ή να γίνει κακή διαχείριση. Οι συνέπειες των πράξεων όχι μόνο δεν συνδέονται πάντοτε αναγκαία με τις εσω-διανοητικές μας πράξεις, αλλά συμβαίνει και το διαμετρικά αντίθετο. Από την έλλειψη πολλών εξωτερικών δραστηριοτήτων δεν μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι δεν υπάρχουν εκείνα τα εσωτερικά στοιχεία, οι προϋποθέσεις, οι σκέψεις και οι επιθυμίες που θα παρακινούσαν για εκείνες τις εξωτερικές δραστηριότητες. Η πραγματοποίησή τους και η εξωτερίκευση μπορεί να είναι απλώς ζήτημα χρόνου και περιστάσεων. Μετά λέμε για κάποιον ότι άλλαξε πρόσωπο και ότι αυτός δεν είναι έτσι όπως πιστεύαμε. Επο-

μένως, όταν κάποιος προσφέρει ένα καλό ή κάτι ευχάριστο με επίγνωση, με επιθυμία και με αυτοθυσία, θα το εκτιμήσουμε πολύ περισσότερο απ' όταν το προσφέρει κατά λάθος και συμπτωματικά. Το ίδιο, όταν κάποιος ενεργήσει επιζήμια και αδικήσει με επίγνωση, με δόλο κι επιθυμία, τότε αυτή η πράξη πρέπει να καταδικαστεί και να αντιμετωπιστεί πιο σκληρά, απ' όταν προκαλέσει το ίδιο κακό άθελά του και από κακή τύχη. Ο τρόπος αντίδρασης και η εκτίμησή μας για τη συμπεριφορά πρέπει να υπολογίζουν καθοριστικά αν μία πράξη έγινε με πρόθεση, μ' επίγνωση και προσχεδιασμένα ή χωρίς πρόθεση, απερίσκεπτα και από ατυχία. Επαινούμε μια καλή προσπάθεια ακόμα και αν το αποτέλεσμα είναι μια αποτυχία. Διότι η προσπάθεια φανερώνει τι αισθανόμαστε, τι επιθυμούμε, και μερικές φορές τι σκεφτόμαστε, όχι τι προκαλέσαμε ή επιτύχαμε. Όταν ένας δολοφόνος απλώς πυροβολήσει από απόσταση ή πνίξει με τα χέρια του ή διαμελίσει το θύμα, τότε το αποτέλεσμα είναι σχεδόν ίδιο, ένας φόνος. Όμως ο τρόπος που φόνευσε φανερώνει περισσότερα για τη σκέψη και τη θέλησή του. Δεν θα εκτιμήσουμε τη δράση του μόνο από το αποτέλεσμα, αλλά και από τη σκέψη, τη θέληση και τις προθέσεις του. Μεγάλη ανοχή, λοιπόν, συγχώρεση και βοήθεια στους φιλήσυχους, στους άδολους, στους κακώτους, στους αποδεδειγμένα μετανιωμένους. Σκληρότητα έως και με την τιμωρία της θανατικής καταδίκης στους βασανιστές και στους αδίστακτους δολοφόνους αθώων και τυχαίων προσώπων.

Δεν πρέπει να εμπιστευόμαστε όσα ακούμε και όσα λέγονται με τη φωνή. Με τη φωνή, με λίγες εύκολες λέξεις και με την ανησυχία για την αντίδραση του ακροατή, κανένας δεν θα πει ότι επιθυμεί μεταχείριση βασιλική και σαν θεός. Εύκολα μπορούν οι άνθρωποι να πουν ότι αγωνίζονται για την ειρήνη και για τα παιδιά τους. Και πολλοί θα πουν ότι δεν φοβούνται να ακούσουν την αλήθεια, ενώ η αμφισβήτηση της άποψής τους από μια αντίθετη άποψη μπορεί να προκαλέσει μεγάλη φασαρία. Τα ψέματα λέγονται εύκολα από την ανησυχία, για να μη δοθούν άσχημες εντυπώσεις, αλλά και για να επιτύχουμε τις καλές εντυπώσεις, ακόμα και από συνήθεια. Ενώ πολλά ψέματα λέγονται και για να κρύψουμε από τον καθένα αυτό που φανερώσαμε σε έναν άλλο. Όταν μιλάμε ή γράφουμε δεν αποκαλύπτουμε μόνο τις σκέψεις μας,

έτσι όπως τις βάλαμε εμείς μέσα στις λέξεις. Χωρίς να το θέλουμε, αποκαλύπτουμε και το μορφωτικό μας επίπεδο, που ζούμε, πόσο ευέλικτη είναι η σκέψη μας, πόσα βιβλία έχουμε διαβάσει, τι δεν έχουμε διαβάσει, πόσο έχουμε σκεφτεί με τις εμπειρίες μας και μερικές φορές με τι ανθρώπους κάνουμε πιο συχνά παρέα. Όμως η ανθρώπινη ζωή και κάθε ζωή μέσα στο σύμπαν δεν εξωτερικεύεται μόνο με τη φωνή. "Μιλάνε" όλες οι κινήσεις και οι επιλογές μας, ακόμα και η ακινησία μας! "Μιλάνε" τα ρούχα μας, το χτένισμα, τα κοσμήματα, το ύφος και η εικόνα μας, η χροιά στη φωνή' όλη η συμπεριφορά είναι ένας φυσικός κώδικας, τον οποίο προγραμματίζουμε για να τον απευθύνουμε σε μερικά άλλα πρόσωπα ή για να μεταδώσουμε δημόσια μηνύματα και πληροφορίες. Ολόκληρη η ζωή μας "μιλάει" και μάλιστα φλύαρα, ενοχλητικά και ασυγκράτητα, που ψάχνουμε τρόπο να την εμποδίσουμε! Αλλά αυτή η καθημερινή γλώσσα της συμπεριφοράς και των κινήσεων επίσης δεν εξωτερικεύει πάντα την αλήθεια και μπορεί να λείπει ψέματα. Χρειάζεται τη σκέψη ενός Θεού για να μην καταλάβουμε απατηλά τα νοήματα και εξάγουμε λανθασμένα συμπεράσματα. Πολλές φορές, όμως, η γλώσσα της συμπεριφοράς και η καθημερινή δραστηριότητα διαψεύδουν φανερά τα λόγια μας και τα αμφισβητούν, ή αντίθετα τα επιβεβαιώνουν.

Ηθική και φιλανθρωπία (ακόμα και αντίθετα μπορούν να γίνουν)

Ο καλός πρέπει να είναι και δίκαιος και αυτά τα δύο δεν συμπύπτουν. Χωρίς πνευματική καλλιέργεια, χωρίς ειλικρινή, αμερόληπτη και δημιουργική σκέψη και χωρίς την επιθυμία να αναδείξει, να υπερασπίσει και να αναζητήσει την αλήθεια, ο καλός άνθρωπος εύκολα μεταλλάσσεται σε συνεργό για το κακό, με ή χωρίς επίγνωση. Ο ηθικός τρόπος ζωής δεν είναι μεμονωμένες στιγμές καλής συμπεριφοράς (πράξεις) και η Ηθική δεν είναι μερικοί κανόνες για την πρόληψη αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Με αυτό δεν εννοούμε ότι πρέπει διαρκώς να προσφέρουμε βοήθεια, να λυπόμαστε για τους πληγωμένους και τους κακότυχους και να υπερασπιζόμαστε σαν δικηγόροι τους αδικημένους, όπως θα έπρεπε να γίνεται, αν ο σκοπός και το νόημα της εσωτερικής αξιοποίησης περιοριζόταν σε αυτήν τη φιλανθρωπική δραστηριότητα. Εξάλλου, δεν μπορούμε να την επιζητούμε ή να καταγγέλλουμε την έλλειψή βοήθειας, ενώ με τη συμπεριφορά και με τις απόψεις μας προετοιμάζουμε την κακοτυχία μας, διαφθειρόμαστε και αυτοκαταστρεφόμαστε. Από τη μια να κλείνουμε τα μάτια στα δυσάρεστα, να επαναπαυόμαστε σε μερικές δυνατότητές μας, να βλάπτουμε την υγεία μας και μετά να αναμένουμε από άλλους τη λύση των προβλημάτων. Αυτό είναι παράλογο, όσο όταν αναμέναμε ότι έτσι θα ευτυχήσουμε. Αν εμείς οι ίδιοι δεν κάνουμε τίποτε για να βοηθήσουμε τον εαυτό μας, τότε η εξωτερική ηθική των άλλων είναι άσκοπη και μπορεί να επιφέρει αντίθετα αποτελέσματα.

Στο 15ο αιώνα, η ρωμαιοκαθολική Εκκλησία επινόησε τα περίφημα «συγχωροχάρτια» για να μαζεύονται χρήματα από τους πιστούς με την απαλλαγή των αμαρτιών τους. Μερικούς αιώνες μετά στις πιο αναπτυγμένες κοινωνίες, με τα βέβαια αποτελέσματα των επιστημών, να μην προσφερθεί η ίδια ευκαιρία; "Ξέπλυμα μαύρου χρήματος" αποκαλούν τα χρήματα που αποκτιούνται με παράνομο και αδήλωτο τρόπο κι έπειτα επενδύονται μέχρι να χαθεί η αρχική τους προέλευση. Το "ξέπλυμα" της ανηθικότητας και της αλητείας γινόταν από παλαιότερα

στην ιστορία. Τώρα επιπλέον, προσφέρεται εύκολα μια καλή εκτίμηση και απαλλαγή από την ηθική ανευθυνότητα του αλήτικου τρόπου ζωής και συγχρόνως έτσι εξυπηρετούνται και διατηρούνται θέσεις εργασίας. Μπορεί κάποιος να γίνει αιμοδότης ή δωρητής οργάνων και να κάνει μια καλή πράξη χωρίς επιλογή του προσώπου. Οι μεμονωμένες πράξεις μπορούν να γίνουν από τον καθένα, με διαφορετικούς λόγους, με διαφορετικές διαθέσεις και με διαφορετική τύχη. Εκτός από επιπόλαιη, η ηθική της φιλανθρωπίας και των μεμονωμένων στιγμών βολεύει την επιθυμία να εξυπηρετούμε τα ανήθικα, καταχρηστικά, παρανοϊκά και βλαβερά σχέδιά μας στον υπόλοιπο χρόνο, που δεν προσφέρουμε βοήθεια και καλοσύνη... Βοηθάει να διατηρούμε τον επιπόλαιο αισθησιοκρατικό, εγωκεντρικό και υλιστικό τρόπο ζωής μας, να τον ανεχόμαστε στους άλλους, ακόμα και να απαλλαγούμε από την ανησυχία, μήπως δεν είμαστε «σωστοί».

Εάν κάποιος είναι πολύ ευαίσθητος στην αδικία και στη δυστυχία των άλλων, τότε πρέπει να βάλει μέσα στον τρόπο ζωής του τον προβληματισμό για την αδικία, τη δυστυχία, το νόημα της ζωής, την αναζήτηση της αλήθειας και την πνευματική καλλιέργεια. Αν είναι τόσο πολύ ευαίσθητος, θα πρέπει να είναι και πολύ σκληρός (ισορροπημένος και όχι ανεκτικός), με όλους εκείνους που έχουν στον τρόπο ζωής τους το ψέμα, την απάτη, την εκμετάλλευση ανθρώπων, τη μεγαλομανία, την εξυπηρέτηση των σκοπών τους με την ατυχία των άλλων, την υπερβολική σιγουριά. Η αδιαφορία και η φυγή των ανθρώπων από το θεωρητικό προβληματισμό για την αδικία στον κόσμο και για την κακή τύχη της ζωής, αυτή και μόνο σημαίνει πολλά. Αποκαλύπτει ένα ψέμα πίσω από τον ακραίο τρόπο με τον οποίο μερικοί εκφράζουν τη διαφωνία τους και εύκολα αντιδρούν, όταν τους αμφισβητούμε τις θρησκευτικές απόψεις τους ή στο άκουσμα ενός κακουργήματος.

Η βοήθεια δεν είναι μόνο η προσφορά προς τους κακώτους, ευρύτερα προς όλους όσους έχουν ανάγκη και η υπεράσπιση των αδικημένων. Η δράση για την αποδυνάμωση μερικών υπεύθυνων για πολλά προβλήματα των συνανθρώπων, η αντίδραση για να σταματήσουν μερικές συνεργασίες και για να χάσουν ορισμένοι τα πλεονεκτήματά τους όταν αυτοί προκαλούν δυσκολίες στην επιβίωση των άλλων και δυστυ-

χία σε ήσυχους ανθρώπους, επίσης είναι βοήθεια και θα την ξεχωρίζαμε με τον προσδιορισμό "επιθετική" βοήθεια. Δεν πρέπει να παραξενεύει το φαινόμενο του ανθρώπου που μιλάει για την αγάπη, το Θεό, για την αξία της ανθρώπινης ζωής, ο οποίος με τη συμπεριφορά του δεν βλάπτει, αντιθέτως βοηθάει, αλλά αυτός μπορεί να είναι ο χειρότερος του κόσμου και αν δεν είναι, τότε να γίνει! Να είμαστε καλοί με επίγνωση πώς συμπεριφέρεται και διανοείται ένας κακός και έτοιμοι να αντιδράσουμε με γενναιότητα και σκληρότητα όταν χρειαστεί. Όχι καλοί από ανοησία και από δειλία.

Η ηθική και το δίκαιο ξεκινούν πριν από την εμφάνιση του ανθρώπου, από τις προδιαγραφές του κόσμου

Οι άνθρωποι από τα αρχαία χρόνια αντιλήφθηκαν, ότι στην ανθρώπινη ζωή και συμπεριφορά χρειάζεται να μπουν μερικά όρια και αυτή να μην είναι πάντα ανεμπόδιστη, όπως του ζώου. Και από τις πρώτες παρατηρήσεις ήταν, ότι ο πολιτισμένος άνθρωπος χρειάζεται συχνά να βάζει φρένο στη συμπεριφορά του, αυτός ο ίδιος άμεσα στον εαυτό του ή αντίθετα αυτός ο ίδιος να παρακινεί τον εαυτό του για να πράξει έτσι όπως δεν θα επιθυμούσε. Πολύ πριν επινοηθεί μια λέξη για ένα σύνολο κανόνων στη συμπεριφορά και για τις «καλές» πράξεις και πριν ακόμα καταγραφούν οι σκέψεις για τις ανθρώπινες σχέσεις, μπορούμε να φανταστούμε τους ανθρώπους να αντιλαμβάνονται την ανάγκη για «φρένο» και περιορισμούς στη συμπεριφορά τους. Αφού η σκέψη άρχισε να ρυθμίζει τις πράξεις τους, χρειάστηκε να πάψουν να ζουν και να επιβιώνουν όπως τα υπόλοιπα ζώα: δηλαδή ασυγκράτητοι και έτσι όπως επιβάλλουν οι ορμές και οι παρατηρήσεις της στιγμής μέσα σε μια δολοφονική φύση. Η αρχική φυσική «ελευθερία» δεν ήταν έτσι «καλή» όσο την αντιλαμβάνονται τα άγρια ζώα. Αν ο άνθρωπος επιθυμούσε να συμβιώσει ειρηνικά μαζί με τους άλλους, αν επιθυμούσε να διευκολύνει τη ζωή του και να ξεπεράσει ορισμένες φυσικές δυσκολίες, αν επιθυμούσε να γίνει ομορφότερη η ζωή του, έπρεπε να θυμάται και να σκέφτεται τις συνέπειες των πράξεών του. Αν γινόταν να προκαλεί ευχαρίστηση και κατανόηση στους άλλους, αντί να προκαλεί απορριπτικές και επιθετικές αντιδράσεις. Ως μέλος μιας οικογένειας, ήδη είχε ξεκινήσει ν' ανιχνεύει αυτή την προοπτική της συγκρατημένης συμπεριφοράς και της συνεργασίας. Στο πέρασμα του χρόνου, στις αρχικές παρατηρήσεις προστέθηκαν πολλές άλλες για τη ρύθμιση της συμπεριφοράς και των ανθρώπινων σχέσεων και αυτές οι πρώτες σκέψεις συγχωνεύθηκαν μέσα στο φαινόμενο της θρησκείας. Λίγοι άνθρωποι των γραμμάτων προσπάθησαν να καταγράψουν αυτή την εμπειρία, να αναζητήσουν τους λόγους που οι άνθρωποι συγκρούονται μεταξύ τους, να συνοψίσουν μερικούς κανόνες συμπεριφοράς ή να εγείρουν το ζήτη-

μα για το νόημα της Ζωής με τα εργαλεία της εποχής τους και αυτούς τους παλαιότερους τους ονομάζουμε φιλόσοφους. Η σύντομη φανταστική περιγραφή μας, δείχνει για την έννοια της Ηθικής αυτή την ανωριμότητα όπως θα παρατηρήσουμε γενικά σε όλα τα ζητήματα που αναπτύσσονται με το πέρασμα του χρόνου, ακόμα και για μια υλική κατασκευή, όπως λ.χ. το αεροπλάνο και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Δηλαδή, ότι στην έναρξη μιας εξέλιξης, γίνονται λάθη, λείπουν σημαντικές παρατηρήσεις, υπεισέρχεται η φαντασία, λείπει η συνοχή και η σαφήνεια, δεν έχουν παρατηρηθεί όλες οι επεκτάσεις κλπ. Όταν μέσα στη σκέψη μας ακόμα δεν έχουμε μια ολοκληρωμένη και σαφή άποψη, με καθαρά όρια, για το πράγμα που έχουμε συνοψίσει μέσα σε μια λέξη, τότε πιο δύσκολα μπορούμε να το ξεχωρίσουμε και αντιφάσεις θα βρούμε στις διαφορετικές απόψεις για αυτό. Στα πράγματα πάντοτε ανιχνεύουμε αποκλίσεις και διαφορές, αλλά δεν λέμε βιαστικά ότι αυτά είναι διαφορετικά μεταξύ τους. Με το πέρασμα του χρόνου επίσης μεταμορφώνονται και αλλάζουν και πάλι όμως ενδέχεται να μιλάμε για το ίδιο πράγμα. Παρατηρούμε ότι μεγάλοι αριθμοί πραγμάτων έχουν πολλές ομοιότητες και εμφανίζονται σαν παραλλαγές ενός και του ίδιου, γι' αυτό τα εκτιμούμε σαν μέλη μιας οικογένειας, της ίδιας ομάδας, του ίδιου είδους. Η πολιτική εξουσία μπορεί να φανερώνεται ακραία, από ακυβερνησία μέχρι τυραννική. Μπορεί να εξυπηρετεί ελάχιστα πρόσωπα ή όλο τον πληθυσμό και η δύναμή της να προβάλλεται με διαφορετικά σύμβολα, που δεν φαίνονται να σχετίζονται μεταξύ τους, αφού αυτά δεν αποτελούν εξέλιξη ενός αρχικού ή κοινού συμβόλου. Όταν όμως παρατηρήσουμε με προσοχή και υπομονή τα φαινόμενα και πώς μεταμορφώθηκαν στο πέρασμα του χρόνου, τότε θα διαπιστώσουμε ότι ορισμένα γνωρίσματα διατηρούνται και γι' αυτό το λόγο τα φαινόμενα επαναλαμβάνονται και τα ονομάζουμε με τις ίδιες λέξεις. (Όπως εξουσία, ακυβερνησία, πολίτευμα, αξιώματα, διοικητικές θέσεις, δικαστικό σώμα, οικονομικές ανισότητες κλπ). Συναλλαγή χωρίς μέτρηση της αξίας και χωρίς μονάδα μέτρησης δεν μπορεί να γίνει εύκολα και γρήγορα για μεγάλο αριθμό προϊόντων και μεταξύ πολλών προσώπων. Το νόμισμα χρειάζεται. Οι συζητήσεις και οι διαφωνίες για το μέγεθος, το σχήμα, τις παραστάσεις, τα υλικά για το νόμισμα δεν αμφισβητούν

το φαινόμενο της συναλλαγής και δεν ακυρώνουν το νόημα του νομί-
σματος. Όπως φανερώνεται από τα σύντομα παραδείγματα, η ηθική
δεν εντοπίζεται περιορισμένη σε ένα βιολογικό σώμα ή με τη συμπερι-
φορά μιας συγκεκριμένης ζωής ή όπως ένα σύνολο γραπτών κανόνων
με την εντολή ενός Θεού. Η ηθική είναι πνευματικό φαινόμενο με
κοινά γνωρίσματα που εμφανίζονται στη δράση και στην αντίδραση
πολλών διαφορετικών ανθρώπων, όπως ορισμένα γνωρίσματα της
βιολογίας και της ψυχολογίας τους.

Αν κάποιος δεν αναγνωρίζει την αλήθεια και διαφωνούν με τη σω-
στή εκτίμηση, τότε επιβεβαιώνεται η αλήθεια από τις αστείες ή από τις
θλιβερές συνέπειες αυτής της νοητικής αδυναμίας και από μια σειρά
άλλων λαθών και αποτυχιών που ακολουθούν με τις πλανεμένες σκέ-
ψεις. Όταν η ηθική καθοριστεί με εσωτερική προοπτική, με την ανάγκη
για αυτογνωσία και νοηθεί ως τρόπος ζωής με αμερόληπτο και ερευνη-
τικό πνεύμα, τότε με καμία δυσκολία δεν θα την αμφισβητήσουμε.
Τότε, πιο πολλές φορές θα μετανιώσουμε που δεν επιλέξαμε την αποχή
από μια φιλική προσπάθεια και λιγότερες φορές θα εκτιμήσουμε σαν
δειλία την έξυπνη φυγή από το πρόβλημα που κάποιος άλλοι δημιουρ-
γούν. Ακόμα πιο πολύ θα επιθυμήσουμε να φύγουμε μακριά από την
πόλη και να ξεχάσουμε τις ανθρώπινες συνεργασίες και να ζήσουμε για
λίγο χωρίς τους εξαναγκασμούς και τις πιέσεις της καθημερινής προ-
σπάθειας για συμβίωση και συνεννόηση. Θα καταλάβουμε καλύτερα
και την επιλογή ορισμένων ανθρώπων να ζήσουν μοναχικά, με την
παρηγοριά μιας πιο ασφαλούς ζωής και με την εμπιστοσύνη για ένα
σοφό δημιουργό του κόσμου.

Η ηθική βασίζεται σε αναμφισβήτητες γενικές αρχές

Η έννοια της Ηθικής δεν έχει σχηματιστεί μόνο με τη φαντασία, χωρίς την παρατήρηση στη φύση, στην καθημερινή ζωή και στις ανθρώπινες σχέσεις. Η Ηθική με τις εσωτερικές αξίες και σε σύζευξη με τη σκέψη επιβάλλεται κάπως από την ίδια τη φύση, πριν ακόμα ο άνθρωπος σχηματίσει την ιδέα της μέσα στη σκέψη του και πριν βρεθεί στην ανάγκη να διατυπώσει γραπτά μερικούς κανόνες συμπεριφοράς. Ιστορικά, για τον προορισμό και τη χρησιμότητα της Ηθικής έχουν εκφραστεί διαφορετικές και αντίπαλες απόψεις και σαν ασύνδετες μεταξύ τους. Όλες αυτές οι απόψεις δεν είναι ασυμβίβαστες μεταξύ τους και διαζευκτικές. Η πιθανότητα να είναι ένα πεδίο της Επιστήμης είναι πιο πιθανή από την περίπτωση να υπάρχουν εξωγήινα πλάσματα με λογική. Γιατί βιάζονται να την απορρίψουν και μάλιστα εκείνοι, που σε άλλες περιπτώσεις διατυπώνουν πιο απίθανες θεωρίες και μιλούν για πράγματα που δεν είναι εύκολο να παρατηρήσει κάποιος; Για παράδειγμα, κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει, ότι εμείς και το πνεύμα μας όσο ζούμε είμαστε ένα μέρος του κόσμου και δεν είμαστε το σύνολο του κόσμου. Κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι ο άνθρωπος γνωρίζει ελλιπώς τον κόσμο και τα πράγματα και ότι αντιλαμβάνεται ένα ελάχιστο μέρος τους. Αυτές δεν είναι αναλλοίωτες αρχές για να θεμελιωθεί μια Παγκόσμια Ηθική; Μπορεί να έρθει κάποιος λογικός άνθρωπος και να πει την άποψή του; Όπως: "έχω την άποψη ότι δεν γνωρίζω ελλιπώς τον κόσμο", "έχω την άποψη ότι δεν πράττω τίποτα χωρίς να γνωρίζω και πάντα ενεργώ μετά από σκέψη", "έχω την άποψη ότι δεν είμαι ένα μέρος του κόσμου", "έχω την άποψη ότι είμαι ο Θεός", "έχω την άποψη ότι δεν επηρεάζομαι από κανέναν", "έχω την άποψη ότι τα δικά μου λάθη δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις". Δεν τον εμποδίζουμε να έχει τη δική του άποψη. Θα τον εμποδίσει όμως η ίδια η ζωή και η πραγματικότητα και θα ψάχνει τρόπους για να ξεφύγει, αν προφτάσει.

Το «καλό» και το «κακό» στις πράξεις ενός ανθρώπου είναι έτσι αφηρημένες έννοιες όπως είναι η αλήθεια και το λάθος για τις εκτιμή-

σεις των πληροφοριών. Αν η ζωή ήταν πάντα κάτι καλό ή μια συμπεριφορά πάντα καλή, τότε δεν θα έπρεπε ποτέ να εναντιωνόμαστε ή να επιβάλλουμε περιορισμούς στις επιλογές και να απαγορεύουμε συμπεριφορές. Όσο νοούμε τη ζωή έτσι αφηρημένα, χωρίς μορφή, χωρίς βιολογία, χωρίς σωματική κίνηση, χωρίς δράση κλπ, τότε η ζωή απομένει μόνη της και αυτή απαλλάσσεται από όλες τις δυνατότητες να βλάψει, να απειλήσει και να καταστρέψει μια άλλη ζωή. Έτσι φανταζόμαστε τη ζωή μονόπλευρα απαραίτητη, ιερή και με καλή προοπτική μέσα στον κόσμο. Αν όμως η ζωή νοηθεί με τη μορφή ενός αιμοδιγούς τέρατος και με καταστροφική δράση, τότε την καταδικάζουμε και δεν την εκτιμούμε απαραίτητη. Αν, λοιπόν, έπρεπε να ευνοούμε πάντοτε τη ζωή και να μη βάζουμε κανένα εμπόδιο, τότε θα μπορούσαμε να ορίσουμε το καλό για όλες τις δράσεις και για κάθε σκοπό: Η βοήθεια, η διευκόλυνση, η υποστήριξη, η συνεργασία κλπ θα ήταν πάντοτε καλά. Το αντίθετο αυτών, θα ήταν πάντοτε κακά. Επειδή όμως η ζωή και η συμπεριφορά της δεν είναι πάντα ευνοϊκά για τη ζωή (εναντιώνεται στον εαυτό της και στις ζωές με άλλη μορφή), γι' αυτό χρειάζονται περιορισμοί στη συμπεριφορά, απαγορεύσεις και αντιδράσεις που δεν είναι ούτε ευχάριστες ούτε καλές. Έτσι εξηγείται η αδυναμία μιας συνολικής απάντησης για το καλό της ζωής.

Αν υπάρχουν στιγμές και περιστάσεις στις οποίες δεν είναι εύκολο να αποφασίσουμε για το καλό ή το κακό στη δική μας ζωή ή γενικά για την ανθρώπινη ζωή και αν οι απόψεις εναντιώνονται, αυτή η αδυναμία δεν ερμηνεύεται με την απόρριψη της ηθικής. Εύκολα θα διαπιστώσουμε τον πρωταγωνιστικό ρόλο του πνεύματος στη ζωή και ότι αυτός δεν μπορεί να εκτιμηθεί σωστά, χωρίς να παρατηρηθούν οι πνευματικές αδυναμίες του ανθρώπου και η προέλευση των αδυναμιών από τους φυσικούς νόμους και τους βιολογικούς περιορισμούς. Αν η ηθική οριστεί ως σύνολο κανόνων, αρχών και αξιών με εξωτερικούς σκοπούς και για την εξυπηρέτηση ορισμένων δράσεων, τότε δεν θα αναγνωρίσουμε τον πρωταγωνιστικό ρόλο της. Το θεμελιακό γνώρισμα στην Ηθική, που την ξεχωρίζει από τις άλλες περιοχές της έρευνας δεν είναι απλώς ο εσωτερικός προσανατολισμός της σκέψης. Ο εσωτερικός προσανατολισμός φανερώνει την πλησιέστερη περιοχή για την ανθρώπινη

έρευνα και συνδέει την έρευνα με την εκτίμηση της προτεραιότητας και όχι με μια τυχαία σειρά ή με τυχαία γεγονότα και παρατηρήσεις. Η στροφή του πνεύματος σαν ερευνητική σκέψη μέσα στον εαυτό του δεν είναι μόνο μια φιλοσοφική κίνηση ή μια αρχή για τη φιλοσοφική σκέψη και για την πνευματική καλλιέργεια. Είναι συγχρόνως μια ηθική μη εγω-στρεφική πράξη, ανώμαλη πράξη, αλλά απαραίτητη για τον προσανατολισμό της ζωής σαν πνευματικό φαινόμενο (όχι βιολογικό). Γι' αυτό όπως είπαμε, η γνώση χωρίς ηθική είναι άσκοπη και παραπλανητική. Από τη στιγμή που θα αναρωτηθούμε για το μέγεθος της άγνοιά μας, για το σκοπό της έρευνας, για τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της γνώσης έτσι εισάγεται η ηθική.

Σχεδόν όλα γύρω μας αλλάζουν απρόβλεπτα και μπορούν να γίνουν αντίθετα απ' όσα είχαμε συνηθίσει και βασιστεί. Από τις εποχές του έτους και την τροχιά του πλανήτη και πολύ πιο εύκολα η κοινωνική πραγματικότητα και η προσωπική ζωή. Οι εσωτερικές αρχές για να ζήσουμε είναι αναγκαίες για όλες τις πραγματικότητες και τις εμπειρίες. Όπως και να γίνει η πραγματικότητα γύρω μας, όπου και να βρεθούμε δεν θα πάψουμε να χρησιμοποιούμε τη διάνοιά μας, να χρειαζόμαστε την αλήθεια, τη βεβαιότητα, τη σωστή πληροφόρηση, την εύστοχη εκτίμηση, την αποτελεσματική σκέψη και θα θέλαμε ν' αναγνωρίζουμε τους αξιόπιστους συνανθρώπους και να προδιαγράψουμε την καλή τύχη μας. Ακόμα και οι αυτονόητες έννοιες, όπως η βιολογική υγεία, η σωματική δύναμη, η ηλικία δεν εκφράζουν σταθερές, προσδιοριστικές ή απομονωμένες δυνατότητες στα πράγματα και δεν υπάρχουν ανεξάρτητα από την εσωτερική και διανοητική ζωή. Πολύ συχνά και εύκολα χάνουν το νόημά τους από την ύπαρξη πολλών άλλων δυνατοτήτων της πραγματικότητας, που οδηγούν σε αφάνταστους τρόπους αποσταθεροποίησης και ανατροπής, παρά τη γνώση και την έξυπνη προσπάθειά μας να επιτύχουμε τους στόχους μας. Κατά παρόμοιο τρόπο, που η γνώση για τη καλή διατροφή μπορεί να ακυρώνεται από τη χρήση φυτοφαρμάκων και άλλων τεχνικών μεθόδων στην παραγωγή των προϊόντων. Ο κόσμος δεν απλώνεται μόνο στο χώρο πολύ μακριά για τις δυνατότητες μας να πάμε και να ερευνήσουμε. Ο εξωτερικός κόσμος στην πλησιέστερη απόσταση είναι σχεδόν το ίδιο απρόβλεπτος, άγνω-

στος και αδιέξοδος για πολλές επιδιώξεις των ανθρώπων. Η απόσταση που θα διανύσουμε, οι στροφές που μπορούμε να κάνουμε, όσα μπορούμε να δούμε και τι θα προκαλέσουμε στην κοινωνία κινητοποιώντας τους άλλους ανθρώπους με τα χρήματα ή με άλλα ανταλλάγματα, όλα αυτά γίνονται ζωή με άπειρες παραλλαγές και με διαφορετικές εμπειρίες. Αυτός δεν είναι ο πιο σύντομος και ο πιο ασφαλής δρόμος για να γίνουμε κύριοι του εαυτού μας ως πνεύμα. Μόνο με την αμερόληπτη και υπομονετική σκέψη, με τις σωστές εκτιμήσεις και με τη σκέψη να υπολογίζει τον κόσμο ευρύτερα από αυτόν που εμφανίζεται στα μάτια, έτσι μόνο μπορούμε να σχηματίσουμε τις τελικές απόψεις, με τις οποίες θα αλλάξουμε πρώτα εμείς μέσα μας και όχι ο κόσμος. Έτσι όπως αν είχαμε ζήσει με αντίθετες εμπειρίες, σαν πολλά διαφορετικά πρόσωπα σε διαφορετικούς τόπους και εποχές. Τότε δεν θα αλλάζουμε εύκολα άποψη με κάθε νέα εμπειρία, από τις περιστασιακές συναισθηματικές αντιδράσεις και με τις νέες εκτιμήσεις για τη χρησιμότητα των πραγμάτων, όπως ένας απερίσκεπτος και πνευματικά απροετοίμαστος άνθρωπος.

Η μεροληψία συνδέεται στενά με την απερισκεψία. Και η απερισκεψία δεν είναι μόνο η πλήρης έλλειψη σκέψης, αλλά κυρίως οι βιαστικές εκτιμήσεις και όταν όλες τις ώρες σκεφτόμαστε σαν κολλημένοι σχεδόν το ίδιο πράγμα, για την ίδια επιθυμία, για το ίδιο πρόβλημα και περιορισμένοι στις εικόνες των ματιών μας. Πολλές σκέψεις γίνονται για να ενισχύσουμε την άποψή μας και έτσι περιορίζουμε τον κόσμο σε μια δική μας φαντασίωση, όπως αυτή σχηματίστηκε από την προσωπική εμπειρία. Δεν σκεφτόμαστε ούτε υποθέτουμε την αντίθετη άποψη ή δεν παρατηρούμε τα φανερά πράγματα, τις ενδείξεις και τα γεγονότα που αποδυναμώνουν τη μονόπλευρη άποψη και την υπερβολική εκτίμηση. Φυσικά δεν μπορούμε να σκεφτούμε τι γίνεται παντού στον κόσμο, ούτε χρειάζεται να τα μάθουμε όλα. Όμως αυτή η λογική σκέψη γίνεται η εύκολη δικαιολογία για να υψώσουμε με όλες τις προσπάθειες και τις θυσίες το δικό μας "εγώ" στον κόσμο σαν το μοναδικό και πιο ξεχωριστό. Αυτό δεν θα ήταν ποτέ αρκετό, αν είχαμε επίγνωση της πραγματικότητας. Και ακόμα, με τέτοιο απροετοίμαστο πνεύμα, γινόμαστε επιρρεπείς σε έντονα συναισθήματα και για να εντυπωσιαστούμε από κάθε

τι το ασυνήθιστο, ενώ έχουμε συνηθίσει τον ίδιο τον εαυτό μας με την ανοησία του και πολλά φαινόμενα, που είναι πιο σημαντικά για τη ζωή και τον κόσμο. Ο ίδιος άνθρωπος σκέφτεται διαφορετικά και τελείως αντίθετα σε διαφορετικές ηλικίες. Έτσι πολλές φορές, θα άλλαζαν οι απόψεις του απότομα, ανατρεπτικά και απρόσμενα, αν ζούσε με τις εμπειρίες των άλλων ανθρώπων ή αν σκεφτόταν λιγότερο εγωκεντρικά. Αντίστοιχα, θα ήταν διαφορετικές πολλές από τις επιλογές και τις αντιδράσεις του. Η ηθική δεν ξεκινάει μόνο με την ανάγκη για προσφορά, κατανόηση και σεβασμό σε όλο τον κόσμο. Η ηθική ξεκινάει και με την ανάγκη για επίγνωση της άγνοιας για τον κόσμο και των διαφορετικών εκτιμήσεων των ανθρώπων και με την ανάγκη να σκεφτόμαστε αμερόληπτα και να περιοριστεί η σωματική δράση, όχι το αντίθετο. Για όλες τις δράσεις και τους σκοπούς, μόνο ένα αμερόληπτο πνεύμα, σαν ανεξάρτητο από το χρόνο και τις περιστάσεις του υλικού κόσμου, είναι αρκετό για να επιβεβαιώσει ότι ο προορισμός της ζωής είναι πρώτα εσωτερικός, εδώ και τώρα και πάντοτε ο ίδιος: Η απόλαυση του κόσμου και της ζωής χωρίς ψέματα και φαντασιώσεις, χωρίς ψεύτικους θεούς, χωρίς εξωτερικές επιτυχίες και συγκρίσεις.

Για τη θεμελίωση μιας ηθικής που δεν αγνοεί την πραγματικότητα

Χωρίς τις θεμελιακές διαπιστώσεις για τον πνευματικό προσανατολισμό, τα υπόλοιπα ζητήματα για την ανθρώπινη συμπεριφορά, για την κοινωνία και για τον προορισμό του κράτους μένουν αστήριχτα και είναι προσωπικές εκτιμήσεις, αντιφατικές απόψεις και πεδίο οικονομικής και πολιτικής εκμετάλλευσης μερικών φιλόδοξων. Ο άνθρωπος δεν είναι λογικό και κοινωνικό ζώο, με την καλή έννοια που φανταζόμαστε. Με την παγκόσμια ηθική, η ανθρώπινη δράση και συμπεριφορά ερμηνεύονται με τις πνευματικές αδυναμίες του ανθρώπου (όπως λανθασμένες εκτιμήσεις, ελλιπής γνώση, εξασθένιση και ανεπάρκεια μνήμης, φαντασιώσεις για τα πράγματα, μεροληψία, κακή χρήση των λέξεων, σκόπιμη απόκρυψη και ψέματα κλπ) και με τη διαρκή υπεροψία ή την ανασφάλειά του. Οι φυσικοί περιορισμοί και οι πνευματικές αδυναμίες μεταμορφώνουν τον άνθρωπο σε απατεώνα του εαυτού του και όλου του κόσμου και μαζί με όλες τις δυνατότητες της γνώσης. Οι συνέπειες από τις πνευματικές αδυναμίες και από την έλλειψη των εσωτερικών αξιών γίνονται πιο φανερές έξω από το άτομο, όταν οι άνθρωποι συνεργάζονται και όταν οργανώνονται ομάδες, που υποκινούνται, καθοδηγούνται, εκπροσωπούνται και συντονίζονται στη δράση τους. Ενώ όλος ο κόσμος αλλάζει και η αντίδρασή μας γίνεται διαφορετική, με διαφορετικές εκτιμήσεις και με διαφορετική προοπτική στη δράση, όταν αναγνωρίσουμε τις πνευματικές αδυναμίες μας και αλλάξει η δική μας άποψη για τον κόσμο.

> Υπάρχει ακόμα μέλλον παρά το ότι έχει προηγηθεί απεριόριστο παρελθόν. Ακόμα και αν φανταστούμε μια αρχή δημιουργίας για όλο τον κόσμο, πάλι δεν μπορούμε να προσπερνάμε έτσι αδιάφορα αυτή τη διαπίστωση: Ο κόσμος εμφανίζεται ανολοκλήρωτος και με ατέλειες, ενώ αυτός θα μπορούσε να είναι καλύτερος, η ζωή πιο εξελιγμένη και έτσι όπως φανταζόμαστε. Γιατί ακόμα δεν είναι;

> Οι δυνατότητες δεν λείπουν ποτέ από κανένα πράγμα και αναπό-

φευκτα όλα τα πράγματα κάπου και κάπως χρησιμεύουν. Όλα χρησιμεύουν ή συντελούν κάπου, με άμεσο, φανερό και συνειδητοποιημένο τρόπο, αλλά και πιο έμμεσα από τις συνέπειες της παρουσίας και της συμπεριφοράς τους (έμμεση χρησιμότητα). Με τη χρησιμότητα εννοούμε ότι τα πράγματα συμβάλλουν σε κάποιο αποτέλεσμα ή το παράγουν και αυτά χρειάζονται για το αποτέλεσμά τους (καταστροφικά ή δημιουργικά).

> Τα ίδια τα πράγματα δεν είναι αμετάβλητα στο χρόνο, οι σχέσεις τους μεταβάλλονται, επίσης. Το ίδιο, η χρησιμότητα, η αποτελεσματικότητα, η συνέπεια και οι πιθανότητες δεν είναι διαρκώς τα ίδια. (Με αυτή τη διαπίστωση προετοιμαζόμαστε για ανατροπές και ακυρώσεις, σε αποτελέσματα, πράγματα και γεγονότα που φαίνονται σταθερά προσδιορισμένα).

> Οι σχέσεις και οι δραστηριότητες των πραγμάτων προϋποθέτουν να είναι περιορισμένα μεταξύ πολλών άλλων πραγμάτων, ενώ σαν έμβια ν' αντιλαμβάνονται και να γνωρίζουν ελλιπώς, περιστασιακά και με διαφορετικές απόψεις. Με λίγα λόγια, τα πράγματα χρειάζεται να είναι με πολλές ελλείψεις και κάπου να διαφέρουν για να έχουν μια ξεχωριστή ύπαρξη. (Αρχή της έλλειψης αυτοτέλειας)

> Η ζωή και τα έργα μας έχουν ένα βέβαιο τέλος και δεν γνωρίζουμε πότε και πώς θα έρθει. (Ο προσδόκιμος χρόνος ζωής είναι γνωστός και με μικρή σχετικά απόκλιση για όλους τους ανθρώπους).

> Δεν είμαστε η μόνη, η επαρκής αιτία του εαυτού μας και των δραστηριοτήτων μας. Τουλάχιστον δεν είμαστε σε πολλές περιπτώσεις καθημερινά.

> Υπάρχουν προκαθορισμένες δυνατότητες και όρια στα πράγματα και δικές μας ατέλειες προσαρμοστικές, διανοητικές, βιολογικές και βιωματικές. Με αυτή τη σύντομη διαπίστωση λέμε απλοποιημένα ότι τα πράγματα δεν γίνονται χωρίς εξαρτήσεις, νόμους, αναίτια, χωρίς μεσολαβήσεις και χωρίς τα ανάλογα χρονικά περιθώρια.

> Η ίδια αιτία επάνω σε διαφορετικά πράγματα δεν προκαλεί ακριβώς τα ίδια αποτελέσματα ή μεταβολές, είτε μιλάμε για το σώμα είτε για τις απόψεις τους. Ακόμα πιο απίθανα και απροσδιόριστα γίνονται

τα αποτελέσματα, όταν η δράση εφαρμόζεται σε πιο πολύπλοκα πράγματα, όπως είναι οι άνθρωποι και η ομαδική ζωή τους.

> Η πραγματικότητα δεν είναι ποτέ μόνο αυτή που αντιλαμβανόμαστε και γνωρίζουμε και επομένως πάντοτε αγνοούμε κάτι. Εμφανίζεται ελλιπής, ανεξάντλητη, χωρίς όλες τις δυνατότητες και τις διασυνδέσεις των πραγμάτων.

> Υπάρχουν πολλές έμμεσες, ασταθείς και σχετικά μικρές επιδράσεις, οι οποίες επηρεάζουν τις εξελίξεις, όπως και πάντοτε μερικές διαφορές στα πράγματα. Ακόμα και η γνώση των πλησιέστερων πραγμάτων είναι ελλιπής. Διότι τα πράγματα συνδέονται δυναμικά μεταξύ τους, με πολλούς και με ευμετάβλητους τρόπους και όχι στατικά (και σαν στερεά σώματα απεριόριστης αντοχής). Μπορούν να συνδυαστούν και να μεσολαβήσουν με αφάνταστους και με αντίθετους τρόπους για να προκαλέσουν ένα αποτέλεσμα ή για να το επηρεάσουν.

> Η φυσική και η κοινωνική πραγματικότητα που μας περιβάλλει αλλάζει είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε και δεν μπορεί να μην αλλάξει. (Με αυτή τη διαπίστωση υπενθυμίζουμε σε μερικούς τον περιορισμένο ρόλο τους, όταν φαντάζονται ότι μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο έτσι όπως και όταν το επιθυμούν ή να εμποδίσουν για να μην αλλάξει). Πολλές και σημαντικές επιδράσεις προέρχονται έξω από την ανθρώπινη κοινωνία και δεν τις εκτιμούμε σωστά ή δεν προβλέπουμε τις συνέπειές τους. Ο ρόλος της τύχης υποβαθμίζεται για να αναβαθμιστεί η ανθρώπινη δράση.

> Από την όποια εξέλιξη δεν καταλήγουμε ποτέ σε κάτι τέλει και με προορισμό να μείνει για πάντα το ίδιο. Πάντοτε θα χρειάζεται και θα μπορεί να γίνει κάποια διόρθωση, βελτίωση και τροποποίηση. Τα πλεονεκτήματα δεν είναι πάντοτε το ίδιο απαραίτητα, ενώ με τη μεταβολή των συνθηκών ακυρώνονται. Συχνά με τα νέα πλεονεκτήματα ακυρώνεται η αξιοποίηση μερικών άλλων δυνατοτήτων που είχαν τα πράγματα. (Πάρτε για παράδειγμα ένα οποιοδήποτε ανθρώπινο κατασκεύασμα).

> Αγνοούμε έναν επαρκή και αναμφίβολο λόγο, για τον οποίο θα θέλαμε εκ των υστέρων να υπάρχουμε. (Δηλαδή ήρθαμε στον κόσμο χω-

ρίς να ερωτηθούμε, με τεράστια άγνοια και χωρίς να μπορούμε να σκεφτούμε με βεβαιότητα για το μέλλον).

> Η σωματική δραστηριότητα έξω στον κόσμο είναι ταυτοχρόνως διανοητική. (Ας περιορίσουμε αυτή τη διαπίστωση στην ανθρώπινη συμπεριφορά, που δύσκολα θα βρούμε να μη συνδέεται με κάποια πληροφορία και χωρίς σκοπιμότητα).

> Η νόηση και η ψυχή από μόνα τους είναι άμεσα δοσμένα στον εαυτό τους -όπως το πλήρες Σύμπαν- ανεξαρτήτως της εξωτερικής δράσης και της επαφής με τα εξωτερικά πράγματα. Μόνο μια διανοητική ουσία, μόνο η ά-μεση (δηλαδή χωρίς μεσολάβηση, εσωτερική και πνευματική) ύπαρξη έχει τις δυνατότητες να δημιουργήσει τις σχέσεις εκείνες με τον εξωτερικό κόσμο, με τις οποίες θα αποκτήσει εκείνος μια αξία, ένα νόημα και ένα σκοπό.

> Τίποτε δεν έχει αξία και χρησιμότητα ανεξάρτητα από την ποιότητα του εσωτερικού κόσμου (ψυχικού και πνευματικού). Η ζωή είναι άμεσα στον εαυτό μας και η ποιότητά της δεν είναι ανεξάρτητη από το πού, πότε και ποιοι είμαστε διαρκώς σαν υλικο-βιολογική σύνθεση, σαν εσωτερικός κόσμος και ιδιαίτερα από το πώς σκεφτόμαστε με τις πληροφορίες για τον εξωτερικό κόσμο. (Γι' αυτόν που κοιμάται, ο κόσμος είναι σχεδόν ένα τίποτε).

> Οι ευχάριστες στιγμές από μόνες τους δεν είναι αρκετός λόγος, για να δικαιολογήσουν επαρκώς και συνολικά τη ζωή, τουλάχιστον στο φθαρτό και με πολλές παγίδες κόσμο που βρισκόμαστε. (Αν γινόταν να ζούμε ευχαριστημένοι χωρίς κανένα κίνδυνο και χωρίς εμπόδια, όπως σε ένα φανταστικό παράδεισο, τότε ίσως η επίγνωση και η σκέψη να ήταν αχρείαστα).

> Το ευχάριστο δεν είναι πάντοτε ωφέλιμο, όπως και αντιθέτως, το δυσάρεστο δεν είναι πάντοτε βλαβερό. Η ευτυχία είναι αδύνατη και αβέβαια, όταν τη δημιουργούμε βολεμένοι στην άγνοιά μας ή με φαντασιώσεις και βασιζόμενοι στην τυφλή πίστη, ότι η τύχη θα μας τα φέρει έτσι όπως θα θέλαμε. Τα συναισθήματα είναι συνδεδεμένα με σκέψεις και πληροφορίες (για τη ζωή μας και τον κόσμο).

> Η περιορισμένη γνώση για τον κόσμο, οι σκέψεις και τα λάθη

προκαλούν συνέπειες οι οποίες δεν περιορίζονται μόνο μέσα στη σκέψη. Με το λόγο, τη σκέψη και με τις πληροφορίες ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας, με ή χωρίς επίγνωση.

> Ο λόγος και η σκέψη είναι η είσοδος για την άμεση αξιοποίηση της ύπαρξης ξεκινώντας με τη γνώση της άγνοιας, με την πνευματική καλλιέργεια και με τη συνέπεια στη δράση μας. Δεν μπορούμε να διανοηθούμε μια ανώτερη βιολογική εξέλιξη, χωρίς αυτή να είναι εσωτερική, δηλαδή με σκέψη.

> Ο εγωκεντρισμός και η αυταπάτη είναι από μόνα τους, χωρίς καμιά πράξη, η πιο μεγάλη καταστροφή και σχετίζονται άμεσα με την παράδοση στην τύχη. Ζωή χωρίς πληροφορίες και διανοητική επεξεργασία τους είναι ανύπαρκτη, ενώ χωρίς αυτογνωσία ήταν, είναι και θα είναι για πάντα και παντού μέσα στο Σύμπαν ανήσυχη, ανασφαλής και παρασυρμένη, όποια δυνατότητα αν έχει προς τον κόσμο.

> Το πλεονέκτημα να εμποδίζουμε τη ζωή κάποιου και να του συμπεριφερόμαστε βίαια δεν ενισχύει τις απόψεις ή το δίκαιό μας.

> Όσα είναι δυνατά να γίνουν ή να υπάρξουν, θα γίνουν ή θα υπάρξουν κάποτε, κάπως και κάπου (πολύ γρήγορα ή πολύ αργότερα, μια φορά ή περισσότερες φορές). Αν κάτι είναι αδύνατο για να γίνει, είναι αδύνατο σε ορισμένες συνθήκες και σε κάποιο χρονικό διάστημα. Αν είναι αδύνατο για πάντα, τότε ποτέ δεν θα πραγματοποιηθεί. Αν δεν είναι αδύνατο για πάντα, τότε κάπου, κάπως και κάποτε θα πραγματοποιηθεί.

> Αυτοί οι άνθρωποι που θα ήμασταν και όσα θα κάναμε σε άλλο χρόνο και τόπο είναι οι άλλοι εξωτερικά μας ή αντιστρόφως, αυτά που θα ήταν οι άλλοι άνθρωποι.... είμαστε εμείς. (Σημειώστε ότι μικρές ή μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις γίνονται ακόμα και τώρα που συνεχίζουμε τη ζωή ενός και του ίδιου ανθρώπου. Ο ίδιος άνθρωπος πόσο διαφορετικά σκέφτεται σε διαφορετικές ηλικίες!). Σε διαφορετικές κλιματικές συνθήκες, σε διαφορετικό κοινωνικό περιβάλλον, με διαφορετικές πράξεις και με διαφορετική συμπεριφορά, επίσης επέρχονται διαφοροποιήσεις στην εμφάνιση, στην υγεία, στη γλώσσα, στο ύφος της ομιλίας, στις επιλογές και στις σκέψεις μας, στις εμπειρίες, στα συ-

ναισθήματα, στη συμπεριφορά μας και προκαλούμε διαφορετική τύχη για το μέλλον. Σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, οι διαφοροποιήσεις είναι περισσότερες και πιο φανερές. Είναι μια φαντασίωση, ότι εμείς θα μπορούσαμε να γεννηθούμε από άλλους γονείς, σε άλλες εποχές και σε άλλες περιοχές του κόσμου και να είμαστε οι ίδιοι άνθρωποι όπως τώρα και έτσι όπως γεννηθήκαμε. Γι' αυτό, ας μην εκφραζόμαστε με τόσο μεγάλη βεβαιότητα όταν εκτιμούμε τις πράξεις των άλλων και όταν συμβουλευουμε τι θα κάναμε εμείς στη δική τους θέση.

> Η άγνοια της άγνοιάς μας και ο περιορισμός της σημασίας των παραπάνω απλών, αιώνιων και παν-τοπικών (κοσμολογικών) διαπιστώσεων είναι αιτία, για να ζούμε παρασυρμένοι (με σχετικές αξίες) και παραδομένοι στην τύχη.

Αν, λοιπόν, με τη σκέψη και τη γνώση ο άνθρωπος διαφοροποιείται καθοριστικά από τα άλλα ζώα και γίνεται ο ίδιος ρυθμιστής της ζωής του, καταλαβαίνουμε, ότι τα εξωτερικά πράγματα τον δελεάζουν με άπειρες δυνατότητες. Ενώ τα λάθη και η πλάνη προκαλούν άσκοπη συμπεριφορά, σύγκρουση με την πραγματικότητα, απρόβλεπτες συνέπειες και λανθασμένες αντιδράσεις. Αν κάπως μπορεί ο άνθρωπος να αποκτήσει κάποιο έλεγχο της τύχης του και να περιορίσει τις συνέπειες της άγνοιάς του, αυτό δεν μπορεί να το επιτύχει χωρίς την επίγνωση της άγνοιάς του, χωρίς την πνευματική καλλιέργεια και αν αυτός δεν απαλλαγεί από βιαστικές και λανθασμένες απόψεις (με τις οποίες παρακινούμαστε σε δράση και σε αντίδραση και με τα αντίθετα συναισθήματα).

Ψυχολογία και Ηθική. Η πνευματική ασθένεια του εγωκεντρισμού

Το μεγαλύτερο ποσοστό συμπεριφορών, αντιδράσεων και δυσάρεστων διαθέσεων στον άνθρωπο συνδέονται με σκέψεις και παρατηρήσεις μέσα στη σκέψη. Η διαφορά του ανθρώπου από τα άλλα ζώα δεν είναι μόνο μια βιολογική διαφορά. Η διαφορά είναι και ψυχολογική επειδή η ανθρώπινη ψυχή σχηματίζεται με τη σκέψη, είναι αξεχώριστη από την ανάμνηση και έχει επίγνωση του εαυτού της ως πνεύμα. Γι' αυτό στα ζώα και στους ανόητους λείπει η ποικιλία των ψυχολογικών αντιδράσεων και των συναισθημάτων και αυτά περιορίζονται στις πληροφορίες των αισθήσεων και στις πραγματικές αιτίες. Πιο συγκεκριμένα με ένα ακραίο παράδειγμα: Όταν ένας πατέρας κακοποιεί το παιδί του (ή τη σύζυγό του) και μέχρι αηδίας, αυτή η αηδιαστική συμπεριφορά του δεν μπορεί να ερμηνευτεί μόνο από τη δυσκολία να συγκρατήσει το θυμό του ή τις ανώμαλες ορέξεις του. Εκμεταλλεύεται τη φανερή αδυναμία του παιδιού (ή της συζύγου) για να επιβάλλει την επιθυμία του, βρίσκει με δόλο τις αφορμές από παραλήψεις ή λάθη του παιδιού, χρησιμοποιεί τη δόλια σκέψη του για να απαντήσει στις αρνήσεις του, λέει ψέματα για να θολώσει την κοινωνική πραγματικότητα, εκτιμάει ότι δεν θα μπορέσουν να τον καταγγείλουν ή έχει έτοιμη μια απάντηση για να δικαιολογηθεί, ενθαρρύνεται από μια υπερβολική άποψη για τη δύναμή του, μέσα στη μνήμη του φυλάει μερικές απειλές και ψάχνει για να βρει πιο αποτελεσματικές. Με λίγα λόγια, αυτός ο πατέρας δεν συμπεριφέρεται μόνο με την ψυχολογία ενός άγριου ζώου, αλλά και με την ψυχολογία και τη νοοτροπία ενός έξυπνου ανθρώπου με σκέψη, με γνώση, με εμπειρία, με άποψη, με εκτιμήσεις και με όλο το πνεύμα να συμμετέχει για τη δράση του, αλλά και στη διαμόρφωση της νοοτροπίας του. Πίσω από πολλά εσωτερικά προβλήματα και από πολλές ανισόρροπες συμπεριφορές, τα οποία συνοδεύονται από άσχημα συναισθήματα, βρίσκεται μία μόνο εξήγηση. Η φυσιολογική «τρέλα» του εγωκεντρισμού (με τη διατήρηση ψεύτικων αξιών και ανόητων απόψεων για το νόημα της ζωής, με τη μεροληπτική, ασυνεπή και επι-

πόλαια σκέψη) μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο ανά πάσα στιγμή στις πιο ακραίες, υπερβολικές και διαφορετικές πράξεις και χωρίς κάποια εξωτερική αιτία. Οποιοσδήποτε μπορεί να συμπεριφερθεί με παράλογο και ανισόρροπο τρόπο, χωρίς να είναι κατ' ανάγκη τρελός ή άρρωστος μέσα του. Μόνο η ηθικολογική εξήγηση μπορεί να δια φωτίσει αυτά τα φαινόμενα παραλογισμού, υπερβολής, ανοησίας και την έλλειψη της εσωτερικής ηρεμίας. Η ίδια εξήγηση μας λέει ακόμα, ότι η ίδια «τρέλα» του εγωκεντρισμού που κάνει θλιβερή τη ζωή και βίαιη τη συμπεριφορά, η ίδια «τρέλα» παρακινεί σε συμπεριφορές με πιο έξυπνους τρόπους ή το ίδιο επιπόλαιες, οι οποίες είναι αδικαιολόγητα ευχάριστες και κακώς ενθαρρύνονται. Η ψυχική υγεία δεν μπορεί να είναι ένας στόχος ανεξάρτητα από την πραγματοποίηση των άλλων στόχων της προσωπικής ζωής, ούτε ανεξάρτητα από τους όρους της επιβίωσης και της προσαρμογής (στο κοινωνικό, οικογενειακό, επαγγελματικό, σχολικό κλπ. περιβάλλον). Η ψυχική υγεία πρέπει να σέβεται την Ηθική και όχι να αυθαιρετεί. Εξάλλου, "φυσιολογικός" χωρίς ηθική σημαίνει ζώο (χωρίς σκέψη).

Ο άνθρωπος με τις φαντασιώσεις και τις υπερβολικές προσδοκίες, με τη λανθασμένη εκτίμηση για τον προορισμό του στον κόσμο, ο οποίος στηρίζεται στην τύχη και δεν σκέφτεται τις πιθανές εξελίξεις που θα ανατρέψουν τον κόσμο (όπως τον φαντάζεται με τη μεροληπτική και παρανοϊκή σκέψη του), αυτός ο άνθρωπος μόνο με την πιο ευνοϊκή τύχη μπορεί να ξυπνάει και να κοιμάται με καλά συναισθήματα. Αλλά και όπως παρατηρήσαμε, ένα πλήθος αχρείαστων πράξεων, απερίσκεπτων επιλογών και επιθυμιών με φαντασιώσεις, συνδέονται με ευχάριστες εμπειρίες (λ.χ. επιδεικτική οδήγηση αυ/του) και δεν είναι λιγότερο νοσηρές από τα φανερά νοσήματα, που διαπιστώνουν οι ψυχολόγοι και όλος ο κόσμος, μετά από εγκληματικές πράξεις. Συνήθως μια συμπεριφορά ή μια αντίδραση γίνεται αντιληπτή ως επικίνδυνο πρόβλημα, όταν μας φοβίζει ή μας ανησυχεί, ιδιαίτερα όταν αμφισβητούνται τα πρότυπά μας και πιο φανερά με τις ενδείξεις για εφαρμογή σωματικής βίας. Δεν εμφανίζεται ως επίφοβο πρόβλημα ή αυτό υποβαθμίζεται, σε πλήθος περιπτώσεων: Όπως όταν ένα άτομο συμπεριφέρεται και ζει με ελαττωμένη επίγνωση των γεγονότων δίπλα του ή όταν

σκέφτεται ανώριμα για την ηλικία του. Όταν αυτό το άτομο γίνεται γελοίο χωρίς να το αντιλαμβάνεται ή υπερεκτιμάει το ρόλο του μέσα στην κοινωνία. Όταν σπαταλάει ή αντιθέτως φοβάται να τραβήξει ένα ποσό από τις αποταμιεύσεις του. Όταν φοβάται τα απίθανα και δεν σκέφτεται τους πιο πιθανούς κινδύνους. Όταν με ευπιστία ελπίζει από κάποιες τεχνικές μαγείας ή πιστεύει ότι έχει τέτοιες ικανότητες κ.λπ. Το πρόβλημα μπορεί να γίνει μεγαλύτερο ή μικρότερο από εμάς με τις σκέψεις που θα κάνουμε, ενώ σε πολλές περιπτώσεις εμείς αντιμετωπίζουμε σαν πρόβλημα μια κατάσταση που μπορεί να είναι ευνοϊκή και αντιστρόφως! Μια ακραία φιλάνθρωπη συμπεριφορά και μια ακραία δολοφονική συμπεριφορά ενδέχεται να έχουν το κοινό γνώρισμα μιας φαντασίωσης, μιας υπερβολικής εκτίμησης, μιας σφαλερής άποψης και μιας βιαστικής βεβαιότητας.

Ένας διαχωρισμός στην εσωστρεφική ζωή. Η ιδιορρυθμία στην ανθρώπινη ζωή κορυφώνεται με το πνεύμα

Προβλήματα και ζητήματα ειρηνικής συνύπαρξης τα οποία είναι κοινά για μεγάλες ομάδες ανθρώπων και ολόκληρων λαών, όπως η αμφισβήτηση, η καταπίεση, η απόρριψη, η εκμετάλλευση από την πλεονεκτική θέση, τα συναντάει κάθε άνθρωπος σε μερικές στιγμές στη διάρκεια της ζωής του. Ωστόσο, για μερικούς διαφοροποιημένους αυτά γίνονται δυσάρεστες εμπειρίες με περισσότερη διάρκεια και συχνότητα. Είναι εύκολο να καταλάβουμε πώς η συχνά επαναλαμβανόμενη και η διαρκής απόρριψη, υποτίμηση και αμφισβήτηση -λόγω των μεροληπτικών σκέψεων κάποιων- είναι ένα διαδεδομένο πρόβλημα μέσα στην κοινωνία, όπως και η καταπίεση. Αν κάποιος αναλύσει την άσχημη εμπειρία του από τις ανθρώπινες σχέσεις και στοχαστεί με τις λεπτομέρειες και τα γεγονότα που τον επηρέασαν, τότε θα ανακαλύψει μόνος του πολλά προβλήματα και ζητήματα, τα οποία αναδεικνύουν τη στενή σχέση της άγνοιας, της απεισκευσίας και της μεροληψίας με την αδικία. Ακόμα, θα δει μορφές αδικίας οι οποίες δεν γίνονται εύκολα αντιληπτές, δεν αναγνωρίζονται, δεν προβλέπονται από ανθρώπινους νόμους και δεν καταδικάζονται (λ.χ. προκλήσεις και ενοχλήσεις). Βλέπουμε τις πιο ακραίες άδικες και απαγορευμένες πράξεις και τότε απορούμε πώς ο άνθρωπος έπραξε έτσι, ενώ έως τότε ήταν από τους πιο ήσυχους και κοινωνικούς. Ακόμα πιο σαστισμένοι, απορούμε πώς δεν έπραξε έτσι ακραία ο άλλος που καθημερινά βλασφημούσε και χειροδικούσε εύκολα. Όμως θα σταματήσουμε να απορούμε, όταν από τη μια πλευρά, διανοηθούμε την πολυπλοκότητα των πραγμάτων, όπως θα λέγαμε απλοποιημένα. Όπως λ.χ. πόσο ευμετάβλητα είναι η σκέψη και οι εκτιμήσεις, τη ρευστότητα στις σχέσεις, το πλήθος των αφορμών και τις λεπτές αποκλίσεις των πραγμάτων, που δεν λείπουν από τις ανθρώπινες συμπεριφορές. Από την άλλη πλευρά, όταν διανοηθούμε πώς οι πιο ακραίες πράξεις εξωτερικεύουν σε μερικές στιγμές τα ίδια συναισθήματα και τις ίδιες απόψεις, οι οποίες συνήθως κυριαρχούν στον περισσότερο χρόνο της ζωής ενός ανθρώπου, μερικές φορές από την

πιο μικρή ηλικία: Τότε θα μας φανεί αυτονόητη και αναμενόμενη η απότομη μεταμόρφωση ενός ανθρώπου είτε σε καταστροφικό τέρας, είτε σε δημιουργικό superman. Ακόμα και το παιδί δεν είναι έτσι καλό όπως το φανταζόμαστε με τους περιορισμούς της κηδεμονίας, της απειρίας και της μυικής αδυναμίας του. Η καθημερινή αθόρυβη αδικία στις σχέσεις των ατόμων μεταξύ τους, από την πιο απλή παρεξήγηση ενός βλέμματος, φέρει μέσα της το σπόρο του πολέμου.

Η ζωή χωρίς αυτογνωσία είναι φυσιολογική, δεν είναι ηθική

Εστιάζουμε στα πιο ξεχωριστά φαινόμενα που σχετίζονται στενά με την Ηθική του εσωτερικά προσανατολισμένου ανθρώπου, διότι αυτά αγνοούνται ή ακόμα δεν εκτιμούνται σωστά. Μια από τις πιο ακραίες διαφοροποιήσεις που προκαλεί το ανθρώπινο πνεύμα στη ζωή είναι αυτή η στροφή του με επίγνωση προς τον εαυτό του. Τότε η ζωή εμφανίζεται διεστραμμένη, σε διαμετρική αντίθεση με τη φυσιολογική ζωή που παρατηρούμε στα ζώα. Και πραγματικά μια τέτοια στροφή δεν είναι φυσιολογική και ομαλό φαινόμενο σύμφωνα με την εμπειρία στη γη. Ο άνθρωπος με την πνευματική στροφή στον εαυτό του, με το χρόνο που προσφέρει για την καλλιέργεια του πνεύματος, για εσωτερικές αναζητήσεις και για δημιουργική σκέψη βρίσκεται ευάλωτος απέναντι σε μια εχθρική φύση και στις αντιδράσεις του πλήθους γύρω του, που δεν αναγνωρίζουν αυτό τον εσωτερικό προορισμό με τη δική του ευχαρίστηση και με τα δικά του πλεονεκτήματα.

> Δεν πρέπει να συγχέουμε τον τρόπο ζωής από μερικές ομοιότητες, όταν μοιάζει ήσυχος και εσωστρεφικός σε διαφορετικά πρόσωπα. Ένας άνθρωπος μπορεί να επιλέγει να ζει σε συμφωνία με τις εσωτερικές / πνευματικές αξίες, επειδή αυτός αντλεί ευχαρίστηση από πνευματικές δραστηριότητες και όχι από περιπέτειες και εξωτερικές προσδοκίες. Μπορεί να έχει επίγνωση της επιλογής του ή ακόμα να μην έχει ώριμη και καθαρή άποψη για αυτή.

> Ο τρόπος ζωής μπορεί να γίνει εσωστρεφικός χωρίς τις ηθικές αρχές, χωρίς κάποιος να το επιλέξει. Μπορεί να γίνει με το φόβο και τη φυγή από την κοινωνική πραγματικότητα στην οποία θα θέλαμε να ζήσουμε με πολλές προσδοκίες και φαντασιώσεις. Στην περίπτωση αυτή, όταν ο άνθρωπος έχει επίγνωση της μειονεκτικής θέσης του ή κάποιων πραγματικών αδυναμιών του, τότε η δυσaréσκεια και η άσχημη ψυχολογία του είναι δικαιολογημένα. Χρειάζεται να προσέξουμε ως ξεχωριστή περίπτωση τη δυσaréσκεια και την άσχημη ψυχολογία που προκαλούνται από λανθασμένες διαπιστώσεις για τον εαυτό μας ή τον κόσμο,

από την άσχημη ψυχολογία που προκαλείται όταν οι διαπιστώσεις μας είναι σωστές. Δεν μπορούμε να ζητήσουμε έτσι απλά από έναν έξυπνο άνθρωπο, να μη στενοχωριέται, όταν εκείνος αντιλαμβάνεται ή έχει επίγνωση μιας πραγματικής αδυναμίας του ή ενός εμποδίου για τις επιθυμίες του (όπως λ.χ. ένα κινητικό ή σεξουαλικό πρόβλημα, μια δυσπλασία ή μια ιδιορρυθμία). Αν δεν ανησυχήσει και αν δεν διαπιστώσει πώς το πρόβλημα προκαλείται και με τη δική του συμμετοχή (ακόμα και αν δεν έπρεπε να προκαλείται έτσι), τότε αυτός δεν θα σκεφτεί για να το ξεπεράσει. Και έτσι συνήθως, κάποιος ψάχνει τις αιτίες για το πρόβλημά του κάπου άλλου και ποτέ σε δική του αδυναμία και αξιώνει ή απειλεί για να δοθεί η λύση από τους άλλους. Αν το πρόβλημα δεν λύνεται από τους άλλους, ακόμα και όταν αδίκως εκείνοι το προκαλούν, τότε χρειάζεται να σκεφτούμε τι θα πράξουμε εμείς για να μη ταραζείται η ηρεμία και η ζωή μας. Ούτε μπορούμε να έχουμε ανεξάντλητη υπομονή και επιείκεια (στην άλλη περίπτωση) με την αδυναμία κάποιων να αναγνωρίσουν, ότι υπερβάλλουν ή σφάλουν και ότι αδίκως τιμωρούν τον εαυτό τους και λυπούνται με μια δική τους φαντασίωση ή με την ακλόνητη βεβαιότητά τους σε μια απατηλή άποψη. Αν λ.χ. κάποιος γίνεται απωθητικός με τους άσχημους τρόπους του ή με τη δυσσομία του και αυτό δεν θέλει να το αναγνωρίσει ή αν αυτός δυσκολεύεται να αλλάξει τη συμπεριφορά του για έναν απίθανο λόγο (που ίσως δεν φανερώνει), τότε κάποια στιγμή θα χρειαστεί να του πούμε: καλά να πάθεις!

> Η προηγούμενη περίπτωση επίσης πρέπει να διαχωριστεί από τις περιπτώσεις των ανθρώπων, που βιώνουν άσχημη ψυχολογία, χωρίς οι ίδιοι να κάνουν άσχημες σκέψεις ή χωρίς να γνωρίζουν το γιατί και ιδιαίτερα, όταν έχουν πλεονεκτήματα για να ζήσουν πιο ήρεμα από τους υπόλοιπους. Εδώ ενδέχεται το πρόβλημα να είναι μια βιολογική ανωμαλία ή μια βλάβη στον εγκέφαλο.

> Όταν ο άνθρωπος δεν έχει επίγνωση των μειονεκτημάτων του -όπως στις ακραίες περιπτώσεις των ατόμων με νοητική υστέρηση, στα μωρά και στα ζώα- τότε εμφανίζεται η περίπτωση εκείνου που συμπεριφέρεται, όπως αν δεν είχε αυτά τα μειονεκτήματα. Δηλαδή υπερβολικά, ανάρμοστα και γελοία. Σε μια τέτοια ομάδα, είναι εύκολο να εντά-

ξουμε μεγάλο πληθυσμό. Με την παγκόσμια ηθική θεμελιωμένη στις εσωτερικές και αιώνιες αξίες, έτσι φαίνεται σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού της Γης και κανένας δεν αδικείται! Εδώ δεν είναι ο πλανήτης για την πιο όμορφη ζωή στον κόσμο.

> Οι άνθρωποι ενδέχεται να χάσουν αγαπημένα τους πρόσωπα ή αυτά να βρεθούν σε δύσκολη θέση. Ενδέχεται να αναγκαστούν από ένα πρόβλημα υγείας τους να διακόψουν μερικές από τις επιθυμητές δραστηριότητες ή να ανατραπούν όσα προετοιμάζαν από πολύ καιρό. Σε τέτοιες άσχημες στιγμές της ζωής, πολλοί άνθρωποι οι οποίοι δεν ήθελαν να το σκέφτονται ότι θα μείνουν μόνοι, πιθανό να "κλειστούν" στον εαυτό τους και για ένα διάστημα να απομονωθούν. Σε τέτοιες ανατρεπτικές στιγμές, που φυσιολογικά αυτοί οι άνθρωποι θα βιώνουν από τις χειρότερες στιγμές τους, ενδέχεται ν' ανακαλύψουν τις δυνατότητες του πνεύματος άμεσα προς τον εαυτό του. Συνήθως δείχνουμε την κατανόησή μας και τους παρηγορούμε με εκφράσεις όπως «υπομονή», «καλή δύναμη», «θα περάσει», ενώ δεν διστάζουμε να πούμε ξανά ψέματα. Οι πιο μορφωμένοι και οι εκπαιδευμένοι για την ανθρώπινη ψυχολογία ενθαρρύνουν με λογικές σκέψεις, εξηγούν την κοινή τύχη όλου του κόσμου, καλλιεργούν σκέψεις για ένα νέο ξεκίνημα στη ζωή ή για τη συνέχεια της ζωής με νέα ενδιαφέροντα. Στις πιο άσχημες στιγμές της ζωής, όσοι αγνοούν την εσωτερική προοπτική της Ηθικής (με τις παγκόσμιες πνευματικές αξίες), αυτοί χρειάζονται το ψέμα, την αμνησία και οπωσδήποτε αρκετή φαντασία, αν όχι φαρμακευτικές ουσίες, για να τις αντέξουν.

> Για να μην επεκταθούμε περισσότερο εδώ, απλώς τονίζουμε, ότι επίσης δεν πρέπει να συγχέουμε τον τρόπο ζωής από μερικές ομοιότητες, όταν μοιάζει ζωηρός, κοσμικός και εξωστρεφικός σε διαφορετικά πρόσωπα. Πίσω από όμοιους τρόπους ζωής και συμπεριφορές και πίσω από την εικόνα ανθρώπων με έντονη κοινωνική δράση, με καθημερινή και επιτυχημένη συνεργασία και κοσμικό τρόπο ζωής, επίσης κρύβονται μεγάλες απογοητεύσεις, ασυγκράτητο άγχος, διαρκής ανασφάλεια και ανησυχία, ριζωμένη ζήλια, αξεπέραστη θλίψη ή επιθετικότητα, δυσεπίλυτα σεξουαλικά προβλήματα και προβλήματα ύπνου, υπερβολικός εγωισμός και αναληψία και πολλές άλλες μόνιμες ψυχικές διαταραχές

(ασθένειες). Δηλαδή κρύβεται μια άσχημη ψυχολογία και νοοτροπία, που κάνουν τη ζωή του ανθρώπου μαύρη και εύκολα εκτός ελέγχου με μια αφορμή. Πολλές φορές αυτή η κακή (πνευματική) σχέση του ανθρώπου με τον εαυτό του καλύπτεται με την υπερβολική φυγή όχι μακριά από τον κόσμο (σαν κοσμοφοβία), αλλά αντιθέτως μέσα στο θόρυβο και συνωστισμό του κόσμου (σαν κλειστοφοβία). Πολλοί με την παρουσία τους ανάμεσα στο πλήθος ξεχνούν την πνευματική τους απουσία και άλλα δικά τους προβλήματα. Έχουν νευρολογικά προβλήματα και δεν μπορούν να περιοριστούν στους τοίχους της οικίας τους για να διευρύνουν την αντίληψή τους διαβάζοντας περισσότερα βιβλία και για να σκεφτούν πιο προσεκτικά τις απόψεις τους. Έτσι "ξεπλένουν" τα μαύρα χάλια τους με τις δημόσιες σχέσεις τους και συνήθως μέσα στο χώρο της εργασίας, εκεί που αυτοί αισθάνονται ένα πιο χρήσιμο ρόλο για τη ζωή τους. Αυτή η πνευματική αποξένωση γίνεται πιο φανερή στις μεγαλύτερες ηλικίες και μπορεί ν' αποτυπωθεί στο σώμα και να φανερώνεται σαν ανησυχία ή σαν κατάθλιψη από τη συμπεριφορά και την ομιλία μας.

> Τα προβλήματα, τα εμπόδια και οι αδυναμίες δεν λείπουν ποτέ από τη ζωή. Η ζωή είναι προβληματική, ενώ όπως την ερμηνεύουμε με ένα παρασυρμένο πνεύμα είναι δυνατή μια ανόητη ζωή, αλλά με λιγότερα προβλήματα. Αν τα προβλήματα της ανθρώπινης ζωής τα προσδιορίσουμε ως προβλήματα της ψυχής, τότε σχεδόν κανένας δεν απομένει ψυχικά ισορροπημένος και υγιής και θα επιθυμήσουμε την ψυχική υγεία του ζώου της ζούγκλας. Αλλά αυτό που περιορίζει τη χρήση του όρου "ψυχική ασθένεια" δεν είναι η γενική έννοια του προβλήματος, αλλά η διάρκεια του προβλήματος και πώς αντιδράει κάποιος για να το ξεπεράσει. Η εξήγηση κάποιας συμπεριφοράς μόνο με ψυχολογικές θεωρίες, ανεξάρτητα από την αμερόληπτη Ηθική με πνευματικό προσανατολισμό, αποκρύπτει το μοναδικό λόγο για τον οποίο προκαλούνται άσκοπες, ασυνεπείς, ανόητες πράξεις, άσχημοι τρόποι αντίδρασης, ψυχικά τραύματα και δυσαρέσκεια. Το ξεφόρτωμα της Ηθικής βολεύει πολλούς για να συσκοτιστούν τα όρια ανάμεσα στο καλό και στο κακό και η αιτιολογία να γίνεται με τους παραπλανητικούς όρους του υγιή και του ψυχικά ασθενή. Από την έλλειψη ηθικής στη ζωή (δηλαδή

έλλειψη άμεσης δικαιολόγησης της ύπαρξης, αυτογνωσίας, ειλικρίνειας, αμεροληψίας, λογικής σκέψης και αυτοσυγκράτησης) προετοιμάζονται και προσδιορίζονται συνέπειες, στα συναισθήματα και στην εξωτερική συμπεριφορά. Γι' αυτό μη μας παραξενεύει, ότι οι θεολόγοι (μειώνοντας το ρόλο του ανθρώπου μέσα στην αιωνιότητα), συχνά δίνουν πιο εύστοχες και ορθολογικές απαντήσεις στα ζητήματα για την ανθρώπινη συμπεριφορά. Χωρίς την ηθική με τις πνευματικές ή διανοητικές αξίες της, στην πολιτισμένη κοινωνία είναι τόσο δύσκολο να βρεις υγιή άνθρωπο, που όλοι αισθάνονται ή θα θέλουν να εκπαιδευτούν ψυχολόγοι!

> Προνοητικά, για να αποφύγουμε την πλάνη που συνήθως προκαλείται από τη μισή αλήθεια και από τις ομοιότητες, είναι χρήσιμο να παρατηρήσουμε τη σημαντική διαφορά στην άποψη για το πνεύμα ως πρωταγωνιστή του κόσμου και στο πνεύμα της ηθικής. Χρησιμοποιούμε και πολλές σχετικές έννοιες όπως "πνευματικός άνθρωπος", "πνευματικός τρόπος ζωής", "άγιο πνεύμα" και πολλές άλλες. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο μιας μαζικής παράνοιας, από ομάδες ανθρώπων, ακόμα και κράτη, που συμπεριφέρονται παράδοξα, με την κάλυψη μιας ιδεολογίας. Υπάρχουν απόψεις και συμπεριφορές αντιδραστικές προς την υλιστική νοοτροπία και εχθρικές προς την κερδοσκοπική λογική, με τη σκέψη εστιασμένη σε ένα φανταστικό κόσμο, μερικές φορές ομαδικά συντονισμένες, με σύμβολα και με σημάδια θρησκευτικότητας. Ένας συγγραφέας ή ένας καλός φίλος του βιβλίου επίσης μπορεί να εκτιμηθεί ως πνευματικός. Έτσι αποκαλούμε και κάποιους δάσκαλους ή ανθρώπους της θρησκείας που αναλαμβάνουν να εξοικειώσουν κάποιον με τη θρησκευτική διδασκαλία ή με κάποια αρχαία παράδοση και έχουν την πνευματική καλλιέργεια για να ενισχύσουν το θρησκευτικό αίσθημα και την εμπιστοσύνη ενός ανθρώπου προς τον εαυτό του. Εμείς εδώ αναγνωρίζουμε πάντα το μόνιμο, άμεσο και πρωταγωνιστικό ρόλο του πνεύματος για τη ζωή και εκτιμούμε θετικά κάθε προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση. Δηλαδή την προσπάθεια για σκέψη, έρευνα, μάθηση, έκφραση, για καλλιτεχνική και συγγραφική δημιουργία και ιδιαίτερα για τη χαλάρωση του εγωκεντρισμού. Αυτή όμως η αξιέπαινη προσπάθεια και η αναγνώριση του πρωταγωνιστικού ρόλου

του πνεύματος δεν απαλλάσσει τον άνθρωπο από τα ελαττώματά του, από τις φαντασιώσεις και από τον κίνδυνο μιας αντιπαράθεσης που μπορεί να αιματοκυλίσει τον κόσμο. Εύκολα και δικαιολογημένα μπορεί να προκληθεί το μίσος για το ανθρώπινο πνεύμα (όπως λ.χ. με αφορμή ένα καταπιεστικό κράτος) και να ανακουφιστούμε από την απερίσκεπτη ζωή εστιασμένη στην απόλαυση των αισθήσεων (λ.χ. με μια rock ή hippie άποψη). Δεν θα πέσουμε στην παγίδα να μπερδέψουμε τον πρωταγωνιστικό ρόλο του πνεύματος για τη ζωή με τον ηθικό προορισμό της ζωής. Διαχωρίζουμε καθαρά τον πρωταγωνιστικό ρόλο του πνεύματος από το νόημα της ηθικής με ορισμένες πνευματικές και παγκόσμιες αξίες και από την ερευνητική σκέψη με ηθικό σκοπό και με αμεροληψία.

Πνεύμα και βιολογικές ανάγκες

Ένας τρόπος ζωής με δημιουργική σκέψη, με εσωτερικές αναζητήσεις και με συγκρατημένες τις κινήσεις του βιολογικού σώματος φανερώνει μια ζωή τελείως αντίθετη από τη «φυσιολογική», όπως αυτή επιδεικνύεται κυριολεκτικά μέσα στη γήινη φύση. Όσοι κινούνται με την υλιστική αντίληψη της ζωής αντιλαμβάνονται σαν δράση τη μεταβολή στις κινήσεις των εξωτερικών σωμάτων και την αντίσταση που αυτά προβάλλουν στην εφαρμογή της δύναμης. Έτσι φαντάζονται και το ρόλο της ζωής με τις βιολογικές δυνατότητες που φανερώνονται στον εξωτερικό κόσμο. Το πνεύμα γι' αυτούς εξυπηρετεί τη δράση του βιολογικού σώματος και δεν έχει νόημα να γίνεται το αντίθετο, το σώμα να εξυπηρετεί την πνευματική καλλιέργεια και την αυτογνωσία. Οι πιο πειστικές σκέψεις για να υποστηρίξουν τον εξωτερικό ρόλο της ζωής σε αυτή τη θεωρητική αντιπαράθεση μεταξύ πνεύματος και ύλης στηρίζονται στην παρατήρηση των βιολογικών αναγκών. Στην ανάγκη για τροφή και στην ανάγκη για αναπαραγωγή. Η σκέψη και το διαμορφωμένο πνεύμα δεν λείπουν ποτέ από την ανθρώπινη ζωή, ούτε από τον τρελό ούτε από το σεξ, ούτε από τη διατροφή. Τα ζώα δεν έχουν τόσες πολλές επιλογές, δεν επηρεάζονται αρκετά από σκέψεις, γνώσεις και φαντασιώσεις, δεν επιστρατεύουν την εμπειρία τους, δεν προγραμματίζουν και είναι «φυσιολογικά» περισσότερο από τον άνθρωπο.

Το φυσιολογικό σεξ είναι σπάνιο στους ανθρώπους. Μη ξεχνάμε, ότι η φυσιολογική ανάγκη εξυπηρετεί την αναπαραγωγή και όχι μόνο την επιθυμία μας για ηδονή. Για πολλούς δεν είναι φυσιολογική μία πολύ ανεκτική σχέση ανάμεσα στα δύο φύλα ή όταν αυτή η σχέση δεν έχει σκοπό την τεκνοποίηση και την οικογένεια. Αυτή η άποψη είναι πιο κοινά στον κανόνα της φύσης. Αν δεχτούμε ότι η φύση έχει ένα κανόνα και την έννοια του «φυσιολογικού», τότε αυτή η άποψη για "συνουσία" σχεδόν συμφωνεί με τον κανόνα, ενώ κάθε άλλη σεξουαλική σχέση παύει να είναι φυσιολογική. Ωστόσο, ο φυσιολογικός άνθρωπος έχει ήδη συγκρουστεί με τη φύση όπως εκείνη υπήρχε πριν από αυτόν (κι-

νητοποιημένη από τις αισθήσεις και αποκλειστικά με εξωτερικές επιδράσεις). Οι βιολογικές ανάγκες ενός σκεπτόμενου βιολογικού σώματος δεν θα μπορούσαν να μείνουν αναλλοίωτες και ίδιες σε όλο τον πληθυσμό. Το «φυσιολογικό» σεξ είναι περισσότερο μία κοινωνική προκατάληψη και ίσως δεν μπορεί κανένας να περιοριστεί σε αυτό. Ακόμα και ο περιορισμός της σχέσης με ένα μόνο θηλυκό ή αρσενικό για όλη την υπόλοιπη ζωή, μπορεί να είναι υπόδειγμα εμπιστοσύνης και παράδειγμα ηθικής, δεν είναι όμως φυσιολογικός. Συνήθως οι "απιστίες" είναι τα πιο καλά φυλαγμένα μυστικά. Αν κάποιος επιτυγχάνει να περιορίσει τη βιολογική ορμή του σε μια σταθερή σχέση για όλη την υπόλοιπη ζωή του, μια τέτοια συγκρατημένη συμπεριφορά μπορεί να είναι θαυμαστή, είναι ωστόσο και ύποπτη για κάποια κρυφή αδυναμία. Συνήθως υπάρχουν πολλοί άλλοι λόγοι για τους οποίους διατηρείται ο μονογαμικός δεσμός. Ανάμεσα στις πολλές παγκόσμιες φαντασιώσεις που καταγράφουμε σε αυτό το βιβλίο και στα ψέματα με τα οποία οι άνθρωποι έχουν επιλέξει για να ζήσουν, ένα από τα πιο μεγάλα ψέματα κρύβει αυτή την πραγματικότητα της βιολογικής ανάγκης, που απρόσκλητα μας διεγείρει, ακόμα και χωρίς την οπτική παρουσία κανενός. Ελάχιστοι είναι εκείνοι που μπορούν να αντισταθούν (αν έχουν τέτοια ορμή και ευχαρίστηση) και ακόμα πιο λίγοι είναι όσοι δεν επιθυμούν την ευχαρίστηση με τρόπο που αποκλίνει από το φυσιολογικό. Η διεθνής λέξη "σεξ", τα συνθετικά και τα παράγωγά της έχουν αποκτήσει το ευρύτερο νόημα της ευχαρίστησης από αυτή τη βιολογική ανάγκη με κάθε τρόπο, που μπορεί να επινοήσει και να σκεφτεί κάποιος. Εκφράζει περισσότερες σκέψεις, πράξεις και παιχνίδια συνδεδεμένα με αυτή τη σωματική ευχαρίστηση και σχεδόν ανυπαρξία ορίων. Δηλαδή εκφράζει μια ανεκτική άποψη που αποκλίνει από τον προορισμό της συνουσίας, ο οποίος είναι η τεκνοποίηση.

Από την άποψη της Ηθικής με πνευματικές αξίες και εσωτερικό προσανατολισμό, η βιολογική ευχαρίστηση από την πράξη της αναπαραγωγής είναι μια ανάγκη και μια εμπειρία, που δεν πρέπει να εμποδίσει την πνευματική καλλιέργεια, την επίγνωση της πραγματικότητας και την εσωτερική ανύψωση του ανθρώπου, όπως και η απόλαυση της τροφής. Είτε φυσιολογικό είτε διεστραμμένο, το σεξ δεν αποτελεί μια

πνευματική δραστηριότητα και δεν είναι το επίκεντρο μιας πνευματικής ζωής με αυτογνωσία, απαλλαγμένη από τις ψευδαισθήσεις για το ρόλο μας μέσα στον κόσμο. Αντιθέτως, είναι από τα τεχνάσματα και τις προσαρμογές του υλικού κόσμου με τα οποία εξυπηρετείται πειστικά η διατήρηση και η ισορροπία στα βιολογικά σώματα. Δεν πρέπει όμως να σκεφτούμε αντιδραστικά και στο άλλο άκρο να δημιουργήσουμε προβλήματα υγείας και νευρολογικά από την υποβάθμιση αυτής της βιολογικής ανάγκης, όπως δεν υποβαθμίζουμε την ανάγκη για τροφή και την προσπάθεια για σωματική υγεία. Όμως ποιος δημιουργικός και στοχασζόμενος άνθρωπος θα ήθελε να μην επιτύχει τίποτε περισσότερο στη ζωή του από το αποκορύφωμα της σεξουαλικής απόλαυσης και θα την επιζητούσε με πολλές θυσίες; Αντιθέτως, υπάρχουν σκοποί για τους οποίους αξίζει κάποιος να χάσει πολλές εμπειρίες και ένα μέρος της απόλαυσής του. Η αυτοσυγκράτηση, η αποχή, ο αυνανισμός, η λιγότερο συχνή ευχαρίστηση είναι περιορισμοί που εξυπηρετούν τον πνευματικό προσανατολισμό της ζωής, ενώ συγχρόνως αποτρέπουν ένα πλήθος προσωπικών και κοινωνικών προβλημάτων από την ασυγκράτητη ορμή για σεξ.

Η συμβολή της μνήμης και της φαντασίας για την άντληση ευχαρίστησης από τη βιολογική ανάγκη της αναπαραγωγής είναι όση και για την ετοιμασία ενός φαγητού. Τι και πώς θα έτρωγαν οι άνθρωποι χωρίς πνεύμα κοιτάζτε τα ζώα. Όλοι οι άνθρωποι, άλλοι λιγότερο και άλλοι περισσότερο και σε πολλές στιγμές της ζωής μπορούν να εκτονωθούν πιο γρήγορα και εύκολα μόνοι τους, και έτσι να ευχαριστηθούν το ίδιο ή και περισσότερο από πολλές περιπτώσεις, που θα πήγαιναν σε μια κανονική επαφή. Αυτή η ιδιαίτερη ευχαρίστηση του σεξ, όπως και πολλές άλλες απολαύσεις που οι άνθρωποι επιζητούν με απερισκεψία, δεν συνδυάζει τη δημιουργικότητα, την αναζήτηση, τη γνώση και την επιδίωξη ενός υψηλού στόχου. Όμως με τη συμμετοχή της σκέψης και της φαντασίας μπορεί να μεταμορφωθεί σε έρωτα και αυτή είναι επίσης μια απόκλιση από την τυφλή και φυσιολογική ορμή της βιολογίας του ζώου. Ο έρωτας δεν είναι μόνο το σεξ και δεν μπορεί να εκφράζεται με την ίδια λέξη. Ο έρωτας συμπεριλαμβάνει περισσότερα συναισθήματα, το πνεύμα συμμετέχει δημιουργικά και αλλάζει την καθημερινή συμπε-

ριφορά. Με τον έρωτα, η ζωή μεταμορφώνεται εσωτερικά, αφού όλος ο κόσμος γίνεται αντιληπτός με μια άλλη άποψη και με διαφορετικές εκτιμήσεις των πραγμάτων και των γεγονότων. Δεν περιορίζεται στη σωματική επαφή ή στην ευχαρίστηση από μια σύντομη βιολογική εκτόνωση. Για τον προορισμό αυτής της βιολογικής ανάγκης επιστρατεύονται όλες οι πνευματικές ικανότητες και ο ερωτευμένος επινοεί τρόπους για να εντυπωσιάσει, για να πείσει και για να κατακτήσει σαν ολοκληρωμένος άνθρωπος και όχι απλώς ως ζώο με την εικόνα, με τους ήχους και με τις οσμές του. Για την κατάκτησή του ενδέχεται να κάνει υποχωρήσεις, θυσίες ακόμα και προσαρμογή στη συμπεριφορά και στον τρόπο ζωής του. Μαζί με τα πλεονεκτήματα της βιολογικής και σωματικής του ύπαρξης αναδεικνύονται και χρησιμοποιούνται τα πνευματικά πλεονεκτήματα και φανερώνεται ένας ευρύτερος εσωτερικός κόσμος και όχι μόνο η ψυχολογία του ζώου.

Τα συναισθήματα συνδέονται στενά και διαρκώς με τη σκέψη και με τις πληροφορίες

Μεθυσμένος ο ώριμος άνθρωπος από τα όνειρά του, τη σχετικότητα των επιπόλαιων αξιών και τη μεροληπτική λογική θα του θυμίζουν πάντα τα μικρά παιδιά, οι τρελοί, τα ζώα και πιο σοβαρά η ιστορία της ανθρωπότητας. Όποιος φαντάζεται ότι η ζωή θα ήταν καλύτερη χωρίς προβλήματα επιβίωσης και ότι η ευτυχισμένη ζωή είναι σκέτη απόλαυση χωρίς στέρηση και πόνο, αγνοεί τη σύνδεση των επιθυμιών με τις σκέψεις και τις εκτιμήσεις ενός παρανοϊκού πνεύματος. Η "ατομικότητα" με την οποία αισθανόμαστε διαφορετικοί από τους άλλους ανθρώπους είναι οι ψυχικές και πληροφοριακές διαφοροποιήσεις, οι οποίες συνδέονται λεπτομερειακά με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η χαρά και η λύπη συνοδεύει τις σκέψεις και γενικά τις πληροφορίες, ακόμα και όταν δεν έχουμε επίγνωση αυτών των πληροφοριών. Πίσω από κάθε κίνηση και από κάθε εσωτερική αντίδρασή μας βρίσκεται μια εκτίμηση για την αλήθεια και το λάθος. Ο εξωτερικός προσανατολισμός του πνεύματος και ο εγωκεντρισμός προτρέπουν σε δραστηριότητες, με τις οποίες δεν στοχεύουμε μόνο να διατηρήσουμε την ύπαρξή μας ή να διαμορφώσουμε αυτογνωσία. Το πνεύμα υποχρεώνεται στον εξωτερικό προσανατολισμό του για λόγους επιβίωσης και κάθε επιτυχία σε αυτή την εξωτερική δράση είναι φυσικό να προκαλεί ευχαρίστηση. Αλλά συγχρόνως το πνεύμα ανακαλύπτει τον κόσμο και μαζί με τον κόσμο τις δυνατότητές του μέσα σε αυτόν και μαζί με τις δυνατότητες ανακαλύπτει και τις αδυναμίες του μέσα στον κόσμο. Η ευχαρίστηση είναι συνδεδεμένη με την αντίληψη για το ξεπέραςμα των αδυναμιών και για την εξασφάλιση της ύπαρξης μέσα στον κόσμο. Όλοι οι σκοποί και οι επιθυμίες έχουν αυτό τον κοινό παρανομαστή. Με αυτές τις εκτιμήσεις και τις αξίες προκαλείται η φαντασίωση της επιτυχίας και της αποβολής των αδυναμιών, ενώ άλλες φορές η φαντασίωση της αποτυχίας και της καταστροφής από τις αδυναμίες. Η ζωή του βιολογικού σώματος είναι μια διαρκής αντίληψη για τον εαυτό του και για την επαφή του με το περιβάλλον. Όταν προκαλούνται τα συ-

ναισθήματα, η ζωή δεν έλειπε. Και τι είναι η ζωή σε ένα βιολογικό σώμα που βρίσκεται σε ηρεμία ή όσο γίνεται απομονωμένο; Υπάρχει μια σταθερή/βέβαια αντίληψη της ισορροπίας, την οποία ονομάζουμε ζωή ή ψυχή του βιολογικού σώματος. Το φαινόμενο της ζωής συνδέεται αξεχώριστα με εκτιμήσεις, απόψεις και πληροφορίες τις οποίες πολλές φορές δεν παρατηρούμε. Δεν είναι μια ανεξήγητη τυφλή ορμή που πηγάζει από μια άγνωστη φύση. Τα βιολογικά σώματα αγνοούν την πηγή της ζωής, διότι αντιλαμβάνονται τη φύση περιορισμένη σε εξωτερικές κινήσεις και με αποστάσεις. Το πώς αντιλαμβάνονται, αυτό δεν το σκέφτονται. Οι εκτιμήσεις δεν συνδέονται μόνο με την πραγματική επαφή του βιολογικού σώματος μέσα στο φυσικό περιβάλλον του, ενώ πολλές φορές διαψεύδονται. Ο εγωισμός είναι η ψυχική διάθεση που εξωθεί τη ζωή για την επιβίωση με τις πληροφορίες των αισθήσεων και με τις πληροφορίες για την εσωτερική ισορροπία-ηρεμία. Επειδή η ανθρώπινη ζωή εξωθείται με απόψεις, εκτιμήσεις, στόχους, με τις αδυναμίες στη σκέψη και με τις ελλείψεις στη γνώση, γι' αυτό η επιβίωση συνδέεται με την απόκτηση δύναμης, με την κοινωνική εξύψωση, με την ανάδειξη και την υπερίσχυση σε όλα τα φαινόμενα που θα εμπόδιζαν την επιβίωση. Έτσι, αυτός ο έξυπνος εγωισμός δημιουργεί τη μεροληψία, την αδικία, την καταπίεση, την εκμετάλλευση και κινητοποιεί μέχρι για την καταστροφή των άλλων. Για να υπερνικηθούν ο φόβος και η φυσιολογική ανασφάλεια, όπως και τα επιθετικά συναισθήματα, και για να επέλθει η εσωτερική ηρεμία δεν είναι αρκετή η σπάνια τύχη να επιτύχουμε όλους τους στόχους μας και να κερδίσουμε από σχετικές εξωτερικές αξίες. Χρειάζεται η διαμόρφωση αυτογνωσίας, με την απαλλαγή από τις φαντασιώσεις και τις αυταπάτες που προκαλούνται από τις εξωτερικές αξίες και συγκρίσεις, όταν πραγματοποιούνται ορισμένες δυνατότητές μας. Αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς διερευνητική σκέψη. Ο εγωκεντρισμός (που είναι σκέψη με φαντασιώσεις και μεροληψία) εξωτερικεύεται με δύο φαινομενικά αντίθετους τρόπους. Με τον ένα, ο άνθρωπος εκδηλώνει κάποια υπεροπτική άποψη για τον εαυτό του, μειονεκτική για τους άλλους, με επανάπαυση στις απολαύσεις του και με νέους ανταγωνιστικούς στόχους. Με τον άλλο τρόπο, ο άνθρωπος συμπεριφέρεται παρακινημένος από τη συναίσθηση ή

την επίγνωση μιας αδυναμίας, με μειονεκτική εκτίμηση για τον εαυτό του και έντονης αβεβαιότητας για τη θέση του στον κόσμο ή στην κοινωνία. Και με τις δύο μορφές του, ο εγωκεντρισμός μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε βίαιους τρόπους, είτε σαν αντιδραστικός είτε σαν προκλητικός, προς τους άλλους ή προς εαυτόν (και κινητοποιεί για συνεργασίες, ενώσεις, φιλίες, ομαδικές εκδηλώσεις κλπ.).

Προκατάληψη για την προτεραιότητα που δίνουμε στη δική μας ζωή

Η προτεραιότητα της σκέψης για τον εαυτό μας έχει γίνει δικαιολογημένα ένα σημάδι υπερεκτίμησης, ευνοϊκής και μεροληπτικής μεταχείρισής του. Η προτεραιότητα στη σχέση με τον εαυτό μας είναι φυσική, βιολογική και ηθική. Η προτεραιότητα της ζωής άμεσα προς τον εαυτό της δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ούτε από τον εχθρό μας, διότι είναι φυσικό φαινόμενο όπως το φως του ήλιου και όχι μια δική μας επιλογή. Η εσωτερική προτεραιότητα σημαίνει πριν απ' όλα ο εαυτός μου και αυτό που με συνοδεύει πιο κοντά και σταθερά. Αυτή η άμεση προτεραιότητα δεν διακόπτεται ούτε με την εξωτερική δράση. Από την άποψη της ηθικής, καθόλου δεν εννοούμε μια τυφλή προτεραιότητα και με σκοπό μόνο την επιβίωση, έτσι αφηρημένα για την ύπαρξη και απομονωμένα από την υπόλοιπη ζωή. Υποτίθεται ότι ο σκοπός της ηθικής είναι η (ανώτερη) Ζωή με επίγνωση της πραγματικότητας: με αυτογνωσία, με άντληση χαράς απαλλαγμένη από σχετικές αξίες και όχι μόνο περιστασιακά... Η προτεραιότητα στη σχέση με τον εαυτό μας (θεμελιώδης αρχή της ζωής και της Ηθικής) αναδεικνύει και τη μόνιμη υπαιτιότητα για τη δράση ή την αντίδρασή μας. Αναπόφευκτα είμαστε και γινόμαστε μαζί με τη δική μας σκέψη και δράση. Όσοι δεν έχουν αντιληφθεί τη διαμορφωτική δύναμη της σκέψης για τη συμπεριφορά και τα συναισθήματά μας, συνήθως είναι εκείνοι που έχουν επιλέξει να ζήσουν ανεύθυνα και απερίσκεπτα. Νομίζουν ότι η ζωή έχει νόημα με τη σωματική δράση, ενώ η σκέψη βγάζει τον άνθρωπο από την πραγματικότητα. Από ποια πραγματικότητα τον βγάζει, αυτό δεν το σκέφτονται. Αντί για αυτογνωσία που δίδασκαν οι φιλόσοφοι, έχουν το πνεύμα τους διάτρητο από τις πληροφορίες, χωρίς προοπτική κάποιας εκμετάλλευσης και με τον κίνδυνο της παραπλάνησης. Η εξωτερική δράση πάλι ζωή με σκέψη είναι, μόνο που αυτή ρυθμίζεται και επηρεάζεται με απρόβλεπτες εμπειρίες, με περισσότερες πληροφορίες, με βιαστικές εκτιμήσεις και με τις προσδοκίες από μερικούς στόχους.

Σκέψη και αγώνας για την επιβίωση

Η επιβίωση, που λέμε ότι είναι προϋπόθεση για να κάνουμε κάθε τι άλλο, δεν είναι επίσης εξασφαλισμένη, ούτε με τις πολλές γνώσεις, ούτε από την περισσότερη νοημοσύνη μας, ούτε από τις έξυπνες επιλογές μας. Οι τρόποι με τους οποίους το βιολογικό σώμα φθείρεται στα εσωτερικά του όργανα και η ζωή χάνεται είναι τόσοι πολλοί και άγνωστοι, που η εξακριβωμένη υγεία, πάλι δεν επιτρέπει τη βεβαιότητα, ότι η υγεία θα διατηρηθεί και ότι ο θάνατος απομακρύνεται. Μια μέρα σίγουρα θα μας βρουν νεκρούς ή θα βρούμε εμείς πρώτοι κάποιο «δικό» μας πρόσωπο! Μην περιμένουμε ότι γύρω μας θα υπάρχει πένθος και νεκρική σιγή ή κάποια προειδοποίηση. Αν δεν το έχεις καταλάβει, πρέπει να πεθάνεις... και αυτό θα γίνει είτε με φυσικό είτε με άλλο τρόπο που θα ονομάσεις. Πολλοί, έχουν σχηματίσει τη βολική άποψη, ότι δεν θα αλλάξει τίποτα αν σκεφτόμαστε τα κακά και τα άσχημα της ζωής και ιδιαίτερα το φυσικό τέλος της. Είναι βέβαιοι για την άποψή τους και απροετοίμαστοι για το ζήτημα, και νομίζουν ότι πρέπει ν' αρχίσουμε από τώρα να πενθούμε. Όμως η ανακάλυψη της άγνοιάς μας για έναν επαρκή σκοπό στη ζωή και η σκέψη για να ζήσουμε με επίγνωση της πραγματικότητας είναι ωφέλιμη και χρήσιμη. Δεν θα επιτύχουμε να αποφύγουμε τα γηρατειά και το φυσικό τέλος της ζωής. Ωστόσο θα αλλάξουμε πολλές λαθεμένες εκτιμήσεις μας για τις δραστηριότητες και τα έργα μας, πολλές ανόητες επιλογές και επιθυμίες και πολλές από τις πράξεις μας, οι οποίες είναι άσκοπες και κάνουν τη ζωή μας χειρότερη. Θα έρθει αναπόφευκτα μια μέρα, όπου η πιο δυσάρεστη εμπειρία και η απώλεια της υγείας δεν θα είναι περαστική. Οι περισσότεροι άνθρωποι φυσιολογικά δεν θέλουν να το σκέφτονται, φτύνουν και ανατριχιάζουν. Όμως έτσι, να μια από τις πρώτες καταστροφικές συνέπειες στο πνεύμα: ξεχνούν το χειρότερο γεγονός της ζωής και τις πιο άσχημες εμπειρίες και αντιδρούν υπερβολικά στις υπόλοιπες δυσκολίες της ζωής, όπως αν αυτές ήταν οι χειρότερες. Έτσι μεγθύνουν ανύπαρκτα και ασήμαντα προβλήματα. Μη ξεχνάμε την άμεση και μόνιμη σύνδεση της σκέψης με τις αντιδράσεις και με τη συμπεριφορά μας. Πολλοί

άνθρωποι όχι μόνο δεν φοβήθηκαν το θάνατο, όπως νομίζουν όσοι διστάζουν να το σκεφτούν, αλλά αντιθέτως πήραν απόφαση και επέλεξαν να συντομεύσουν τη ζωή τους με έναν σκοπό ή με διαφορετικούς λόγους. Γνωρίζουμε περιπτώσεις ανθρώπων που εμπιστεύτηκαν τυφλά κάποιον παρανοϊκό δάσκαλο και πίστεψαν ότι αυτοκτονώντας θα συναντήσουν το θεό ή ότι τους περιμένουν σε άλλους κόσμους. Να, λοιπόν, πώς η δική μας σκέψη επηρεάζει τις απόψεις και τις εκτιμήσεις μας και πώς γίνεται να μεταμορφωθούμε και να αντιδράσουμε, έτσι όπως πριν το αποκλείαμε. Υπήρξαν άνθρωποι που πρόσφεραν τη ζωή τους ή δεν την έσωσαν, για να σώσουν τη ζωή άλλων αγαπημένων τους προσώπων. Έπειτα, αν για ένα χρονικό διάστημα έχουμε επιλύσει τα προβλήματα της επιβίωσης, αυτό δεν είναι πάλι ο τελικός σκοπός της Ζωής. Η ζωή και οι δραστηριότητες δεν σταματάνε, ούτε τα προβλήματα. Η ζωή συνεχίζεται και ένα πλήθος σκέψεων έρχονται να μας κινητοποιήσουν για την ικανοποίηση όλων των επιθυμιών μας, για να θέσουμε νέους στόχους, για να σκεφτούμε πώς θα επιτύχουμε τους σκοπούς μας και πώς θα διατηρήσουμε τις ευνοϊκές περιστάσεις. Κανένας δεν σκέφτεται ότι έχει εξασφαλίσει την επιβίωσή του και ότι μετά δεν έχει νόημα η ζωή. Αντιθέτως σκέφτεται ότι στις ευνοϊκές συνθήκες μπορεί να κάνει όσα θέλει, φαντάζεται και σχεδιάζει, και για ν' αντιμετωπίσει τους πιθανούς κινδύνους.

Ο εξωτερικός κόσμος χωρίς εσωτερική προοπτική είναι αδιέξοδος

Ο άνθρωπος με τις σχετικές αξίες και με την υπερβολική εκτίμηση και προσδοκία από την εξωτερική δράση έχει και υπερβολική εκτίμηση για τον εαυτό του. Περιφρονεί το πνεύμα ή δεν αντιλαμβάνεται την προοπτική από τη σκέψη περιορισμένη μέσα του. Αντιλαμβάνεται την ύπαρξή του πραγματική στο βιολογικό σώμα και όχι ως πνεύμα. Παρατηρεί στο βιολογικό σώμα τις δυνατότητές του προς τα εξωτερικά πράγματα και την επαφή του με τα άλλα βιολογικά σώματα. Έτσι αντιλαμβάνεται τη ζωή αποκλειστικά σαν εξωτερική δράση μέσα στον ορατό κόσμο. Η ζωή είναι σχεδόν ταυτόσημη με το βιολογικό και ορατό σώμα και η τύχη αυτού του σώματος είναι συνδεδεμένη αξεχώριστα από τα εξωτερικά γεγονότα και από τη συμμετοχή του σε αυτά. Οι ορθολογικές απόψεις για τον εσωτερικό προσανατολισμό της ζωής και της Ηθικής και για τη σπάταλη δράση με φαντασιώσεις για τον υλικό κόσμο - οι οποίες δεν είναι πρωτοφανείς και έχουν ακλόνητα θεμέλια-, ακούγονται σαν διαστροφή της ανθρώπινης φύσης, σαν αρρώστια και απαισιόδοξα. Ακούγονται σαν διαστροφή της φυσικής ανθρώπινης συμπεριφοράς, διότι ακόμα δεν έχει κατανοηθεί, ότι ο φυσιολογικός άνθρωπος όπως τον γνωρίζουμε στην ψυχολογία και από τη συμπεριφορά του είναι διαμορφωμένος με τεράστια άγνοια, με διαστρεβλωμένες απόψεις, με σχετικές και λανθασμένες εκτιμήσεις των πραγμάτων. Η εξωτερική συμπεριφορά συνδέεται με τα κενά της γνώσης και με ανόητες επιθυμίες, που γεννιούνται από περίσσιες ιδέες και βιαστικές σκέψεις, πέρα από τις φυσικές ανάγκες του και τη λογική προτεραιότητά. Η μακραίωνη ιστορία φανερώνει άρρωστο, ηθικά διεστραμμένο, ανισόρροπο και δυστυχισμένο τον άνθρωπο με τις προσδοκίες από τον εξωτερικό κόσμο. Και ολόκληρη η φύση αποδεικνύει ότι δεν είναι αρκετό να υπάρχουμε, αλλά κάτι πιο σημαντικό βρίσκεται εσωτερικά στον κόσμο και του δίνει αξία. Καθόλου αυτονόητο δεν είναι ότι πρέπει να ζούμε καλά και να περνάμε όμορφα τη ζωή μας, όταν με τη λέξη «ζωή», εννοούμε τη ζωή με τις επιθυμίες και τις σκέψεις ενός παρα-

νοϊκού και μεγαλομανή. Καθόλου κατανοητό να λέμε, ότι χρειάζεται να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, όταν ο εαυτός μας είναι ένα απερίσκεπτο ζώο ή όταν εμείς με τις ψευδαισθήσεις μας επιθυμούμε να είμαστε με τον (παρανοϊκό) εαυτό, τον οποίο δεν μπορούμε να γνωρίζουμε. Αλλά και η επιβίωση δεν είναι εξασφαλισμένη από μια ζωή (ανθρώπινη και μη) δραστήρια διανοητικά προς τον έξω κόσμο και στο περιβάλλον της, εκτός περιστασιακά και προσωρινά. Η πιθανότητα είναι αρκετά μικρότερη απ' όσο θέλουμε να πιστεύουμε και λιγότερο εξαρτημένη από τη γνώση μας. Αν δεν ζούσαμε με πολλές ψευδαισθήσεις, τότε οι απαντήσεις σε πολλές απορίες για την τύχη της ζωής θα ήταν οι πιο εύκολες. Η Ηθική και η Λογική συντονισμένες με τον πνευματικό προορισμό είναι καταστρεπτικές για τα συναισθήματα της παρανοϊκής και εγωκεντρικής ζωής και δυστυχώς, αυτή τη ζωή περιορίζουν.

Συνοπτικά η στενή σύνδεση της ηθικής με την ψυχολογία και γενικότερα με τη ζωή

Με την παραδοσιακή ηθική μιλούσαμε για την καλοσύνη, για τις προθέσεις, για τη θέληση, για την εσωτερική ανωτερότητα, για την αξιοποίηση της ζωής, για την αυτογνωσία και με άλλες αφηρημένες φράσεις, χωρίς να υπολογίζουμε τη μόνιμη εξάρτηση όλων αυτών και όλων των πράξεών μας από το πνεύμα, δηλαδή: από τις σκέψεις και τις εκτιμήσεις μας, από τις γνώσεις και τις πληροφορίες, από τα λάθη και τις φαντασιώσεις μας, από τις απόψεις που διαμορφώνουμε με τις αναμνήσεις μας, από τη μεροληπτική λογική και από τις εσωτερικές αντιδράσεις που μας προκαλούν όλες αυτές οι διανοητικές πράξεις. Δεν αναγνωρίζαμε με όλη τη σημασία, πώς δημιουργείται, επηρεάζεται και διαμορφώνεται ο λεγόμενος εσωτερικός κόσμος, το ανθρώπινο πνεύμα και η εξωτερική συμπεριφορά με τη διανοητική δραστηριότητα σαν ουσία του, από τη στιγμή της πρώτης αίσθησης. Αρκεί κάποιος να προσέξει ποια δυνατότητα στο εσωτερικό του ανθρώπου του επιτρέπει να ξεχωρίσει με τόσες φανερές διαφοροποιήσεις από όλα τα άλλα ζώα! Αυτή η δυνατότητα είναι η σκέψη για τα πράγματα, χωρίς τα πράγματα να είναι παρόντα στις αισθήσεις. Τότε θα καταλάβουμε τι είναι η ίδια η ζωή σαν εσωτερικό φαινόμενο, πώς η γνώση -από την αρχή που σχηματίζεται- συνδέεται με την ψυχολογία και με την παρακίνηση για δράση μέσα στον κόσμο και έτσι εξηγούνται ενοποιημένα όλα τα φαινόμενα συμπεριφοράς του ανθρώπου και κάθε άλλης μορφής ζωής και οπουδήποτε μέσα στο Σύμπαν. Ο εσωτερικός προσανατολισμός της ζωής και το φρένο στην εξωτερική δράση (με βιαστικές σκέψεις και με ελλιπή γνώση), η αξίωση για αυτογνωσία με τη δύναμη της σκέψης και για ζωή ρυθμισμένη/πειθαρχημένη με εσωτερικές αξίες δεν είναι μια νέα άποψη. Η περιοχή της Ηθικής και οι σκέψεις για εσωτερικό προσανατολισμό είναι από τις αρχαιότερες της ανθρώπινης αναζήτησης. Εμείς εδώ τονίζουμε και αποσαφηνίζουμε:

Τη στενή σχέση των περιορισμών της φύσης (τοπικούς, χρονικούς,

βιολογικούς) με την άγνοια, την πλάνη, την αβεβαιότητα και τη μεροληψία.

Το στενότερο ρόλο της σκέψης για τη συμπεριφορά.

Τη διαρκή σχέση της ζωής και των συναισθημάτων με τη διάνοια, δηλαδή με τις πληροφορίες, με τη φαντασία, με τις αναμνήσεις και με τις εκτιμήσεις.

Την αδυναμία διαχείρισης της σκέψης, τις ελλείψεις στη γνώση και τη διαφορά των πραγμάτων όταν τα φανταζόμαστε.

Έτσι ερμηνεύουμε ενοποιημένα την ανθρώπινη συμπεριφορά σαν εξωτερική δράση και σαν εσωτερική αντίδραση με τη μεσολάβηση της διάνοιας. Δράση και αντίδραση προκαλούνται από βεβαιότητα, από έλλειψη βεβαιότητας και με εκτιμήσεις για την εξασφάλιση μιας σταθερότητας στη ζωή.

Εξηγούμε πώς ο άνθρωπος χωρίς να έχει επίγνωση ή πρόθεση μπορεί να γίνεται κακός και άδικος, όπως και ασυνεννόητος (από ανοησία, από λάθη, από αμνησία και γενικά από πνευματικές αδυναμίες). Πώς ρυθμίζει τη ζωή του με φαντασιώσεις και με παραδείγματα επιτυχίας και έτσι συμπεριφέρεται εγωκεντρικά. Η εγωκεντρική ζωή συνδέεται με την πλάνη, με τη φαντασία και με τις σκέψεις που δημιουργούν προσδοκίες.

Τέλος, αναδεικνύουμε τον πρωταγωνιστικό και παγκόσμιο ρόλο της Ηθικής με πνευματικό προσανατολισμό. Όχι μόνο για την πορεία της προσωπικής ζωής, αλλά για ολόκληρη την κοινωνία. Η έλλειψη της ηθικής δεν δημιουργεί μόνο προβλήματα στη συνεννόηση και στην προσωπική συνεργασία. Παρακινεί σε συνεργασίες χωρίς ηθικό φραγμό, με προσδοκίες πέρα από την απλή επιβίωση: δηλαδή με ανευθυνότητα, με ψέματα, με κακές εκτιμήσεις, με κατάχρηση της εμπιστοσύνης και όσα αυτά συνεπάγονται. Παράλληλα, χωρίς πολυλογία, ερμηνεύουμε και αποκαλύπτουμε γρήγορα το αδιέξοδο ενός εξωτερικού προσανατολισμού, ο οποίος δεν υπολογίζει, αδιαφορεί και εχθρεύεται ένα πνεύμα που σκέφτεται, γνωρίζει, ερευνά και περιορίζεται στις σκέψεις του.

Προχωράμε και πιο μακριά και σε ξεχωριστές σελίδες παρατηρούμε

τη σχέση του πνευματικού προσανατολισμού και των ηθικών αξιών με τις κοσμολογικές απαντήσεις (για τη δομή του Σύμπαντος και της ύλης). Την παγκόσμια ηθική την αποκαλούμε και “κοσμολογική”. Διότι εξηγούμε τις πνευματικές αδυναμίες του ανθρώπου με τους φυσικούς νόμους, συνδέουμε την ψυχολογική ηρεμία με τον εσωτερικό προσανατολισμό και εξηγούμε ότι η αρχή της ζωής δεν είναι ένα τυχαίο και ανεξήγητο φαινόμενο. Η προτεραιότητα που έχει ένα παγκόσμιο πνεύμα για τον εαυτό του εμφανίζεται εξωτερικά με το συγχρονισμένο συνδυασμό των σωματιδίων και αυτό το λέμε “ζωή”.

Τα ψυχικά φαινόμενα ανάγονται σε διανοητικές εκτιμήσεις και σε πληροφορίες, που ξεκινούν χωρίς επίγνωση από τις αισθήσεις. Ο καθένας μπορεί να δει χωρίς να είναι ερευνητής, ότι το ανθρώπινο πνεύμα είναι κάτι που δεν εντοπίζεται μέσα στο χώρο, ότι είναι κάτι ενιαίο και υπάρχει περισσότερο σαν δυνατότητα παρά σαν πραγματικότητα. Σημαντική και η παρατήρηση, ότι το πνεύμα συμπεριφέρεται σε ακραία αντίθεση με την άβια ύλη, δηλαδή είναι ενεργό από τον εαυτό του, ενώ τα άψυχα σώματα καθορίζονται σχεδόν αποκλειστικά από εξωτερικά πράγματα και αιτίες. Μπορεί να γίνει οποιαδήποτε σκέψη, σωστή, τρελή, υποθετική, φανταστική, μαθηματική ή παράλογη, βιαστική ή αναπτυγμένη, με τυχαίες πληροφορίες... και έτσι ο άνθρωπος να δράσει ή να αντιδράσει, γρήγορα ή πολύ αργά. Έτσι χωρίς αιτιοκρατία, απροσδιόριστα, τυχαία αιφνίδια, με άγνοια και με λάθη και με απρόβλεπτα αποτελέσματα. Έτσι εξηγείται η κοινή διαπίστωση ότι η ψυχή του ανθρώπου είναι “άβυσσος”. Το πνεύμα δεν ενεργεί με τους νόμους του φυσικού κόσμου που επιβάλλουν αιτιοκρατική ακολουθία, μεσολάβηση μήκους και ανάλογου χρόνου, ορατά όρια μεταξύ των υλικών πραγμάτων και μετρήσιμα μεγέθη. Η άποψη για το πνεύμα με τις ευμετάβλητες σκέψεις και την απροσδιοριστία του δεν αλλάζει από την ερμηνεία για την παρουσία του. Η διαπίστωση για την αντίθεσή του με τα άψυχα σώματα παραμένει και είναι σημαντική, είτε το πνεύμα είναι υπερφυσικό φαινόμενο και μπορεί να αποδεσμεύεται από το βιολογικό σώμα, είτε είναι αποτέλεσμα βιολογικών διεργασιών, που γίνονται σε μικροσκοπικές διαστάσεις, με βιοφυσικές και βιοχημικές μεταβολές. Όσα και να γραφτούν για τον εγκέφαλο και όπως και να περιγραφούν ή

να καταταχθούν τα ψυχο-πνευματικά φαινόμενα, ο άνθρωπος θα συνεχίσει να σκέφτεται όχι αιτιοκρατικά και με σχεδόν αδύνατη την πρόβλεψη για την επόμενη μέρα της ζωής του. Θα συνεχίσει να σκέφτεται με τυχαίες πληροφορίες που έρχονται από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, με βιαστικές σκέψεις, με άγνοια για τις λεπτομέρειες των κοντινών του πραγμάτων, με φαντασία και με υποθέσεις, με πολλές επιλογές και με πολλά σφάλματα. Επομένως, τέτοιες έρευνες και με παρατηρήσεις στην εγκεφαλική λειτουργία, πιθανό να προσφέρουν στην ανάπτυξη των σχετικών επιστημών, για νέα επαγγέλματα και θέσεις εργασίας, για νέα προϊόντα και τεχνικά μέσα της ιατρικής κλπ., όμως δεν προσφέρουν τη γνώση που έχει ανάγκη κάθε άνθρωπος για να περάσει την καθημερινή ζωή του πιο όμορφα και με τις πνευματικές ικανότητες που ευνοούν μια ευτυχισμένη ζωή.

Εμείς δεν αρκεστήκαμε να διαπιστώσουμε και να υποστηρίξουμε με παραδείγματα από την εμπειρία, ότι ο άνθρωπος είναι ένα έξυπνο και άπληστο ζώο, με υπερβολικό ενδιαφέρον για τον εαυτό του. Φανερώσαμε τη διαρκή σύνδεση της συμπεριφοράς με τις σκέψεις και με τις πληροφορίες και με τις εκτιμήσεις, που κάνει ο άνθρωπος για τον εαυτό του μέσα στον ανεξάντλητο κόσμο. Αυτές οι απόψεις για την ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό είναι παγκόσμιες και δεν αγνοούν τις παρατηρήσεις επί της εμπειρίας. Οι άνθρωποι θα έπρεπε να ζουν πιο όμορφα από τα ζώα ή να λείπουν από την κοινωνία τα περισσότερα φοβερά γεγονότα. Κάτι πρέπει να απαντήσουν για αυτή την επίγεια δυσκολία όσοι δεν καταλαβαίνουν μια ζωή με περισσότερο πνεύμα και λιγότερη εξωτερική δράση. Η καθημερινή ζωή και η γνώση της ιστορίας επιβεβαιώνουν την ερμηνεία για τις πνευματικές αδυναμίες του ανθρώπου και πώς αυτές οι αδυναμίες παρακινούν σε βιαστική δράση, με παράνοια και εγωκεντρισμό. Είναι παγκόσμιες αλήθειες, διότι όπου υπάρχει ζωή μέσα στον κόσμο, το βιολογικό σώμα είναι περιορισμένο τοπικά και χρονικά και οι πληροφορίες του τοπικές και επιλεκτικές για την επιβίωση. Η γνώση των πραγμάτων πάντα είναι ανεπαρκής, η προοπτική της γνώσης δεν είναι μόνο για την πνευματική ανάπτυξη, ο εξωτερικός κόσμος έχει άπειρες επιλογές για να ζήσουμε και με κάθε όνειρο, χωρίς να γνωρίζουμε καλά τι τελικά γυρεύουμε. Παντού στον

κόσμο, μόνο η "εσωτερική" στροφή μέσα στο πνεύμα φανερώνει ότι το πνεύμα είναι παρασυρμένο από τα άπειρα εξωτερικά πράγματα, χωρίς τελικό σκοπό. Παντού στον κόσμο, μόνο η "εσωτερική" στροφή μέσα στο πνεύμα φανερώνει με τη σκέψη, ότι το πνεύμα υπερεκτιμάει τις ικανότητές του και φαντάζεται ότι ο αποκλειστικός προορισμός του είναι να απολαύσει τις σχετικές επιτυχίες μέσα στον (υλικό) κόσμο. Μόνο η "εσωτερική" στροφή μέσα στο πνεύμα φανερώνει με τη σκέψη, ότι το πνεύμα πρέπει να είναι συγκρατημένο και να μην εμπιστεύεται τυφλά τον εαυτό του και τις πληροφορίες του. Με λίγα λόγια, η ηθική, έτσι όπως την περιγράφουμε σε αξεχώριστη σύνδεση με το πνεύμα και με την επίγνωση για τη μεγάλη του άγνοια είναι αδιαμφισβήτητη όσο ένας σωστός μαθηματικός υπολογισμός. Αυτή η ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό και οι απόψεις για την εσωτερική στροφή του πνεύματος προς τον εαυτό του, δεν είναι σκέψεις ενός τυχαίου προσώπου και σχετικές παρατηρήσεις έχουν γίνει από τα αρχαία χρόνια. Πολλές από αυτές τις παρατηρήσεις έχουν συμπεριληφθεί στις θρησκείες, έχουν ερευνηθεί από τους φιλόσοφους και οι περισσότερες έχουν διατυπωθεί για τη νομοθεσία των κρατών. Εμείς εδώ έχουμε βρει την άκρη του νήματος για να βάλουμε τις σκέψεις στο χαρτί με μια σειρά και απαλλαγμένες από τις φαντασιώσεις για άλλους κόσμους και για θεούς. Χωρίς να πέσουμε στην παγίδα να μιλάμε για γεγονότα που αμφισβητούνται και μαζί με την τρομερή διαπίστωση, ότι η επιστημονική γνώση, επίσης γίνεται εργαλείο για να εξαπατηθεί ο κόσμος και για επαγγελματική εκμετάλλευση.

Χωρίς αυτές τις παρατηρήσεις και τις διαπιστώσεις θα ήταν εύκολο για όλους να απορρίψουν τη χρησιμότητα μιας τέτοιας στροφής και να υποστηρίξουν αντίθετα, ότι πρόκειται για διαστροφή ή πνευματική ανωμαλία. Στην καλύτερη περίπτωση θα αναγνώριζαν τη θετική χρησιμότητα μόνο για ορισμένες σύντομες στιγμές της καθημερινής ζωής και συγκρατημένα, για να μη χάσουμε την «αληθινή» εξωτερική ζωή. Πράγματι, αυτή η πνευματική στροφή δεν είναι ένα ομαλό φαινόμενο στη ζωή. Αλλά θα μπορούσαμε να πούμε το ίδιο για την εμφάνιση της ζωής μέσα στον κόσμο, ιδιαίτερα τώρα μετά από την πιο προχωρημένη έρευνα του ουρανού, που δείχνει τη ζωή σαν ένα ατύχημα και πλανή-

τες, πολλούς και μεγάλους σαν να υπάρχουν άσκοπα. Από άλλη πλευρά, φυσιολογικά και ομαλά εμφανίζονται τα φυτά και τα ζώα από τις πρώτες οργανικές ενώσεις. Είναι όμως φυτά και ζώα, χωρίς τα πνευματικά πλεονεκτήματα του ανθρώπου. Δεν θα συναντήσουμε την τρέλα μόνο σε άτομα που γίνονται εσωστρεφή χωρίς τη θέλησή τους. Θα τη συναντήσουμε και σε αντίθετες περιπτώσεις, όπως λ.χ. σε ανθρώπους που αισθάνονται φόβο και ασυγκράτητη ανησυχία να κλειστούν στον εαυτό τους ή να μείνουν μόνοι επί πολλή ώρα και σε ανθρώπους που διασκεδάζουν με καταχρήσεις και βάζοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους. Εμείς σχεδόν έχουμε αντιστρέψει την ερμηνεία της ζωής και υποστηρίζουμε ότι η (γήινη) ζωή σαν εξωτερικό φαινόμενο είναι περισσότερο τρέλα, ψέμα και φαντασίωση. Ο εσωτερικός προσανατολισμός του πνεύματος δεν θα οδηγούσε σε μια ηθική με πνευματικές αξίες ενάντια σε ένα εγωκεντρικό και υλιστικό τρόπο ζωής, αν ο υλικός κόσμος δεν «τύχαινε» να είναι ένας κόσμος για να μην υπάρχει ο Θεός, αλλά αντιθέτως η παρανοϊκή ζωή με τα ελαττώματα, τα λάθη και τη φαντασία της. Εδώ το έχουμε υποστηρίξει με παρατηρήσεις και διαπιστώσεις (ιδιαίτερα για το ανθρώπινο πνεύμα και τη γλώσσα), που ο καθένας μπορεί να βρει στη δική του εμπειρία. Έχουμε αποφύγει να αναμείξουμε φιλοσοφικές θεωρίες, θεούς και να συγκεντρώσουμε ένα όγκο σελίδων με πληροφορίες για την κακία και την ανοησία των ανθρώπων από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Αν η ζωή μας εκμηδενίζεται, αυτό δεν είναι το χειρότερο

Το τρομερό δεν είναι μόνο ο δικός μας θάνατος, τον οποίο μάλλον δεν θα καταλάβουμε, αλλά και εκείνος των ανθρώπων που μοιραστήκαμε τη ζωή μας μαζί τους, τους οποίους λατρεύουμε και μας λατρεύουν. Η επιστροφή εκεί που ήμασταν πριν γεννηθούμε, στο τίποτε, θα ήταν άδικη χωρίς έναν επαρκή σκοπό. Έπρεπε να αξιώνουμε ένα ανάλογο αντάλλαγμα! Μπορούμε να δεχτούμε ότι η ζωή είναι σύντομη και ότι έχει ένα οριστικό τέλος. Μπορούμε να δεχτούμε να θυσιαστεί η δική μας ατομική ζωή. Μπορούμε να δεχτούμε να συνεχίσουμε τη ζωή με όλες τις δυσκολίες και να αντέξουμε τη δυστυχία. Αλλά χωρίς κανένα τελικό και μόνιμο αποτέλεσμα; Αν η ύπαρξή μας εκμηδενίζεται, χωρίς να χρησιμεύει στην επιτέλεση ενός επαρκούς σκοπού και τα έργα μας είναι φθαρτά, αυτό θα έπρεπε να είναι για όλους, θεωρητικά και βιωματικά, το κυρίαρχο πρόβλημα. Όμως, τελείως αντίθετα, πλην ελαχίστων στιγμών, οι άνθρωποι αποφεύγουν να δώσουν σημασία στην άγνοιά τους για έναν επαρκή σκοπό. Με ποιους ισχυρούς συλλογισμούς, χωρίς όμορφα και έξυπνα παραμύθια, μπορούμε ν' αποδείξουμε σε κάποιον απογοητευμένο, ότι αυτός αξίζει να ζει και ότι θα ζημιωθεί αν χάσει (νωρίτερα) τη ζωή του; Αυτό το απλό ερώτημα, μόνο του, το οποίο εύκολα εκτιμάμε σαν ανόητο, γελοίο και άρρωστο φανερώνει την έλλειψη αυτογνωσίας και ηθικών θεμελίων στη ζωή παντού μέσα στο Σύμπαν. Χωρίς ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο και χωρίς φιλοσοφικές αναζητήσεις αποκαλύπτεται ο πρωταγωνιστικός ρόλος του πνεύματος για τον εαυτό του και ο υποδεέστερος ρόλος του με εξωτερικούς σκοπούς, σε αντίθεση από τις προσδοκίες μας. Αποκαλύπτεται η εγωκεντρική ασθένεια ενός πνεύματος περιορισμένου όπως των άλλων ζώων, συμβιβασμένου με τα μικρά όρια της αβέβαιης ύπαρξης, με απόψεις για τα πράγματα έτσι όπως εξυπηρετείται η διατήρηση της ανοησίας. Πολλές δραστηριότητες και με πολλή φαντασία μόνο και μόνο για να αισθανόμαστε πως γίναμε σημαντικοί στον κόσμο, έτσι όπως ήθελαν να πιστέψουν και πίστεψαν αναρίθμητοι άλλοι πριν από εμάς, όπως και τα ζώα. Όσοι αμφισβητούν εύκολα τον πρωταγωνιστικό ρόλο

του πνεύματος συνολικά για τη ζωή, προσπαθούν να διασώσουν το δικό τους κοινωνικό και περιστασιακό ρόλο και ησυχάζουν με τους επαίνους μερικών φίλων, συνεργατών και οπαδών. Ποια είναι η εξήγηση ότι η απογοήτευση από τον εξωτερικό κόσμο παρακινεί στον εσωτερικό προσανατολισμό του πνεύματος και σε διακοπή ενός πλήθους ανόητων, ματαιόδοξων και εγωκεντρικών δράσεων; Η διατήρηση της ζωής χωρίς τη θέληση για έναν επαρκή σκοπό, χωρίς επίγνωση της πιο μεγάλης άγνοιάς μας, αλλά αντιθέτως μετατρέποντας σε επαρκή σκοπό τον ατελή εαυτό μας, μερικές περαστικές δυνατότητες και πράγματα, έχει κοινή συνέπεια: τους εγωκεντρικούς τρόπους συμπεριφοράς, μια παρανοϊκή αντίληψη για τη ζωή και τον κόσμο, τη μεγαλομανία, χάσιμο χρόνου και αβεβαιότητα για το νόημα της ύπαρξής μας.

Αποδεσμευμένη η ηθική από τη γνώση και την (ερευνητική) σκέψη στις δύο μεγάλες θρησκείες

Και όμως, οι δύο μεγαλύτερες θρησκείες της Γης, επέτυχαν εύκολα να συσκοτίσουν την ηθική σημασία στη διαχείριση της σκέψης και της διάνοιας, πώς έτσι διανοητικά ρυθμίζονται διαρκώς οι ανθρώπινες συμπεριφορές και επηρεάζεται η πορεία της προσωπικής ζωής και όσων μας περιβάλλουν. Το πιο αδύνατο σημείο αυτών των εξαπλωμένων θρησκειών ήταν εξ' αρχής και ολοφάνερα η υποβάθμιση του ρόλου της γνώσης, της εμπειρίας και της σκέψης για τη ζωή και για τις ανθρώπινες σχέσεις. Μπορούμε να αμφισβητήσουμε στη θρησκεία πολλές περιγραφές και γεγονότα, τα οποία θεωρούνται ιστορικά. Να διαφωνήσουμε με πολλές βασικές απόψεις της διδασκαλίας τους. Σε πολλές περιπτώσεις θα διαπιστώσουμε τον παραλογισμό τους, τα αδιέξοδά τους, τα μεγάλα κενά γνώσης και τις υπερβολές τους. Ωστόσο, θα είμαστε μονόπλευροι και άδικοι, αν δεν αναγνωρίσουμε και τη θετική συνεισφορά τους. Αυτή προέρχεται από το φιλοσοφικό τους προσανατολισμό και από τον προβληματισμό, που δημιουργούν γύρω από τον προορισμό και το νόημα της ζωής. Δεν ήταν δύσκολο να γίνει ένας καθαρός διαχωρισμός των θρησκευτικών βιβλίων και της ηθικής διδασκαλίας από την πίστη στο Θεό. Θα μπορούσαν όλοι να αφήσουν έξω από τις διαφωνίες τα ζητήματα που χρειάζονται έρευνα και επιστημονική γνώση, να πιστεύουν στο Θεό, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και να συνεχίζουν την παράδοσή τους, χωρίς να γελοιοποιούνται και χωρίς να εξοργίζονται σαν φανατικοί οπαδοί. Οι θρησκείες θα μπορούσαν να περιοριστούν ως μια τοπική παράδοση για εορταστικές εκδηλώσεις, για να υπενθυμίζουν στον άνθρωπο τον κίνδυνο της υπεροψίας και σαν ένας φάρος για τον προσανατολισμό της ζωής με πνευματικές αξίες. Χωρίς το ρόλο που ανήκει σε άλλες επιστήμες, όπως είναι η Ηθική, η Ψυχολογία, η Κοσμολογία, οι κοινωνικές επιστήμες. Όμως, οι θρησκείες δεν ήταν απλές φιλοσοφικές προσπάθειες και η διδασκαλία τους εξαπλώθηκε με ανήθικη μεθόδευση και με πολιτικές προσπάθειες σε ένα χρονικό διάστημα αιώνων.

Αν ακόμα λάβουμε υπόψη τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί στο χώρο της Φιλοσοφίας κατά τη μακραίωνη ιστορία της, τότε θα ξεπεράσουμε το εκβιαστικό δίλημμα «θρήσκος ή άθεος». Η ακριβέστερη άποψη για το Θεό και οι παρατηρήσεις για την ανίχνευσή του δεν βρίσκονται αναγκαστικά σε μία από τις υπάρχουσες θρησκείες. Μπορεί κάποιος να μην ακολουθεί καμία γνωστή θρησκεία, χωρίς αυτό να σημαίνει αθεϊσμό. Εξάλλου δεν πρέπει να συγχέουμε την πίστη σε ένα καθορισμένο Θεό (σύμφωνα με τη θρησκεία ή με κάποια φιλοσοφική θεωρία), με την πίστη γενικά στην ύπαρξή του. Με το συγκρατημένο και λογικό χαρακτηρισμό "ένθεος άθρησκος", μπορούμε να ομολογούμε την πίστη μας για μια παγκόσμια πνευματική παρουσία και να υποστηρίζουμε την πιθανότητα ενός Θεού. Μπορούμε να ερευνούμε για την ύπαρξη ή τη σύνδεση ενός Θεού με τον κόσμο και να πιστεύουμε με σκέψεις επάνω σε λογικά και φιλοσοφικά επιχειρήματα και σε ενδείξεις της εμπειρίας. Γιατί να καταφεύγουμε σε φανταστικούς κόσμους, σε παράλογες σκέψεις και σε αρχαία γεγονότα για να πείσουμε ότι ο κόσμος έχει Θεό, αφού αυτό το επιχειρούν οι φιλόσοφοι με λογικές σκέψεις και αφού αυτή η άποψη μπορεί να υποστηριχθεί μέσα από παρατηρήσεις και διαπιστώσεις στην κοινή εμπειρία; Καταφεύγοντας στη φαντασία και σε ιστορικές μαρτυρίες ίσως να ενισχύουμε τη θρησκεία που μας αρέσει και τις αγαπημένες μας παραδόσεις, όμως κάνουμε τη θρησκεία πιο ευάλωτη στη λογική και πιο πειστικά τα επιχειρήματα για την απόρριψη του Θεού. Στις σύγχρονες κοινωνίες, οι ηθικοί κανόνες ανάμεικτοι με θρησκευτική διδασκαλία και παραμύθια χρειάζονται μόνο για τα παιδιά. Οι βασικές διαπιστώσεις για τον πνευματικό προορισμό της ζωής, για την ανάγκη να γίνει η σκέψη ερευνητική και αμερόληπτη και για τον κοινωνικό ρόλο της Ηθικής (θεμελιωμένης στις πνευματικές αξίες) είναι έτσι απλές και παγκόσμιες, που δεν χρειάζεται να μεταχειριστούμε το όνομα «Θεός». Αυτό το τελευταίο ζήτημα δεν το αποφεύγουμε και θα επανέλθουμε (σε ξεχωριστό βιβλίο), όταν η ερευνητική σκέψη εισέλθει στο ζήτημα για τη σχέση της ζωής με τον ευρύτερο κόσμο.

Φυγή από τα προβλήματα με φαντασιώσεις και με έξυπνες θεωρίες...

Ανέκαθεν, ο άνθρωπος για ν' αποφύγει την αναρχία, την αβεβαιότητα, την απόγνωση, την απαισιοδοξία, την αδικία, τον εγωκεντρισμό, τα οποία επιβάλλει η ρευστή άποψη της πραγματικότητας και η αδυναμία του μέσα στην άγρια φύση, τελικά οδηγείται στο άλλο άκρο. Να δημιουργεί ηθικές αξίες και κανόνες, πρότυπα ζωής και ιδεολογίες βασισμένος σε μία μονόπλευρη, εξυπηρετική και υπερβολικά απλουστευμένη θεώρηση για τη ζωή και τον κόσμο. Κλείνει τα μάτια του από φόβο για τις αλήθειες που αποθαρρύνουν και γελοιοποιούν τις εγωκεντρικές δραστηριότητές του και δεν εξυπηρετούν τα συμφέροντα όπως τα φαντάζεται. Οι άνθρωποι, μπορούν ν' αντιδράσουν πολύ σκληρά, να γελοιοποιήσουν, να τιμωρήσουν κάποιον που αμφισβητεί το Θεό και την ηθική τους, αλλά να κλείνουν τα μάτια και ν' ανέχονται την τρομερή καθημερινή αδικία, που συμβαίνει γύρω τους με τους χειρότερους τρόπους. Θα συναντήσουμε τη μεροληπτική λογική καμουφλαρισμένη με τα πλεονεκτήματα ενός καλλιεργημένου πνεύματος, διότι περισσότερο σκεφτόμαστε για το ρόλο και τις ανάγκες μας μέσα στον κόσμο, παρά για την αμερόληπτη αλήθεια. Προβλήματα για τα οποία δεν έχουμε καμία σκέψη πώς να τα επιλύσουμε ή δεν μπορούμε εύκολα να τα επιλύσουμε, τα αφήνουμε έξω από τη συζήτηση και έξω από τους σχεδιασμούς μας ή τα υποβαθμίζουμε εύκολα, εκστομίζοντας ότι αυτά είναι "άσχετα" ζητήματα και τελευταία στην προτεραιότητα. Όπως, τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς των εχθρικών κρατών, τις μαζικές κακές συνήθειες, το φυσικό τέλος της ζωής, την αυταρχική εξουσία ή την οικονομική δύναμη μερικών οικογενειών, τα παραδοσιακά ήθη, όπως εκείνα που επιβάλλουν ανόητες διακρίσεις στους ανθρώπους, το ρόλο των άστρων που παρατηρούμε στο σκοτεινό ουρανό, τις πιθανότητες μίας γενικής καταστροφής από μία θεομηνία, τον άδικο και απρόσμενο χαμό των συνανθρώπων, τα φιλοσοφικά ζητήματα για την ύπαρξη του Θεού και για το ρόλο του, τις λανθασμένες επιλογές της πλειοψηφίας, την τρελή συμπεριφορά των λογικών ανθρώπων, την ανάγκη να τρα-

φούμε θυσιάζοντας την "ιερή" ζωή που δεν έχει ανθρώπινη μορφή, την ακραία οικονομική ανισότητα, την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και τη ρυπογόνο δράση μερικών βιομηχανιών, την εξάρτηση της κοινωνικής ισορροπίας και της ανάπτυξης από τις ξένες παραγωγές και πηγές, τις επιπτώσεις της φτώχειας στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου, τις επιπτώσεις της κοινωνικής ανισότητας και των διακρίσεων στην ανθρώπινη ψυχή κλπ.

Σε ένα κόκκο άμμου στην παραλία, ισοδυναμούν οι καθημερινές ειδήσεις οι οποίες έτυχε να πέσουν στην αντίληψή μας, σε σύγκριση με όσα έχουν συμβεί και θα συνεχίσουν να συμβαίνουν, τουλάχιστον εδώ στο δικό μας πλανήτη! Κόκκους της άμμου συλλέγουν οι δημοσιογράφοι και τους φυσούνε στα μάτια μας, από τα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης. Ο δικός μας εντυπωσιασμός και το προσωπικό ενδιαφέρον δομεί μέσα στο πνεύμα μας την έδρα για τις πολιτικές και κερδοσκοπικές επιχειρήσεις των φιλόδοξων. Αφού η γνώση μας για τον κόσμο, όπως αυτός απλώνεται έξω μας, είναι ήδη γνώση ελλιπής, επιλεκτική και αποτελείται περισσότερο από φαντασιώσεις, τότε να σκεφτούμε αν πρέπει να ονομάζουμε «αξιόπιστη γνώση» τις πληροφορίες, που μας μεταφέρονται για τον κόσμο ο οποίος προηγήθηκε της δικής μας ύπαρξης και αυτή η γνώση αποτελεί την ερευνητική περιοχή της ιστορίας. Οι πληροφορίες, οι γνώσεις και οι εμπειρίες, τις οποίες αναδεικνύουμε σαν πολύτιμες, απαραίτητες, σημαντικές, δεν είναι πραγματικά έτσι. Δηλαδή, δεν αποτελούν γνώση μιας σταθερής και κοινής πραγματικότητας ή της πραγματικότητας και του περιβάλλοντος που θα συναντήσουν όλες οι μορφές ζωής και όλοι οι άνθρωποι. Το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών και των γνώσεων που πιστεύουμε ότι είναι πολύτιμο και απαραίτητο, αντανακλά περιστασιακά γεγονότα, μοναδικά κι ανεπανάληπτα πράγματα. Αντανακλούν τυχαίους τρόπους σύνδεσης και διαμόρφωσης των πραγμάτων, τυχαίες συναντήσεις των πραγμάτων και των προσώπων, τυχαίες μορφές και σχέσεις, σπάνιες περιπτώσεις' γεγονότα και σχέσεις τα οποία αν μεταφερθούν ή επαναληφθούν σε άλλο χρόνο ή τόπο και με διαφορετικά πράγματα ή πρόσωπα, τότε τα γεγονότα δεν θα επαναληφθούν, οι σχέσεις δεν θα είναι οι ίδιες ή τα αποτελέσματα θα είναι διαφορετικά. Με λίγα λόγια, νομί-

ζουμε για πραγματικότητα, τις σκέψεις και τις φαντασιώσεις μας, που δεν εμφανίζουν μια ολοκληρωμένη και συνεκτική άποψη για τον κόσμο ή εμφανίζουν την πραγματικότητα που υπάρχει σε κλάσματα του γήινου έτους, στη μικρή έκταση που κινούμαστε, για μια ομάδα ανθρώπων που βρίσκονται στο πεδίο της δράσης μας και μάλιστα με ανεκτίμητα σφάλματα! Η ανεξάντλητη γνώση και οι πληροφορίες δεν πρέπει να μας προκαλούν την αποθαρρυντική εντύπωση για την τεράστια άγνοιά μας έτσι συνολικά, αλλά για την τεράστια άγνοιά μας σχετικά με πολλά ασήμαντα πράγματα, για άπειρες λεπτομέρειες και αποκλίσεις, τα οποία μάλλον ένα μικρό κλάσμα πραγματικότητας αποτελούν.

Ηθική, ευτυχία και σκέψη

Με τις φαντασιώσεις, με την υπερεκτίμηση του ρόλου μας στον κόσμο και σχηματίζοντας ένα πρότυπο ζωής με επιλογή μερικών πλεονεκτημάτων, τα οποία συνέπεσαν στη ζωή μερικών επιτυχημένων προσώπων, έτσι μην περιμένουμε καλή τύχη. Όταν γνωρίζουμε ότι ο άνθρωπος είναι ένα ζώο με φαντασιοπληξία, εγωισμό και με λογική του απατεώνα, τότε αυτή η γνώση είναι μέρος της αυτογνωσίας μας. Θα μιλήσουμε για την ευτυχία με αυτογνωσία ή με περιστασιακές εκτιμήσεις για τη ζωή και τα πράγματα; Η ευτυχία είναι κάτι πιο ήσυχο, που έρχεται ως ηθική ανταμοιβή και με τη σφαιρική επίγνωση της πραγματικότητας. Με την επίγνωση της πραγματικότητας δεν εννοούμε μια ζωή χωρίς όνειρα και φαντασία. Τα όνειρα και η φαντασία χρειάζονται διότι με αυτά εξασθενεί η ψευδαίσθηση μιας (υλιστικής) πραγματικότητας περιορισμένης στις αισθήσεις. Η ευτυχία δεν μπορεί να είναι η ανταμοιβή, όταν την επιδιώκουμε αποφεύγοντας να γνωρίσουμε την άγνοιά μας, τις δυσάρεστες αλήθειες, ζώντας σαν μέσα στο όνειρο, χωρίς να το σκεφτόμαστε, ανεξάρτητα από την εσωτερική μας ποιότητα και βασιζόμενοι στη τυφλή πίστη, ότι η τύχη θα τα φέρει σ' εμάς έτσι ευνοϊκά όπως θα θέλαμε. Μόνο μια διάνοια απαλλαγμένη από τον εγωκεντρισμό και ευχαριστημένη άμεσα από τον εαυτό της μπορεί να συμπεριφέρεται αμερόληπτα, με επίγνωση των περιορισμών της, χωρίς τις αντιδράσεις που προκαλούν οι προσδοκίες και οι διαψεύσεις από τη δράση μέσα στον κόσμο και με κατανόηση της ξεχωριστής ζωής των άλλων πλασμάτων. Όταν έρχεσαι στον κόσμο ως παιδί, συμπεριφέρεσαι με την εκτίμηση ότι όλος ο κόσμος είναι ή θα γίνει δικός σου. Όταν φεύγεις πλήρης ημερών, έχεις μάθει ότι πολλά είναι τα εμπόδια στη ζωή και καθοριστική η τύχη. Και αν έχει καθαρίσει η σκέψη από τις φαντασιώσεις, ευχαριστείς το Θεό που γεννήθηκες και εκτιμάς πιο σημαντικό να αρκείσαι στο σοφό εαυτό σου. Ο εγωκεντρισμός είναι η πιο μεγάλη καταστροφή όχι μόνο γιατί προκαλούνται βλάβες, ζημιές και εκρήξεις μέσα στην κοινωνία, όχι μόνο γιατί φέρνει τον έναν άνθρωπο σε σύγκρουση με τον άλλο και πολλές φορές τον γελοιοποιεί. Ο εγω-

κεντρισμός είναι η πιο μεγάλη καταστροφή, γιατί είναι άμεση καταστροφή αυτής της ίδιας της διάνοιας, είναι αυταπάτη, παράνοια, είναι απόκρυψη της αλήθειας από τον εαυτό της και φυγή προς την άγνοια: με μια λέξη είναι παραπλάνηση (ή εξαπάτηση) της ύπαρξης. Η άποψη για τη ζωή με προορισμό εσωτερικό σαν πνεύμα και όχι ως βιολογικό σώμα επιβάλλει με λογική την άποψη για συναισθηματική ισορροπία. Είναι αντιφατικό με το νόημα της αμεροληψίας και με τον άμεσο προορισμό του πνεύματος, να επιτευχθεί συναισθηματική ισορροπία με τη δράση του βιολογικού σώματος μέσα στη φύση και στην κοινωνία. Οι ξεχωριστές στιγμές χαράς και απόλαυσης είναι για τα εξώφυλλα μερικών περιοδικών, για τις φωτογραφίες και για την τέχνη. Δεν είναι η ευτυχία ως σταθερό αποτέλεσμα για όλο το 24ωρο... Δεν είναι κακό να επιδιώκουμε να περνάμε όμορφα. Το κακό είναι όταν για να περάσουμε όμορφα βγάζουμε από τη σκέψη μας το Θεό, ολόκληρο το Σύμπαν, ξεχνάμε ότι είμαστε κοινοί θνητοί και ότι γνωρίζουμε λιγότερο απ' όσο πιστεύουμε, όταν επενδύουμε στις φαντασιώσεις μας και σκεφτόμαστε εγωιστικά. Η πνευματική στροφή προς το εσωτερικό της ζωής και η αμφισβήτηση του κόσμου των αισθήσεων είναι παγκόσμιο φαινόμενο, με φιλοσοφικές και κοινωνικές συνέπειες και η αρχή μιας κοσμολογικής ηθικής. Συχνά, υποθέτουμε πως αν οι περιστάσεις ήταν διαφορετικές ή τις αλλάζαμε όπως υπολογίζουμε αβασάνιστα, τότε θα επιτυγχάναμε τις προβλεπόμενες εξελίξεις και τα επιθυμητά αποτελέσματα. Πολλές απ' αυτές τις αφηρημένες υποθέσεις μας μπορούμε να τις βρούμε να πραγματοποιούνται στη ζωή κάποιων άλλων γύρω μας ή πιο μακριά. Ο τρόπος που θα αλλάξει η δική μας ζωή και θα γίνει ομορφότερη ή αντιθέτως θα χαθεί, μπορεί να είναι διαφορετικός, απίθανος, εντυπωσιακός και ίσως μοναδικός. Θα κολλήσουμε στις λέξεις που θα ονομάσουμε το γεγονός και στις υποθέσεις για τη λεπτομέρεια που έκανε τη μεγάλη διαφορά; Καθόλου μην ησυχάζουμε με τη σκέψη ότι η σπάνια ατυχία του διπλανού μας δεν θα συμβεί σε εμάς! Θα συμβεί οπωσδήποτε κάτι, το οποίο επίσης ενδέχεται να είναι ένα από τα πολλά απίθανα του κόσμου. Δεν μπορούμε να διανοηθούμε μια ανώτερη βιολογική εξέλιξη χωρίς να έχει γίνει η εσωτερική/πνευματική διαμόρφωση. Η γεωμετρική έννοια «άνω», την οποία οι άνθρωποι φαντάστη-

καν με κάποιο πλεονέκτημα όταν αντιλήφθηκαν την άγνοιά τους βλέποντας τον ουρανό και σε αντίθεση με την κακή κατάληξη της ζωής τους προς τα «κάτω», στην περιοχή της Ηθικής αντιστοιχεί στην έννοια «έσω». Ζωή χωρίς διαμόρφωση αυτογνωσίας ήταν, είναι και θα είναι για πάντα και παντού μέσα στο Σύμπαν ανεπαρκώς αξιοποιημένη και παρασυρμένη, όπως και αν τη φανταστούμε.

Σε λίγες σειρές τα γερά θεμέλια της παγκόσμιας (ή κοσμολογικής) ηθικής με εσωτερικό προσανατολισμό

> Άγνοια και περιορισμός (χρονικός και τοπικός) στα αισθητά πράγματα. Ο κόσμος εμφανίζεται περιορισμένος στις πληροφορίες των αισθήσεων και με τη διάρκεια αυτών των πληροφοριών, όπως στα ζώα. Εξαρχής οι αισθήσεις, δημιουργούν στη διάνοια μεροληψία, πλάνη και δράση με περιστασιακές πληροφορίες και με ανεπαρκή γνώση των πραγμάτων.

> Η ανθρώπινη γνώση δεν περιορίζεται στις πληροφορίες των αισθήσεων. Εκτός από περιορισμένη και ανεπαρκής, με τη μνήμη, την παρατήρηση και με τη λήψη πληροφοριών από άλλες πηγές, η ανθρώπινη διάνοια σχηματίζει δικές της απόψεις και εκτιμήσεις για τα πράγματα, ενώ ξεχνάει πολλές από τις πληροφορίες των αισθήσεων. Η σκέψη γίνεται φαντασία χωρίς επίγνωση, ενώ συμπλέκονται πολλά λάθη και υπερβολές. Μαζί με την περιορισμένη, μεροληπτική και ελλιπή γνώση των αισθητών και με τους εξαναγκασμούς της φύσης, η διάνοια προτρέπει (ή παρακινεί) χωρίς φρένο σε εξωτερική δράση.

> Με τα λάθη, με τις υπερβολές, με τις φαντασιώσεις, με τα κενά στη γνώση και με τις βιαστικές σκέψεις του, ο άνθρωπος υπερεκτιμάει τις δυνατότητές του και παρακινείται για δράση και αντίδραση μέσα στον κόσμο, με τρελές προσδοκίες ή απογοητεύσεις. Νομίζει ότι γνωρίζει πώς θα ζήσει καλύτερα. Ενώ αντιθέτως, συμπεριφέρεται εγωιστικά και άπληστα, είτε από υπερβολική σιγουριά, είτε από ανασφάλεια όταν διαπιστώνει, ότι πιθανό δεν θα επιτύχει όσα φαντάζεται ως απαραίτητα για μια ευτυχισμένη ζωή. Η ζωή με εξωτερική δράση πάλι με σκέψη είναι. Ο εγωκεντρισμός, η μεροληψία, οι φαντασιώσεις και η παράνοια είναι εσωτερικά φαινόμενα αζεχώριστα συνδεδεμένα με τον υλιστικό και αισθησιοκρατικό τρόπο ζωής.

> Παρατηρούμε αδυναμία και στην ίδια τη γνώση. Η αλήθεια και η αξιοπιστία στη γνώση για τα πράγματα δεν επαρκούν για την επίτευξη του στόχου μιας έρευνας, ούτε για την αξιοποίηση της ζωής. Αντιθέτως

αφήνουν το πνεύμα να χάνεται χωρίς επίγνωση στο χάος των πληροφοριών και να εστιάζει μεροληπτικά στον κόσμο.

> Επομένως, χρειάζεται μια εσωτερική στροφή της διάνοιας στον εαυτό της: δηλαδή ν' αναγνωρίσει την άγνοια για τα πράγματα, τον περιορισμό της, τις αδυναμίες της σκέψης και το άσκοπο πολλών εξωτερικών δράσεων. Όταν δεν ξέρεις να κολυμπάς, περιορίζεσαι στα ρηχά νερά και προσπαθείς να μάθεις εκεί! Η δράση για επιβίωση πρέπει να συνυπολογίζει την ανάγκη για εσωτερικό προσανατολισμό της ζωής και για αξιόπιστη σκέψη.

> Η ζωή απαλλαγμένη από τις πλάνες με τη δύναμη της σκέψης και της γνώσης αποβάλλει τη μόνιμη αβεβαιότητα και την ανάγκη να βρει ένα νόημα ύπαρξης από τις εξωτερικές δυνατότητές της και δεν έχει υπερβολικές προσδοκίες ούτε ανόητες απογοητεύσεις.

> Η συμπεριφορά ρυθμισμένη με εσωτερικές αξίες, με ικανότητα λογικής και αμερόληπτης σκέψης, με καλλιεργημένο πνεύμα και με ψυχική ηρεμία αποτελεί την προϋπόθεση για την αξιοπιστία και την υπευθυνότητα στη συνεργασία, για την ειρηνική συμβίωση, για την πρόληψη της κακής τύχης, για τη δίκαιη εκτίμηση των δυνατοτήτων και για την πιο αποτελεσματική δράση.

> Η ίδια η αυταπάτη και η άγνοια από μόνα τους, χωρίς καμία πράξη, είναι το μεγάλο μείον στην αξιοποίηση της ζωής, αν όχι η καταστροφή της.

Μέχρι τώρα, όταν κάποιος άκουγε για την ηθική, σκεφτόταν μόνο μια πολιτισμένη συμπεριφορά, τη σεξουαλική αυτοσυγκράτηση, μερικά διλήμματα, όπως για το ρόλο της επιστήμης και τις απόψεις των παλαιότερων φιλοσόφων. Τώρα η ηθική εμφανίζεται εκσυγχρονισμένη, με τη θεμελιακή παρατήρηση για τον παγκόσμιο ρόλο του πνεύματος πρώτα προς τον ίδιο τον εαυτό του. Η σκέψη είναι απαραίτητο όργανο για τον "προσανατολισμό" στη ζωή, για τη ζωή με σωστές πληροφορίες, με ικανότητα εκτίμησης της αξιοπιστίας, για την αποφυγή πολλών φαντασιώσεων, για τη συγκρατημένη βεβαιότητα και για τον αυτοέλεγχο της συμπεριφοράς. Η γνώση εμφανίζεται "τραυματισμένη" και πάντοτε ανεπαρκής και μάλιστα παραπλανητική, είτε με πρόθεση είτε

από πνευματική αδυναμία. Από τη σύζευξη της ηθικής με τη σκέψη αναθεωρείται η καλοσύνη με την αυθόρμητη και με την απεριόριστη εξωτερική της. Η καλοσύνη ενοποιείται με την έννοια του δικαίου και της αμεροληψίας. Ο καλός πρέπει να είναι και δίκαιος και αυτά τα δύο δεν συμπίπτουν, διότι συνήθως νομίζουμε ότι προσπαθούμε για το "καλό", αλλά έχουμε χαζές και λανθασμένες απόψεις και είμαστε 100% βέβαιοι ενώ δεν γνωρίζουμε αρκετά. Έτσι η "διανοητική" ηθική γίνεται πιο αντιδραστική και λιγότερο συμβιβαστική, απέναντι σε άδικες συμπεριφορές που ξεκινούν από το ψέμα και το λάθος. Ο άνθρωπος από την άγνοιά του για τον κόσμο και από τις βιαστικές σκέψεις του, υπερεκτιμάει τις δυνατότητές του και έτσι νομίζει ότι γνωρίζει πώς θα ζήσει καλύτερα ή τι να κάνει για να μη χάσει τη ζωή του. Με συνέπεια να συμπεριφέρεται εγωιστικά, άπληστα και απερίσκεπτα, είτε από υπερβολική σιγουριά για τις ικανότητές του, είτε από ανασφάλεια επειδή διαπιστώνει, ότι δεν θα επιτύχει όσα φανταζόταν ως απαραίτητα για μια ευτυχισμένη ζωή. Λοιπόν, μπορούμε να μιλάμε με 100% βεβαιότητα ότι έχουμε πνευματικές αδυναμίες και χωρίς αμφιβολία χρειάζεται ένας φιλοσοφικός τρόπος ζωής. Ο φιλοσοφικός και πνευματικός τρόπος ζωής, η εσωτερική στροφή μέσα στο πνεύμα φανερώνουν στον εαυτό μας τη μεγάλη άγνοια για τον κόσμο, την υπεροψία μας και τη σχετικότητα των αξιών μέσα από συγκρίσεις. Ο φιλοσοφικός και πνευματικός τρόπος ζωής χρειάζονται περιορισμό στην εξωτερική και κοσμική ζωή, περισσότερη σκέψη και έρευνα και πιο υπεύθυνη δράση. Η ηθική συνδέεται στενά με τη σκέψη και με το πνεύμα και δεν είναι μόνο οι καλοί τρόποι συμπεριφοράς προς τους ανθρώπους. Με το φιλοσοφικό τρόπο ζωής δεν εμπιστευόμαστε εύκολα και τυφλά, μειώνουμε τον κίνδυνο να εξαπατηθούμε και επιπλέον μειώνουμε και τον κίνδυνο να υποστηρίξουμε τους απατεώνες. Με το φιλοσοφικό τρόπο ζωής δεν εμπιστευόμαστε εύκολα και τυφλά, ερευνούμε για την αλήθεια και το δίκαιο και επομένως και επομένως δεν είμαστε πάντα "καλοί" και συμβιβαστικοί. Διότι αντιδρούμε στους απατεώνες και σε όσους δεν υπολογίζουν το δίκαιο των άλλων και προσπαθούμε να φανερώσουμε τα ψέματα και τις φαντασιώσεις, με τα οποία πολλοί εξυπηρετούνται και απολαμβάνουν κοινωνικά πλεονεκτήματα.

Μην πεις ότι δεν ήξερες...

Μερικοί πειστικοί λόγοι για να γίνει κάποιος «κακός» και αλήτης, εάν η Ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού (με πνευματικές αξίες) δεν είναι παγκόσμια Επιστήμη. Ο δισταγμός, η ανασφάλεια, η αμφιβολία είναι πιο πολλές φορές απαραίτητα για τη ρύθμιση της ζωής και δεν πρέπει να θεωρούνται αδυναμίες και να εκτιμούνται σαν κακά σημάδια.

1) Τίποτα δεν είναι για πάντα. Οι μνήμες σβήνονται και κάθε δυσάρεστη συνέπεια των πράξεών μας σε λίγα χρόνια θα χαθεί. (Όσοι φιλοδοξούν ή αναμένουν να καταγραφούν στην ιστορία χρειάζεται να είναι πιο προσεκτικοί...).

2) Από την αρχή της ζωής μέσα στην άγρια φύση, η αδικία και το κακό ενυπάρχουν σαν απαραίτητα στοιχεία για τη ζωή. Κάποιοι είναι θύματα της κακής φυσικής τύχης και το ίδιο μέσα στην κοινωνία, από τα αρχαία χρόνια κάποιοι είναι τα θύματα των άσχημων κοινωνικών συνθηκών και μερικών ισχυρών ομάδων.

3) Η ανθρώπινη δικαιοσύνη παραμένει προκλητικά ανεπαρκής. Δεν αποδίδεται σε όλες τις περιπτώσεις, πολλές και καθημερινές περιπτώσεις δεν φθάνουν ποτέ σε αυτή, ενώ πολλές από τις συνέπειες τις αδικίας δεν είναι αναστρέψιμες.

4) Οι νόμοι της Πολιτείας τροποποιούνται, ακυρώνονται, συμπληρώνονται, προσαρμόζονται και παραβιάζονται από τους ανθρώπους της εξουσίας, μέχρι του σημείου να βλάπτονται τα συμφέροντα μεγάλων ομάδων και όλης της κοινωνίας και συνήθως με τη δικαιολογία του γενικού καλού της κοινωνίας. Ακραία περίπτωση, ο πόλεμος με στρατιωτικά μέσα (εμφύλιος, θρησκευτικός, οικονομικός, ιδιοκτησιακός κ.α.).

5) Είναι συνηθισμένο φαινόμενο, να είμαστε ειλικρινείς, τίμιοι, φιλόανθρωποι, φιλήσυχoi άνθρωποι, χωρίς καμία ανταπόδοση και αντιθέτως, να μας πηλώνουν και να μας ταλαιπωρούν. Σε καιρό ειρήνης, συμβαίνει μέσα στην ανισόρροπη κοινωνία που βρεθήκαμε να ζούμε,

οι καλοί άνθρωποι να ζημιώνονται και να αποθαρρύνονται, ενώ οι πιο αδίστακτοι και οι έτοιμοι για όλα, εκείνοι να επιβραβεύονται και να ευνοούνται.

6) Οποιαδήποτε στιγμή, η ζωή μας μπορεί να κινδυνέψει από τις επιθυμίες, τις αποφάσεις και τις ενέργειες των συνανθρώπων μας, χωρίς δική μας πρόκληση. Ένα μικρό σημάδι επάνω στην επιδερμίδα μας μπορεί να θεωρηθεί προκλητικό. Μήπως τότε θα σκεφτούμε, πόσο ανόητοι ήμασταν που δεν πράξαμε αδίστακτα όπως οι αλήτες και που δεν εκμεταλλευτήκαμε κάποιες ανήθικες ευκαιρίες;

7) Δεν υπάρχει καμία εξασφάλιση και εγγύηση για το μέλλον μας από πουθενά, ενώ δεν λείπουν τα μεγάλα προβλήματα και οι πιο άσχημες μέρες από τη ζωή μας. Δεν υπάρχει θρησκεία που να μπορεί κάποιος να αγκιστρωθεί με την πλήρη βεβαιότητα ότι όλα θα πάνε καλά. Ούτε επιστημονική θεωρία στην οποία να αποδεικνύεται ο ρόλος και η ύπαρξη του Θεού και το νόημα της ζωής μετά το φυσικό τέλος του θανάτου. Καμία θρησκεία ούτε κάποια θεωρία μπορεί να αποδείξει την ευνοϊκότερη τύχη στην προσωπική μας ζωή. Οποιοσδήποτε άνθρωπος μπορεί να χάσει τη δική του ζωή ή των αγαπημένων του προσώπων και να ζήσει ακραία δυστυχία, ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο, θρησκεία, καταγωγή και από τις καλόψυχες πράξεις του.

8) Από τη γέννησή μας επηρεαζόμαστε και διαμορφωνόμαστε μέσα σε ένα οικογενειακό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό περιβάλλον, με προδιαγεγραμμένες πολλές από τις βιολογικές δυνατότητές μας και αναμφίβολα με περιορισμένη τη δυνατότητα να αποφασίζουμε εμείς οι ίδιοι για τη ζωή μας και για το τι θα γίνουμε. Δεν είμαστε 100% ελεύθεροι πνευματικά και 100% οι αποκλειστικοί υπαίτιοι των πράξεων και των επιλογών μας. Η ενηλικίωση σε συγκεκριμένο αριθμό ετών δεν συμπύπτει σαν από θαύμα με την ολοκλήρωση της προσωπικότητας ή με την απόκτηση της ικανότητας για υπεύθυνη (ή ελεύθερη;) ζωή και για επιβίωση.

9) Οι λόγοι για να γίνει κάποιος κακοποιός και σκληρόψυχος είναι πιο απλοί, πιο κατανοητοί, πιο ρεαλιστικοί, λογικοί και με ισχυρά επιχειρήματα βγαλμένα από την εμπειρία. Ίσως αυτοί είναι πιο ισχυροί απ'

όσο είναι οι λόγοι για να γίνει κάποιος «καλός». Πάντως, δεν είναι φανερά άτοποι.

10) Χρειάζεται πολλή αναισθησία και ανοησία κάποιος για να αντέχει να βλέπει την τρομερή δυστυχία και την αδικία που επικρατούν με όλους τους τρόπους σε αυτόν εδώ τον πλανήτη. Είναι κοινό μυστικό, ότι εάν δεν θέλεις να στεναχωριέσαι και να θυσιάσεις τη δική σου ζωή, θα πρέπει να γίνεις σκληρόψυχος και ανεύθυνος άνθρωπος.

11) Σχεδόν όλοι θα θέλαμε να ζούμε σε έναν αισιόδοξο κόσμο χωρίς μεροληψία, χωρίς μίσος και συγκρούσεις και χωρίς τις τρομερές παρενέργειες της συμβίωσης με τους άλλους ανθρώπους. Όμως είναι δεδομένο, ότι ζούμε σε τέτοια σκληρή πραγματικότητα με δύστροπους, άπληστους, φαντασμένους και εύθικτους ανθρώπους, που κάνουν θλιβερή τη ζωή μας. Λίγοι βρίσκουν την ψυχική δύναμη να σκεφτούν ότι το "κακό" είναι απαραίτητο στη φύση και στη ζωή για να επιστρέφει πίσω στους θύτες και στους βλάκες, για να μας βάζει στη θέση μας και για να κινητοποιεί τη ζωή να εξελίσσεται με την επιδίωξη του "καλού", αν όχι ενός ανώτερου προορισμού ή ενός άγνωστου σε μας σχεδίου.

12) Βρείτε τη δύναμη και ακούστε ακόμα: Όχι μόνο βρίσκουμε πολλούς σοβαρούς λόγους για να ζούμε αδίστακτα, απείθαρχα και σαν αναισθητα καθάρματα σε μια άγρια κοινωνία, αλλά και για να ξεπεράσουμε όλα τα όρια. Αν μας απαιτήσουν να είμαστε νομοταγείς πολίτες, λογικοί και κοινωνικοί άνθρωποι, τη στιγμή που οι κοινωνικές συνθήκες εμποδίζουν την επιβίωσή μας και δεν έχουμε τίποτα περισσότερο για να χάσουμε, τότε δεν θα διστάσουμε μέχρι και να σκοτώσουμε ή να εκδικηθούμε με το δικό μας απροσδόκητο τρόπο...

† Έχετε σκεφτεί πόσο εύκολο είναι να ξεσπάσουν αιματηρές κοινωνικές ταραχές ή να εμπλακούμε σε πολεμικές επιχειρήσεις και σε άλλες αντιπαραθέσεις μεταξύ μεγάλων ομάδων συμφερόντων και να στερηθούμε όλα αυτά που αποκαλούνται ανθρώπινα δικαιώματα; Πόσο εύκολο είναι να γίνουμε κυριολεκτικά παιχνίδια στα χέρια κακοποιών, σαδιστών και αδίστακτων νταήδων, που μας βλέπουν σαν σπουργίτια, για να περάσουν λιγότερο πληκτικά την ώρα τους ή για να ξεσπάσουν σε μας τη δική τους κακή τύχη; Συγκλονιστικό το δράμα όσων βρέθη-

καν σε τέτοιες περιστάσεις, ενώ δεν το είχαν φανταστεί και αντιθέτως ζούσαν με την πίστη, ότι κάποτε θα χαρούν τα εγγόνια τους ή τα πλούτη τους!

Η Ηθική με την έννοια του εσωτερικού προσανατολισμού και η ζωή με επίγνωση της άγνοιας και με αμερόληπτη σκέψη δεν είναι για τους γραφικούς και τους φαντασιόπληκτους. Να σταματήσουμε να θεωρούμε ρεαλισμό, την επιπόλαιη αντίληψη των πραγμάτων και την υπερεκτίμηση των ικανοτήτων μας. Οι μεγάλες αλήθειες (για τη σχέση μεταξύ σκέψης, αισθήσεων, συμπεριφοράς και υλικού κόσμου) και η άγνοια για ορισμένα θεωρητικά ζητήματα μπορεί να μη φαίνονται πώς συνδέονται με τα προβλήματα και με τις δυνατότητες της καθημερινής ζωής. Όμως, συνδέονται αδιάλειπτα και παντού και με τον πιο αφάνταστο τρόπο, που τον αποκαλύπτει η εμπειρία. Παρόμοια, όπως συνδέονται διαρκώς και παντού ο Θεός και ο κενός χώρος... με τη ζωή μας.

Η πραγματικότητα καθημερινά δίνει την απάντηση στον εγωκεντρικό τρόπο αντίληψης και ζωής με την αβεβαιότητα, το φόβο, το ψυχικό κενό, την κακοτυχία, τη ζήλια, τη διχόνοια, με το τέλος των ονείρων και τη διανοητική τύφλωση. Δεν χρειάζεται να κοπιάζουμε, για να αποδείξουμε την αλήθεια και για ν' ανατρέψουμε την πλάνη και δεν χρειάζεται να διαταράξουμε την ευδιαθεσία μας στο σκοταδιστικό περίγυρο των παρασυρμένων. Όπως παρατήρησε εύστοχα ο Άρθουρ Σοπεγκάουερ (1788-1860) "*μέσα σ' αυτή την τρομερή κοινωνία που ζούμε, ο γιατρός διαπιστώνει τη νοσηρότητα του ανθρώπου, ο νομικός την κακία του και ο θεολόγος τη φοβερή βλακεία του*". Οι αλήθειες για να αποφύγουμε την κακή τύχη και τις απογοητεύσεις είναι πιο βέβαιες και πιο πολύτιμες από τις αλήθειες των ειδικών για την επιτυχία στον ανταγωνισμό και στη συνεργασία. Όμως οι πρώτες εκτιμούνται πληκτικές, ενώ οι δεύτερες δελεαστικές, κινητήριες για το σώμα και για ένα φανταστικό κόσμο. Μόνο και μόνο επειδή μέσα στη φαντασία μας η ζωή είναι πιο όμορφη, όταν υλοποιούμε όλους τους στόχους μας και ξεπερνούμε όλα τα εμπόδια...

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΩΡΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Πλάτωνος Πολιτεία (ή περί δικαίου, πολιτικός), εκδόσεις Πάπυρος, ©1971, 348D, 348E, 349-354C στο αρχαίο κείμενο (σελ. 74-86 στο βιβλίο)

2 Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια, εκδόσεις Πάπυρος, ©1975. Οι μοχθηροί αποφεύγουν τον εαυτό τους, διότι ανακαλούν στη μνήμη τους πολλά και φοβερά. Μόνοι τους δεν ελπίζουν τίποτε, ενώ μαζί με τους άλλους λησμονούν τα πάντα! (1166b στο αρχαίο κείμενο, σελ. 453)